פרשת **יתרו** תשפ"ד לפ"ק | גליון תתתקל"ג שנה כ"ו

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

והייתם לי סגולה מכל העמים

בשדה גדולה ורחבת ידים עומד לו בעל הבית להשגיח ולראות איך פועליו עובדים מלאים מרץ בחפירות בורות שיחין שהתמשך מהנהר הגדול לתוכבי שדהו אשר בהם יוכלו המים להשקות את השדה ולהוציא פריו בעתו.

וכך מדי שנה בשנה האדם יורד לתוך שדהו ורואה כי כל הבארות אשר חפרו פועליו נסתמו מרוב הגשם שירדו בימות החורף, וכאשר ימי האביב הגיע שוב מתחיל הוא בעבודת החפירה כדי לתקן ולחסיר את כל המכשולות שעלול להפריע להמים לזרום לתוך השדה.

והיה ביום הנחילו את בניו לפני מותו גילה להם שבתוך הבורות המוליכות את המים לשדהו טמון אוצר גדול, הבנים לא הצליחו להוציא ממנו פרטים נוספים על מקומו המדוייק של האוצר וכך הוא מת.

לאחר שתמו שבעת ימי האבלות החלו הבנים לחפור לאורך שקתות המים, אך לא מצאו מאומה, הם חפרו בור אחרי בור ולצערם כל חפירותיהם לא העלו דבר, לאחר שכל מאמציהם עלו בתוהו נתייאשו מלהמשיך בחפירה, וזרעו את השדה כשלבם מלא עגמת נפש על האוצר שלא נמצא.

והנה כאשר הגיע זמן הקציר הוברר להם שהשדה הצמיחה תבואה רבה ביותר וברכה גדולה נשלחה באסמיהם, והסיבה לכך הוא שע"י רוב החפירות שלהם בעת חיפושם אחר האוצר הובילו מים רבים מהנהר ומים אלו הרוו את האדמה ואת הצמחים, או אז הבינו את כוונת אביהם, שעצם החפירה היא האוצר שאליו התכוון אביהם בצוואתו.

והנמשל מובן שהקב"ה היה יכול לתת לנו במעמד הנבחר דינים וחוקים שיסבירו לנו כיצד לחיות ולקיים מצוות ותו לא, אולם באהבתו אותנו לא הסתפק בכך אלא נתן לנו תורה עמוקה רחבה ונפלאה אשר בתוכה גנוז אוצר בלום שאנו מתעננים על לימודה ונהנים לחדש בה חידושי תורה רבים, ואם תחפשנה בכסף וכמטמונים תבקשנה אז תבין יראת ה' שעצם החיפוש והיגיעה בתורה היא האוצר הגדול שמעשרת את בעליה.

ובזה יובן מאמר ההגדה "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו" היינו שאילו קרבנו הקב"ה לפני הר סיני ונתן לנו את הדינים בקצרה דיינו, אולם טובה כפולה ומכופלת עשה לנו השי"ת בתיתו לנו את תורתו תורת אמת, אשר נוכל לחפור בה ולראות פרי ברכה במעשי ידינו וזהו היבול הגדול היוצא לאור בעקבות עמלינו בלימוד התוה"ק, אשר לאוצר הזה התכוון הקב"ה באומרו והייתם לי סגולה מכל העמים, שהרי להם לא רצה הקב"ה ליתן אוצר זה אלא חוקים ומשפטים בלבד.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
תורה ותפילה ..... ג
דגש תפרים ~ לקיטת תמרים ..... ד
קדוש יאמר ..... ו
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ח
פרפראות להכפלה ~ דורש טוב ..... ט
שבח"י רפבן ..... י
פינת יקרת ..... יב
חוקים להורותם ..... יח
פשיב כהלכה ..... כ
צדקה כהלכתה ..... כא
הילולא רבא ..... כג
נועם שבת ..... ל
פשולחן פלכים ..... לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ:
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

ת וועד קרן הבנין צ

בית חינוך לבנות

שע"י מוסדות יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

ישמח מש"ה במתנת חלקו

באותות הוקרה וחיבה, נשגר ברכה מרובה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נלהב לטובת מוסדותינו המעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנהודא נפישא, ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו הקדושה, בבנין בית חינוך לבנות במידה גדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים, ה"ה

הרבני הנגיד הנעלה והנכבד, עושה ומעשה צדקה וחסד

מו"ה משה אלי'עזר לאנדא הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בוויליאמסבורג יע"א

מגדולי תומכי מוסדותינו הק' ולמען הקמת הבית הגדול לחינוך הבנות פה בני ברק יצ"ו

שהשמחה במעונו, דוממות קל בגדונו

שמחת אירוסי בנו למזל טוב בשעטו"מ

הבה"ח המופלג בתוי"ש כמר **מאיר זיידא** נ"י

בן ידידינו הנכבד מוה"ד **יואל** בר"י **שטיינמעטץ** הי"ו

ושגודה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתידתינו, שתזכה לראות רב תענוג ונחת, תודה וגדולה במקום אחת, ויהא רעוא מן קדם רכון עלם ועלמיא, שתשרה שכינה בכל מעשי ידיו ברב סייעתא דשמיא, ויוכל להמשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך בריות גופא ונהודא נפישא, אודך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים, אכי"ר.

כ"ר ידידיו מוקירו השמחים בשמחתו
המכבדים ברגשי הוקרה והערכה לעומתו

וועד קרן הבנין

להקמת הבית הגדול לחינוך הבנות

בני ברק יצ"ו

בראותו כי אחר נס קריעת ים סוף עוד היה כח לעמלק לבא להלחם, הבין אשר בהכרח לבא ולהתדבק במשה

וישמע יתרו וגו' את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל וגו'. ובפירש"י: וישמע יתרו, **"מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק".** ולכאורה קשה, למה נקט דוקא שמועות אלו; ועוד, תיבת "ובא" היא אך למותר. ופירש **הרב הקדוש נשיא אלקים רבינו צבי מזידיטשוב זצוק"ל** בדרך רמז ומוסר, דלכאורה קשה, למה בא יתרו דרך מרחק למדבר ציה, לקבל פני משה, ואיבד זמן רב בזה, הלא מאחר שהשיג שה' הוא האלקים, היה יכול לעבדו בביתו כאשר עבד אברהם אבינו. והתירוץ על זה, מאחר ששמע נס קריעת ים סוף, שנתפרסם בכל העולם וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, **ואף על פי כן העיז פניו איש רשע, עמלק ימ"ש, ובא להלחם עם ישראל,** מזה הבין יתרו שלא די במה שאדם יודע ושומע נפלאות הבורא ויושב בביתו, כי אעפ"כ יכול ליפול ברשת אפיקורסות, **ואין בזה שום תקנה רק לנסוע אצל צדיק הדור לקבל פניו, וזה סגולה להנצל מזה, כאשר ידוע לכל המסתופפים בצל צדיקים,** כמו שנאמר (בראשית לב, ל) 'כי ראיתי אלקים פנים אל פנים ותנצל נפשי' כו', וזהו הרמז: **"מה שמועה שמע ובא" והלא היה יכול לישב בביתו ולעבוד את ה'. ומתריץ ואומר: ששמע הנס של "קריעת ים סוף", ואף על פי כן היתה "מלחמת עמלק", לכך נשאו לבו לנסוע אל צדיק הדור זה משה.**

קרבן העני (ועי' ספה"ק 'מאור ושמש' פסוק זה)

ממחרת יוכ"פ, היה הצורך לזכך הממון לנדבת המשכן

ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם וגו'. וברש"י ז"ל: **"מוצאי יום הכפורים היה".** יש לפרש הטעם מדוע ישב למחרת יום הכיפורים לשפוט את העם, דהנה ביום הכפורים סולח הקב"ה על כל עונות עמו בית ישראל, דהיינו על עבירות שבין אדם למקום, **אבל עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר, ולכך ישב משה לשפוט את העם כדי להוציא ולהציל העשוק.** עוד י"ל, כי אז היה הציווי לנדבת המשכן, ו"אני ה' שונא גזל בעולה" (ישעי' סא, ח), **ולכך ישב לשפוט לברר כל אחד את שלו, כדי שינדבו משלהם ולא משל אחרים.**

תפארת יהונתן

דיבורי הצדיק מעוררין הנפש ליראה תשובה והודאה

ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים וגו'. ויאמר יתרו ברוך ה' וגו', צריך להבין, הלא יתרו כבר ידע את כל אשר נעשה, כמו שפירש"י (בפסוק א') "מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק", ואם כן מה הוסיף לו משה בסיפורו. אמנם מצינו במצות סיפור יציאת מצרים, שאמרו: "אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים וכו' מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים", וגם זה צריך ביאור, למה יהא החכם מחוייב לספר לחבירו מה שגם הוא יודע, וזיל קרי בי רב הוא. **"רק הענין, שעל ידי הדיבור והסיפור שהצדיק מדבר, מעורר בזה את השומעים לתשובה ודבקות גדול, כי החבל היוצא מפיו הקדוש מעורר נקודת יראת שמים שבלבם".** הוא הדבר אשר ראינו כאן, כי אע"פ שיתרו כבר ידע כל הנפלאות מקודם, **לא נתלהב לבו להודות לה' עד ששמע מפי משה בקדושה ובטהרה, ודיבורי קודש אלו עוררוהו ליתן שבח והודאה לה' ולומר: "ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים".**

זרע קודש

הבינו את המצוות 'השמעיות', ממש כמצוות 'שכליות'

וכל העם רואים את הקולות וגו'. וברש"י: **"רואים את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר".** נראה לרמז בכוונת רש"י, "דהנה אי' בספר חובת הלבבות פירוש על הקרא **'נעשה ונשמע'**, אשר **'נעשה'** רומז על מצות השכליות, דהוא גזילה ורציחה וכדומה, שגם השכל מחייב שאסור לעשות כן, ותיבת **'ונשמע'** רומז על מצות השמעיות שאין השכל הפשוט יכול להשיג, כגון לבישת שעטנז ובשר בחלב וכדו'" וזהו כוונת רש"י: **"רואים את הנשמע" 'רואים'** הוא לשון הבנה (כמש"פ רש"י בראשית יח, ב) כלומר שכ"ב נזדכו אותו הדור, דור דעה, בקבלת התורה **עד שראו וחבינו בזך שכלם גם את המצוות השמעיות, מה שא"א לראות לחבין במקום אחר, כלומר, מה שהדורות אחריהם אינם יכולים להשיג ולחבין.**

מעדני מלך

מפניני או"ר החיי"ם הקדוש

ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני... אכן כוונת הכתוב הוא להקדים שלשה ענינים הם עקרי ההכנה לקבלת התורה, שבאמצעותם נתרצה ה' להנחילם נחלת שדי היא תורתינו הנעימה: הא' הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה... ותראה כי לא תושג ההשגה אלא בהתעצמות גדול, וכנגד זה אמר הכתוב **ויסעו מרפידים,** נתכוין לומר שנסעו מבחינת רפיון ידים... והכינו עצמם לעבוד עבודת משא בנועם ה', והוא אומרו **ויבואו מדבר סיני.** וענין ב' הוא השפלות והענוה, כי אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמדבר (עירובין נד), וכנגד זה אמר **ויחנו במדבר,** פירוש לשון שפלות וענוה כמדבר שהכל דורכים עליו. וענין ג' הוא בחינת ייעוד חכמים בהתחברות בלב שלם ותמים לא שיהיו בד בבד, שעליהם אמר הכתוב (ירמיה נ, לו) חרב אל הבדים (תענית ז), אלא יתועדו יחד ויחדדו זה לזה, ויסבירו פנים זה לזה, וכנגד זה אמר **ויחן שם ישראל** לשון יחיד, שנעשו כולן יחד כאיש אחד, והן עתה הם ראוים לקבלת התורה:

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות עליתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

מלאכי צבאות ידדון מגודל עריבות מתיקות התוה"ק וכל העם רואים, ולכך דחקו א"ע ירגישו ג"כ את זאת

וכל העם רואים את הקולות וגו'. יש לפרש בזה על דרך ששמעתי משל מן אא"ז [אדוני אבי זקני הבעש"ט הק'] זללה"ה שהיה אחד מנגן בכלי זמר יפה מאוד במתיקות ועריבות גדול ואותם שהם שומעים זה לא יכלו להתאפק מגודל המתיקות והתענוג עד שהיו רוקדים כמעט עד לתקרה מחמת גודל התענוג והנעימות והמתיקות וכל מי שהיה קרוב יותר והיה מקרב עצמו לשמוע הכלי זמר היה לו ביותר תענוג והיה רוקד עד מאוד, **ובתוך כך בא אחד חרש שאינו שומע כלל חקול של כלי זמר הערב רק ראה שאנשים רוקדים עד מאוד וחם בעיניו כמשתגעים ואומר בלבו כי לשמחה מה זה עושה ובאמת אילו היה הוא חכם וידע והבין שהוא מחמת גודל התענוג והנעימות קול של כלי זמר היה הוא גם כן רוקד שם והנמשל מובן, ויש לפרש בזה 'וכל העם רואים את הקולות' היינו שחשי"ת הופיע על כולם כאחד אור אלוהותו שהשיגו יחד כולם כשראו גודל השמחה כי מלאכי צבאות ידדון ידדון וכו'** (שבת פ"ח:) **"הבינו שהוא מחמת מתיקות ונעימות אור התורה הקדושה ודחקו עצמם לשמוע קול התורה"** אע"פ שהיו קצת חרשים מכבר שלא היו שומעים את הקולות הכל נעשו פקחין ועיינין פקוחין שהיו רואים החדוה והשמחה הגדולה **הבינו שהוא בודאי את הקולות היינו נעימות ועריבות חקול של תורה** אע"פ שהם לא השיגו זה נעימות התורה **הבינו על ידי השמחה שהוא בודאי מגודל נעימות התורה ולכך דחקו עצמם לשמוע הקול ממש אולי ישיגו ויבינו נעימות אור התורה והמשכיל יבין.**

דגל מחנה אפרים

תפילה

ביאור נשוב עפ"י הזה"ק, האיך פועל קדושת התפילה בהתלהבות בכחי' פעולת הקרבן הקרב ע"ג המזבח ממש

וחר סיני עשן כולו מפני אשר ירד ה' עליו באש ויעל עשנו כעשן הכבשן. צריך להבין איך שייך אצל השכינה הקדושה הענין עשן, וכי אש השכינה אש גשמיי כו'. ונראה לרמוז בזה דהנה אי' בזוה"ק פרשת שמות (ח"ב כ.) פתח ואמר **'דודי לי ואני לו הרועה בשושנים'**, מי גרם לי שאני לדודי ודודי לי, מפני שהוא מנהיג עולמו בשושנים, מה שושן יש בו ריח והוא אדום מוצקין אותו והוא מתהפך ללבן ולעולם ריחו לא זז, כך הקב"ה מנהיג עולמו בדרך זה שאלמלא כן לא יתקיים העולם בשביל האדם החוטא, והחטא נקרא אדום כמה דאת אמר **'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו'**, מקריב קרבנו לאש שהוא אדום וזורק הדם סביב למזבח שהוא אדום, מדת הדין אדום מוצקין אותו ועולה העשן כולו לבן ואז האדום נהפך ללבן נהפך מדת הדין למדת הרחמים כו', וכתיב (יחזקאל מד, טו) **'להקריב לי חלב ודם'**, כנגד זה אדם מקריב חלבו ודמו ומתכפר לו, זה אדום וזה לבן מה השושן שהוא אדום והוא לבן אין מוצקין אותו לחזור כולו לבן אלא באש כך הקרבן אין מוצקין אותו לחזור כולו לבן אלא באש וכו', **אמר רבי יוסי כשהיה בית המקדש קיים אדם מקריב קרבנו בענין זה ומתכפר לו עכשיו תפילתו של אדם מכפר לו במקום הקרבן כי האי גוונא,** עכ"ל.

ולהבין ענין זה כשהקרבן נקרב על גבי המזבח והעשן עולה כולו לבן יתכפר לחוטא האדמימות של החטא, הענין הוא **כי ע"י שהאדם מתחרט על שעבר על רצון הבורא ברוך הוא ותבער בו אש התשובה כיקוד אש ומגודל תבערת יקוד אש התשובה אשר בוער בקרבו אם היה אפשר לעשות בעצמו מה שעושין בקרבן ממש היה עושה, ומי שתבער בו אש התשובה כל כך מגודל החמימות אשר בקרבו נתגבר בתוכו כח האש ונתמעט דמו שהוא אדום שתשרפהו האש ונהפך ללבן, על כן אחר כך כשמקריב הקרבן על גב המזבח ונקרב הדם שהוא אדום ונהפך ללבן באש והעשן עולה לבן עולה עם העשן האתערותא דיליה עד כמא הכבוד,** ועל כן היה שם דבר המעלה עשן, כדי שיעלה עד לשמים. וע"י שעם העשן שהוא לבן **עולה הלבנונית של אדם שנהפך מאדום ללבן ע"י אתערותא דיליה, מעורר העשן האש שלמעלה ויורד על המזבח האש שלמעלה** ותאכל את העולה כו', על ידי אתערותא דלתתא מתעורר אתערותא דלעילא, וירד אריה של אש על גבי המזבח. **ועתה התפילה היא במקום קרבן, הנה אם האדם מתפלל בהתלהבות גדול ובתשוקה גדולה ורשפי שלהבת י"ה תבער בו נתגברה בקרבו כח האש ותשרוף את חלבו ודמו ונהפך האדום ללבן, והחבל היוצא מפיו נראה בחוש שהוא כמו עשן והבל החוא עולה עד כמא הכבוד. ובעשן הזה הוא כל המחשבות והיראה והאהבה של התפילה, והעשן הזה תעלה לריח ניחוח לפני ה'** וע"ז מעורר מים דכורין כמו המשל דלעיל כו'.

והנה כשאמרו ישראל נעשה ונשמע אמרו בהתלהבות גדול ובתשוקה עזה ותבער בם רשפי שלהבת י"ה כנ"ל ומגודל החמימות תשוקתם נתמעט דמם ונשרף ונתהפך האדמימות שלהם ללבן ומהבל פיהם נעשה עשן והעשן ההוא היה כולו לבן מפני גודל חמימות האש אשר היה בוער בקרבם והעשן החוא עלה עד הכסא הכבוד והיה מעורר אתערותא דלעילא ונגלה עליהם הקב"ה וירד באש ליתן להם התורה. וזהו **'וחר סיני עשן כולו'** פי' שהם התיצבו בתחתית ההר **וע"י שאמרו נעשה ונשמע בתשוקה גדולה עד שתבער תשוקתם כלפיד אש, והבל פיהם עלה על הר סיני כעשן, 'מפני אשר ירד עליו ה' באש'** פי' קודם אשר ירד עליו ה' באש, וע"י אתערותא דלתתא היו מעוררין אתערותא דלעילא. **והעלו עשן מהבל פיהם מגודל חמימות תשוקתם שבקרבם ונתעורר ע"י הבל פיהם אתערותא דלעילא וירד הקב"ה באש משמי מרום ונתן להם התורה הקדושה.**

מאור ושמש

הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם. ויש לפרש שהשי"ת גילה למשה שני טעמים שהוא צריך לסרסור הגם שהוא מגלה שכינתו לעיני כולם, אי כי הם אינם כדאים לנבואה רק באמצעות משה, בי עפ"י מ"ש המפרשים שאם היו כל התרי"ג מצות מפי הקב"ה בעצמו היה צריך ליתן השכר תיכף משום בל תלין, ואיתא בירושלמי טלטל הקב"ה מתן שכרן של מצות כדי שיהיו עובדין אותו באמונה, ופי' ביפה מראה דאם היה השכר בעוה"ז היה שכר האמונה נעדרת דלא הוי אמונה כלל דאיך יתכן אמונה במה שנראה בחוש, וזהו אומרו הנה אנכי בא אלייך בעב הענן, אליך דייקא, והטעם הוא בעבור ישמע העם בדברי עמך, היינו טעם אי כי רק באמצעותך יוכלו לשמוע, וגם בך יאמינו לעולם, הוא טעם הבי כי אם ינתן התורה על ידך לא יהיה השכר בעוה"ז דע"י שליח ליכא בל תלין, א"כ יהיו נשארים לעולם באמונה ואינה נעדרת מהם, משא"כ כשישמעו מפי עצמי תהיה האמונה נעדרת.

(ישמח משה)

☆

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר. וי"ל דבא לרמז מ"ש המפרשים כי יש הרבה מצות שאינם באים לידי אדם כל ימי חיו, וא"א לקיימן אלא ע"י לימוד, ומקבל עליו לעשותן הי"ז בכלל מ"ש חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה כי מחשבה טובה הקב"ה מצרף למעשה, וידוע כי בכלל אנכי ולא יהיה לך נכלל כל התרי"ג מצות העשה והלי"ת, ושמא תאמר איך אפשר לקיימן כולן בפועל המעשה ע"כ התחכם ואמר וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, כלומר שאם א"א במעשה די באמירה בפה וברצון הלב, כמו שכתב הרמב"ן שמלת אמירה קאי על חפץ הלב ומחשבה, והקב"ה מצרפה כאילו עשאה בפועל ממש.

(ייטב לב)

☆

אנכי ה' אלקיך וגו' לא יהיה לך וגו'. ונראה הכוונה דנודע שבכל ענין הקדושה אשר האדם רוצה לבא בתוכה ולדבק בה, צריך לחכין מקודם מקום פנוי להחזקת הקדושה לטהר לבו מכל שמץ ופגם ולסור מהדברים הרעים אשר בו כדי שלא יהיה זורע אל הקוצים, וע"כ צריך להיות מקודם עובד בבחיי סור מרע שלא לעשות מכל הרעים המפסידים בעבודה הק', ואח"כ יוכל לקיים ועשה טוב לעשות כמצוה מפי הקב"ה בשלימות כראוי, והנה אחז"ל ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, ונעשו אז קדושים וטהורים מכל שמץ פגם החטא, וע"כ אמר הקב"ה מקודם אנכי ה' אלקיך, לרמז שבמעמד הזה יכולים להיות מקודם ועשה טוב בקיום מ"ע המצוה.

(קדושת יו"ט)

☆

כה תאמר לבית יעקב ולבית ישראל. וברש"י כה תאמר בלשון הזה וכסדר הזה לבית יעקב אלו הנשים ותגיד לבניי אלו הזכרים,

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

מצווין ועומדין להרבות בדברי תורה לבני ישראל בלא לחוש לכלום

ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלת אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו. שמעתי מאבי הגאון מסעליש זצ"ל בעל ה'נפש יהונתן' שהיה תלמיד מובהק מהגה"ק בעל ייטב לב מסיגוט זי"ע, והיה שם בחג השבועות האחרון לימי חייו עלי אדמות, **ואמר אז תורה** על הפסוק "ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו, דהנה היו צדיקים שמיעטו באמירת דברי תורה ברבים, והיו גם כאלו שלא אמרו כלל, מחמת החשש שיבואו לידי התנשאות וגאות, **אך הדרך ישכון אור של אבוה"ק שלא חששו לזה, והרבו באמירת דברי תורה ולא חששו שיגיע לידי התנשאות, משום שחקקו הידיעה בנפשם שהם כמו הר סיני, שאף שנתן עליו השי"ת את התורה לעם בני ישראל, מכל מקום לא נהיה יותר חשוב בעיני עצמו.**

וז"ש "**ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות**", היינו שלא יגיעו לידי התנשאות וגאות, כי "**אל הר סיני**", היינו שילמדו מן הר סיני שלא החשיב את עצמו לכלום אף שקבלו ונתנו התורה עליו, ולכן "**כי אתה העדתה בנו לאמר**", היינו שיכולים לומר דברי תורה ברבים בלא שום חשש, **וסיים הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע ואמר: "אני מצוה לבני ולנכדי שיאמרו וילמדו לבני ישראל תורה", וזה היה התורה האחרון שבישר צדק בקהל רב, לפי שהיה חלוש למאוד ל"ע ולא ערך עוד את שולחניו ברבים עד הסתלקותו ביום ו' אלול.**

נפש יהונתן

ויתבאר ע"ד שכתב בשב שמעתתא לפרש אמרם ז"ל בת תחלה סימן יפה לבנים, עפ"ד הזוהר שמכנה להיראה בשם בת, ולתורה בשם בן, ואמרו באבות כל שיראתו קודמת לחכמתו וכו', וזהו בת תחלה היינו היראה, סימן יפה לבנים היינו התורה דע"י היראה התורה מתקיימת ע"כ, וזש"ה כה תאמר בלשון הזה וכסדר הזה, היינו בזה הסדר דוקא קודם היראה ואחי"כ החכמה, לבית יעקב אלו הנשים דבת רומז על היראה, ותגיד לבנ"י אלו הזכרים היינו אם יראתו קודמת יוכל להיות קיום להתורה, וז"ש אלו הזכרים היינו כינוי לתורה כנ"ל.

(עצי חיים)

☆

אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרים וגו'. נראה לפי מה שהקשה בטוי"ז למה תקנו ברכת שלא עשאנו גוי בלשון שלילה ולא דרך חיוב שעשאנו ישראל, וי"ל שרצו להורות בזה שלא יטעה האדם לתלות חי"ו חסרון בבריאת האדם על בריאת העכו"ם, כי באמת יש צורך אף בבריאת עכו"ם ע"י"ש, ולדרכו נלך ע"פ מה שהאריך בקדושת לוי כי מאתו לא תצא הרעות רק הכל טובות, וכל המכות היו טובה גדולה לפרעה ולמצרים, שע"י נתגדל ונתקדש שמו יתברך בעולם, אך האומות הם ערלי לב ואטומים להבין התועלת הזה ע"י"ש, ולפי"ז מובן שלא תקנו לומר שעשאנו ישראל כי אז היה משמע שאין צורך כלל בבריאת העכו"ם ובאמת יש צורך בהם כנ"ל, ולכן מברכין שלא עשאנו גוי שנותן הודיה עלך שהוא לא נברא באופן כזה, כי סו"ם עיקר תכלית הבריאה לקיים תורה ומצוות, וזש"ה אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, היינו המכות הגדולות ונפלאות אשר עשיתי למצרים, אשר ע"י"ז יצא קידוש ה' גדול, ומשם ראיתם שיש צרך גדול אף בבריאת העכו"ם, אכן ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה מכל העמים, שע"י קבלת התורה יוגדל מעלתכם מכלהעמים, ויוכלו לברך שלא עשאנו גוי על שלא נבראו באופן כזה אף שיש בהם קצת צורך וחשיבות בעולם.

(ברך משה)

☆

אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה. ונראה בהקדם מה שפיי בישמח משה הכתוב הלא אם תטיב שאת, כי לפעמים היצר הרע מדיח את האדם מדרך הטובה בהראות לו שפלותו ופתיחותו, וכבר כתב בעקידה כי למען יגיע האדם אל שלימות המכוון, מחויב שתהא השקפתו אל החלק המעולה שבו ולא אל חלק הרע והפחות, וזש"ה הלא אם תטיב שא"ת, דלטוב ישא את עצמו ויאמר הלא אני חלק אלוה ממעל ע"כ, ולכוונה זו אמרו חז"ל דע מאין באת, כלפי האבות האיך אתה נראה, ומזה יוכנע לבבך לעבודת ה', אבל לעומת זה צריך אתה להזהר שאי אתה בא לעבירה, שלא תבא לידי עבירה על ידי ענוה פסולה, וחנה שתי בחינות אלו היה במשה רבינו כי אמר גר הייתי בארץ נכריה, והיה נחשב בעיניו לכלום, אבל לעומת זה היה יודע כי אלהי אבי בעזרי, שהשי"ת בעזרו לסייעו בעבודתו בזכות אבותיו חלק המעולה שבו, וע"י"ז ויצילנו מחרב פרעה הוא ענוה פסולה המעביר את האדם מדעת קונו חי"ו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

הגבול היה צריך להכריז 'עד פה תבא' כיון דהר סיני נעקר ולא הי' ניכר הגבול

והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו וגו'. ופרש"י ז"ל "לאמור", הגבול אומר להם השמרו מלעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך". ודייק רביה"ק (בעל דברי יואל זללה"ה), **מאיפוא לקח רש"י הק' דרשה זו והנס הזה שהגבול היה אומר, דבר שלא נזכר בדברי חכמינו ז"ל.**

ופירש רבינו, דהנה רש"י ז"ל פירש לעיל מיניה באותו הפסוק, **"והגבלת, קבע להם תחומין לסימן שלא יקרבו מן הגבול והלאה"**, ואמרו חז"ל שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית, והר סיני נתלש ממקומו והיה עומד באויר כגיגית על ראשי בני ישראל, **וכיון דהר סיני נתלש ממקומו, שוב לא היה ניכר הגבול אשר הוגבל על ידי משה רבינו שלא יקרבו מן הגבול והלאה**, כי הלא לא ניכר היה הגבול שהוגבל מקודם, ולא יוכלו בני ישראל לדעת עד היכן מותר להתקרב, **אם כן על כרחך היו צריכין לנס זה, שהגבול עצמו היה אומר להם 'השמרו מעלות מכאן והלאה'. והוא חידוש נפלא.**

וכאשר אמרתי את דבר החידוש הזה לרב ות"ח אחד, ענה הרב הנ"ל, דעד עכשיו רגיל היה להבין את דברי רש"י בדרך משל, לא שהגבול היה מדבר, אלא שהגבול היה מגלה להם שעד המקום ההוא אפשר להתקרב ולא יותר, ולא שהגבול היה מדבר, ולפלא היה בעינינו שרבינו למד את דברי רש"י כפשוטם. **ואמרתי את דברי הרב הנ"ל לרבינו, ואמר לי רבינו**, כי הדיוק הזה, דהיינו איך הוציא רש"י ז"ל נס שלא נזכר בחז"ל, שהגבול היה מדבר, חקירה זו כבר נמצאה בספרי אחד הקדמונים. וראיתי בספר 'צידה לדרך' פירושים על התורה ועל רש"י, (מהג"ר ישכר בער ב"ר ישראל ליזער פרנס איילנבורג), שנדפס בפראג עוד בשנת שפ"ג, וז"ל שם: נשאלתי למה לא כתבה התורה בפירוש נס גדול כזה, כשם שכתבה התורה הנס של "ויפתח ה' את פי האתון", ותירץ שם תירוץ הגון לפי סגנונו. **עכ"פ חזינן דגם הגדולים מהדורות הקודמים הבינו את דברי רש"י כפשוטן, דהגבול היה מדבר, אלא שנדחקו לתרץ מדוע לא נכתב הנס הזה בפירוש.**

בוצינא קדישא (ח"א, דף תכ"ט)

וישמע יתרו וגו'. מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (רש"י). רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים (יבמות קט:). וכתבו (תוספות): זהו היכי שמקבלין אותו מיד, אבל אם הם מתחילין להתגייר יש לנו לקבלם, שהרי מינו שנענשו מברהם יצחק ויעקב שלא קבלו לתמוה שבאה להתגייר, והלכה והיתה פלגש לגלילי בן עשו, ופיק מינה עמלק דלעריניהו ליסראל; ומינה דממלחמת עמלק נתברר שיש לקבל גרים אם הם מתחילים להתגייר. והנה יתרו היה מסופק אם יקבלו אותו, כי רואה שגם את ממנע לא רצו האבות לקבל, ואולי לא ירצו מטעמא דרעה אחר רעה, וזהו **מה שמועה שמע ובא** להתגייר, **מלחמת עמלק**, דמשם מוכח דצריך לקבל גרים המתחילים.

(דברי יואל)

וישמע יתרו וגו'. אין מקבלים גרים לימות המשיח, כיוצא בו לא קיבלו גרים בימי דוד ושלמה (יבמות כד:). הנה בשעת יציאת מצרים לא מינו שהיה אויב קטרוג על יסראל, ורק בקריעת ים סוף כתבו (רש"י) על ויפע מלאך האלהים: בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך ה'אלהים', שהוא דין, מלמד שהיו יסראל נתונים בדין בשעה שעה, אם להנצל אם להאבד; וגם במלחמת עמלק שלטה מדת הדין, כדכתיב: וכשאר ימים ידו וגבר עמלק, ורק בחסדי ה' נצחו אותו. וזהו **מה שמועה שמע ובא** להתגייר, הרי היה צריך לחשוש פן לא יקבלו אותו, כי בשעתו הזמן היו יסראל בדוש המעלה, אבל כיון ששמע **קריעת ים סוף ומלחמת עמלק**, השכיל לבעת שהיתה מדת הדין מתוחה גם על יסראל, לפי שהעוונות גרמו להם שלא הגיע עדיין תיקון השלם, לפיכך הלך להתגייר. וזהו **וישמע יתרו את כל אשר עשה 'אלהים' למשה וליסראל**, שראה תוקף שלטת מדת הדין שהיתה בשעת קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, הגם **כי הוציא 'הוי"ה'** במדת הרחמים **את יסראל ממצרים**, שלא לא היה כלל מדת הדין, אם כן היה צריך למשוך חולי לא יקבלו אותו, אבל הלך להתגייר כיון שראה שמדת הדין שולטת ועדיין אין עולם התיקון.

(תידושי תורה)

וישמע יתרו וגו'. אין מקבלים גרים לימות המשיח, כיוצא בו לא קיבלו גרים בימי דוד ושלמה (יבמות כד:). והנה תמהו (בראשית רבה לד): נשבע ה' שלא יבוא מצרי לעולם, אבל לעתיד תתבטל השבועה; ונראה לתת היה כבר עולם התיקון בשעת **קריעת ים סוף**, לא היה צורך שיטביע ה' את המצרים בתוך הים, אלא היה יכול להביא מצרי מים עליהם כמו שעשה בימי נח, ולכן הלך יתרו להתגייר, שהיה בטוח שיקבלו אותו. ודבר זה הוכיח גם **ממלחמת עמלק**, דתמרו (תנחומא תצא): מלחמה ה' בעמלק מדור דור, מדורו של משה עד דורו של משיח; ומזה הוכיח יתרו, דכיון שדורו של משה עדיין יש להם מלחמה עם עמלק, הרי מוכח שעדיין לינו דורו של משיח.

(דברי יואל)

וישמע יתרו וגו'. לכאורה למה לא נתגייר יתרו במקומו. ונראה דתמרו (רש"י) על (שמות יד): ויקח שש מאות רכב, ומהיכן היו הבהמות הללו, שם תאמר משל מצרים הלא נאמר (שם ט): ויומת כל מקנה מצרים, ושם תאמר משל יסראל והלא נאמר (שם י): וגם מקנינו ילך עמנו, משל מי היו, מן הירא את דבר ה'; נמצא דמה שהביא את המצריים לרדוף אחר יסראל, שמזה נתמה הגם של קריעת ים סוף, היה בסיבת ירמי ה' שהיו בין המצריים, דאם לא היו ביניהם לא היה להם במה לרדוף. ולכן כשראה יתרו שנתעורר נגד לירע את דבר ה', לא רצה להשאר בין המדיינים, כדי שלא יהיה גורלו כגורל ירמי ה' שהיו בין המצריים. וזהו **מה שמועה שמע ובא**, ולא נאמר בביתו להתגייר, **קריעת ים סוף**, שכל זה היה בסיבת ירמי ה' שהיו בין המצריים. והנה תמרו (מדרש): נשבע ה' שלא יבוא אחד מכל האומות להתגייר שיקבלו אותו, ומביתו של

עמלק לע יקבלו חותו; ועל כן כשמע **מלחמת עמלק**, ושמצע ה' לקבל גריס מכל החומות חוץ מעמלק, הלך להתגייר.

(תידושי תורה)

וישמע יתרו וגו'. ימרה הצרפית לגליהו (מלכים ג' יז): בעת חלי להזכיר עוני, כי כל זמן שהייתי דרה בין רשעים, היה ה' מעריך מעשי מול מעשיהם, והייתי נחשבת לצדיקת, ועכשיו משבעת חלי נזכר עוני. ולפי זה יש יותר הגנה להגלל מצרה כל זמן שדר בין הרשעים, כי לפי ערך הרשעים יגדלו זכויותיו, אבל בשכונת צדיקים יזכרו עוונותיו. ימנס דרך זה הוא מסוכן, שעלול להימשך מחריבס, ולעומת זה יש שברת, דמדרבה זכות הצדיק מסייעתו להנצל. וזה היה שפיקו של יתרו, שכבר התליט להתגייר מעת שמע על יציאת מצרים, חולס היה מסופק חולי יאחר במקומו, כי אס יבוא בשכונת הצדיק יזכר עוזו. והנה בקריעת יס סוף ומלחמת עמלק היה גס משה נכלל בהצרה עס ישראל, ועל כן זכו לישועה מצד מדת הדין, שאף מדת הדין הסכימה להצלתס, שסורת הדין נותנת שיבלל הצדיק, אבל ביציאת מצרים שלא היה משה בכלל השיעבוד, היה הנס רק במדת הרחמים. וזהו **כי הוציא 'הוי"ה' במדת הרחמים את ישראל ממצרים**, אבל **כל אשר עשה 'אלהים'** זו מדת הדין **למשה ולישראל עמו**, שלא היה הנס גס במדת הדין. וזהו **מה שמועה שמע ובא קריעת יס סוף ומלחמת עמלק**, כי משס השכיל כי יש יותר הגנה להנצל בהצטרף אל הצדיק, כיון שגס מדת הדין מסכמת.

(דברי יואל)

וישמע יתרו וגו'. בשעת יציאת מצרים עדיין לא היה ישראל סיתן בצירור שה' הוא שהוציאס ממצרים, עד שעשה להס ה' אות סיתן שידעו על ידו שהוא הוציאס (ברכות נח.). ואפשר שהסיתן קאי על קריעת יס סוף, שעשס היה התגלות ה' בצחינה גדוחה מאוד (מכילתא בשלח ג), שו אפשר שבמלחמת עמלק נודע להס, שעמלק לא עליהס בכח הכשפים היותר חזקים, ואמרו (רשב השנה כט.): והיה כאשר יריס משה ידו וגבר ישראל, וכי ידיו של משה עושות מלחמה, אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה היו מתגברים; ומזה היו יכולים לראות שה' הוא העושה להס את כל הנסים. והנה יתרו כשמע מהנסים של יציאת מצרים, היה גס כן מסופק מאיזה צד בא הנסים לישראל, אס מצד הקדושה או להיפוך, על כן לא רצה תיכף לבוא לישראל, **ומה שמועה שמע ובא קריעת יס סוף ומלחמת עמלק**, דבזה ידע **כי הוציא ה' את ישראל ממצרים.**

(חתב"ס)

וישמע יתרו וגו'. שלשה היו בחותה עלה בלעם ליוצ ויתרו, בלעם שיצץ נהרג, ליוצ שאתק נידון בסורין, יתרו שברת זכו בני בניו ליושב בלשכת הגזית (סנהדרין קו.). נראה שיתרו למד ממלחמת עמלק שאסור ליגש עס רשעים, דאמרו (פרקי דרבי אליעזר מג): עמלק לא היה יכול לנגוע רק בחותן שהיו חוץ לענן; ולכאורה היה להס עלה שיכניסו את כל חותן שהיו חוץ לענן בין ענני הכבוד, וממילא לא יוכל עמלק להתגרות בהס. אבל הס לא עשו כן אלא הניחו חותס חוץ לענן, לפי שאסור ליגש יחד עס רשעים. וזהו **מה שמועה שמע ובא, מלחמת עמלק.**

(דברי יואל)

וישמע יתרו וגו'. שלשה היו בחותה עלה בלעם ליוצ ויתרו, בלעם שיצץ נהרג, ליוצ שאתק נידון בסורין, יתרו שברת זכו בני בניו ליושב בלשכת הגזית (סנהדרין קו.). לכאורה למה לא התחבר יתרו בעצה עס ליוצ שהיה לדיק גמור, לאס היה מתחבר אליו היו תרי לגבי חד, ואולי נתבטלה עצת בלעם ברוב. ונראה להגה ממאמלה שלו, בחותה שעה מלחמה ה' בעמלק; ולכאורה מה חיכפת לן בעמלק לעתיד, שכל החומות יהיו גריס, ואף אס יאחר עמלק מה יוכל להזיק כשהיה יחיד נגד כל העולס. ימנס מבואר מזה, שאף אס הלדיקים הס רובו ככולו, כל זמן שיש ביניהס רשע אחד יוכל להזיק לכולס, ומזה רחיה שהלדק עס יתרו שברת ולא רצה להיות מיועצי פרעה, הגס שבצירוף ליוצ היו תרי לגבי חד, אסור ליגש עס רשעים. וזהו **מה שמועה שמע ובא**, דלכאורה חיך מלאו לבו לבוא על מחנה ישראל, והוא אחר גרס להס גרות בבחירתו, לכך אמר ששמע **מלחמת עמלק**, ובזה התבאר לדקתו.

(דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גבי אוזר הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

כי יבוא אלי העם לדרוש את האלוקים

מסופר על הרה"ק ר' שמואל מסאלאנט זצוק"ל (גאב"ד ירושלים) שהי' כל ימיו מסור למען עם ה' והי' ביתו פתוח יומם ולילה ממש בלי הרף לכל יוצא ובא מנער ועד זקן וכשהי' בזקנה מופלגת וחלש מאוד ביקשו מקורביו לקבוע שעות מסויימות לקבלת הקהל והוא לא רצה ודחה אותם באמרו הרי אנו מצווין להדבק בדרכיו ית"ש ונאמר כי הוא אל זן ומפרנס אותנו בכל עת ובכל שעה ואין שעות לפניו רק כל כולו מסור לעולמו וכמו"כ אנחנו צריכים לידבק במידותיו ודפח"ח וזה ג"כ הי' מענה מרע"ה ליתרו כששאלו מדוע יושב מבוקר ועד הערב ענה ואמר כי יבוא אלי העם לדרוש את האלוקים שדרושים ממנו שאדבק במידותיו ית"ש וזה מידתו לפרנס עולמו בכל עת וע"כ מוכרח אני ג"כ לישב כל היום מבוקר עד הערב.

(אלופי יהודה)

וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר

פעם אחת בשבת תשובה לא נכנס הרה"ק מטשארטקוב לשולחנו הטהור ובסעודה שלישית נכנסו כמה מחשובי החסידים אל הקודש פנימה וסיפרו לו שהחסידים שרויים בעגמ"נ וצער על שלא זכו להסתופף בצל קדושתו וכמה מהם בא ממרחקים ועלה להם הדבר בהרבה עמל ויגיעה ולבסוף לא זכו לזה והשיב להם הרה"ק מטשארטקוב זצוק"ל האמת הוא שברצוני הי' לישב עמכם בסעודת השבת כדרכי אך מחמת שראיתי שהשמים התקדרו בעבים וחששתי שיעצרנו הגשם ובעבור זה נעשה אצלי היסח הדעת ולפיכך אף שאח"כ נתפזרו העננים והי' באפשרי ללכת עכ"ז לא יכולתי ללכת מחמת שלא הי' לי ההכנה מחדש כי כבר הסחתי דעתי מההכנה הראשונה ובכל עבודת הקודש צריך הכנה קודם המעשה וכדכתיב בשעת מתן תורה וידבר אלוקים כל הדברים האלה לאמר ולכאורה תיבת לאמר מיותרת אך י"ל דהנה לכאורה קשה למה הי' צריך השי"ת להתחיל את התורה עם בראשית וכמה וכמה פרשיות עד עשרת הדברות והו"ל להתחיל תיכף עם עשרת הדברות שהיא עיקר אמונתינו ויסוד היסודות אך באמת כל הדברים היו הכנה לפני מתן תורה וזהו פי' הפסוק וידבר אלוקים את כל הדברים האלה פי' מבראשית עד הנה "לאמר" כדי שיוכל לאמור "אנכי ה' אלוקיך".

(בפי ישרים)

ולא תעלה במעלות על מזבחי

שני אברכים מעיר לאדז' שלא היו נמנים על עדת החסידים נועצו יחדיו לנסוע להרה"ק מאלכסנדר כדי להתל בו ולבשו בגדי החסידים והתנהגו כמותם כדי שלא ירגישו בהם, בערש"ק הגיעו ונתן להם הרה"ק מאלכסנדר שלום ולא דיבר עמהם מאומה וכן במשך כל השבת, במוצש"ק נועדו להיכנס עוד הפעם כדי לקבלת ברכת פרידה כדרך החסידים וכוונתם הי' כדי לראות דרכו ומנהגיו כדי להתלוצץ אח"כ מהם, אמר להם הצדיק האם למדתם פעם חומש ויהי' כמצחק בעיניהם, כי הם התימרו לאמרו: מי ידמה לנו במקרא ובדקדוק לשון הקודש, והשיבו לו הן. ושאלם עוד האם ידעתם פי' הפסוק "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו" השיבו הן. ואמרו לו את הפי' אמר להם הצדיק אני יאמר לכם פירושו של מקרא: "במעלות" הוא מלשון "נפש כי תמעל מעל" "מזבחי" הוא הצדיק שזובח את יצרו ותאותו לה' וכוונת הפסוק הוא שלא תלך בערמימיות למעול מעל בהצדיק "אשר לא תגלה ערותך עליו" שאם לא תשמע רק תעלה במרמה ומעל על הצדיק אז הצדיק יגלה קלונך, את אשר אתה עושה במסתרים, דברים מכוערים ומגונים שתבוש בהם, כששמעו האברכים את דברי הצדיק ותאחזמו רעד ונמס לבם כדונג מגודל הבושה שכיסתה פניהם והצדיק הוכיחם על מעשיהם וגילה לפניהם תעלומות מעשיהם המכוערים, האברכים כפפו את ראשם ובכו בדמעות שליש ואח"כ ניחמם הצדיק ודיבר על ליבם דברי ניחומים בעניני תשובה ולא זזו משם עד שנעשו בעלי תשובה גמורים וקיבלו עליהם את דרכי החסידות.

(שיחות קודש)

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

וישמע יתרו וגו' . י"ל בדרך הלצה, כי יש הרבה אנשים שאינם מאמינים בצדיקי הדור, ובכל זאת בצדיק שהוא כבר בעולם העליון אומרים בו אנו מאמינים שהי' באמת צדיק, וכמו שכל אחד ואחד מחבב ומנשק את הס"ת מחמת שעומדת בארון הקודש ורואה כל מעשה בני אדם ואינה מוכיחה את שום אדם, אבל את הצדיק וראש הדור המה שונאים מחמת שיראים מפניו לעבור עבירה כי הוא מוכיח אותם, וע"ז אמרו ז"ל (מכות כב:) הני בבלאי טפשאי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא. רק הצדיק אשר בעולם העליון אותו הם אוהבים ומחזיקים אותו לצדיק גדול מחמת שאז אינו מוכיח אותם והוא כמו הספר תורה, אבל אם הוא בחיים חייתו הם שונאים אותו. אמנם אין זה דרך האמת כו'.

וזהו הי' ביתרו המעלה מה שמועה שמע ובא, היינו תיכף בא אליו ולא המתין כלל. וזהו שאמר מכירו הייתי לשעב"ר, היינו עד עתה הייתי מכיר בצדיקי הדור רק לשעבר, היינו הצדיקים שהיו בעולם לשעבר, אך כל זמן שהצדיק הי' בעולם הזה לא הכרתיו כלל. אבל ועכשיו ביות"ר, שיש לי יתרון שהכרתי להצדיק בעת שהוא עכשיו בעולם הזה, וזהו ועכשיו ביותר, והבן.

עטרת ישועה

פרפראות לחכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים

עתה שמע בקולי איעצך ויהי' אלוקים עמך, וקשה דמשמע דעד עכשיו ח"ו לא הי' אלוקים עמו אתמהה, ויש לומר עפי"מ דמקשה בזוה"ק איך תוכל השכינה להתייצב בעדת הדיינים בשעת המשפט הלא מבואר במשנה (אבות פ"א) כשיהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים, וא"כ אין אני והוא יכולים לדור במקום אחד, ומתרץ שם דבשעה שהבעלי דינים יוצאים לחוץ והדיינים נושאים ונותנים בדין אז שכינתא ביה שריא, וזהו שאמר לו יתרו מדוע אתה יושב לבדך דאם משה הוא דן יחידי אז א"צ לישא וליתן בדין וא"כ א"צ הבעלי דינים לצאת חוצה ואיך תוכל להיות השראת השכינה אצלו, ואשר על כן פתח פיו בחכמה ואמר שתקח עמך דיינים ואז ממילא צריכים הבעלי דינים לצאת החוצה בשעה שתיהיו נושאים ונותנים ואז יהיה השכינה עמך, וזהו איעצך ויהי אלוקים עמך.

(עדות ביהוסף)

☆

במדרש כששמע משה מפי הגבורה אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים פתח ואמר ברוך שלא עשני גוי, והיא פלא, ונל"פ עפי"מ שאחז"ל שלכך אמר הקב"ה בלשון יחיד אנוכי ה' אלוקיך כדי לתת פתחון פה למשה ללמד סניגוריא על ישראל במעשה העגל לומר לי ציוית ולא להם, ובזה יל"פ הפסוקים בתהלים (פ"א י') לא יהי' לך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר אנוכי ה' אלוקיך המעלך מארץ מצרים וכו' דהיינו שע"י מה שאמר הקב"ה לא יהי' בך אל זר וכו' אנוכי ה' אלוקיך המעלך מארץ מצרים הכל בלשון יחיד הרי בכך כאילו אמר הקב"ה למשה בפירוש הרחב פיך ואמלאהו עם אמתלא טובה שתוכל ללמד סניגוריא על ישראל במעשה העגל ולכן ולא שמע עמי לקולי וישראל לא אבה לי מפני שהיתה להם עילה טובה שלא לשמוע לדברי ה' כאמור, והנה בעת מעשה העגל אמר הקב"ה למשה "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול" אלא שמרע"ה לא הסכים לזה וכמו דאי' בגמ' (ברכות לב.) אמר משה לפני הקב"ה יש לי בושת פנים מאבותי עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם שביקש גדולה לעצמו ולא ביקש עליהם רחמים עכ"ד הגמ' ובזה יתבאר דברי המדרש כששמע משה אנוכי ה"א אשר הוצאתיך מארמ"צ בלשון יחיד וע"ז ניתן לו פתחון פה ללמד סניגוריא על ישראל במעשה העגל שמח מאוד שכן מעתה לא יוכל הקב"ה לכלות את ישראל ולעשות אותו לגוי גדול ולכן אמר "ברוך שלא עשני גוי" [גדול]... כיון שיש לי לימוד זכות על ישראל לאמור לי ציוית ולא להם.

(אוד מוצל מאש)

☆

או יאמר ע"פ מה דכתיב (דברים ד' ל"ג) "השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי" ולכן כאשר שמע משה קול ד' מתוך האש שאמר "אנכי ד' אלקיך" ונשאר בחיים פתח ואמר "ברוך שלא עשני גוי" כי אם היה גוי לא היה נשאר בחיים.

(דברי שאול)

דורש טוב

ועתה אם שמוע וכו' והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ. לפי פשוטו קשה מהו זה נתינת טעם על 'והייתם לי סגולה', מחמת 'כי' לי כל הארץ. ונ"ל לפרש, דהלא משנה ערוכה בידינו '**עבד שמכרו רבו לנכרים או לחוץ לארץ יצא לחירות**' (גיטין מג ע"ב), **והנה אמרו חז"ל** אשר כביכול הש"י בעצמו שומר תורתו ומקיים מצותיו, כמו שאנו מברכין על המצות אשר קדשנו במצותיו, 'מצותיו' דייקא כביכול אשר הוא בעצמו מקיימם, וכענין שמצינו בדברי חז"ל מנין שהקב"ה מניח תפילין (ברכות ו.) ומנין שהקב"ה מתפלל (שם ז.), **אם כן לפי"ז** כיון שהש"י מכר אותנו לנכרים ולחוץ לארץ, מן הדין מחויבים אנחנו לצאת לחירות, וכן יעשה הקב"ה עמנו במהרה בימינו יוציאנו לחירות עולם:

אך לפי"ז יש לכאורה לומר, כיון שאנחנו נעשינו עבדים להש"י בקבלת תורתו ומצותיו לעשותם, וכשמכרנו לנכרים ולחוץ לארץ אם כן עפ"י משפטי התורה יחוייב לנו היציאה לחירות גם מרבו הראשון, ופטורים אנחנו (ה"ו) מעול התורה ומצות של הש"י שהוא האדון אשר מכרנו כו'.

והתשובה לזה, דהנה אמרו רז"ל דשאלו האיך הקב"ה מוריד גשמים בשבת דהוה הוצאה מרשות לרשות, והשיבו דכל העולם כולו שלו, והוי כביכול בד' אמות, ואין כאן הוצאה מרשות לרשות (בראשית רבה פי"א ה'), **ואם כן לפי"ז** לא נוכל לפטור את עצמנו מעול עבודתו ית"ש לומר שהוציאנו מרשותו לרשות אחרים כיון שכל העולם כולו שלו אין כאן הוצאה מרשות לרשות.

וזה יש לפרש בדקדוק הפסוק ועתה אם שמוע וכו'. דרצ"ל 'ועתה', כשתקבלו עתה מלכותי ולעבוד עבודתי בתורה ומצות, '**והייתם לי סגולה מכל העמים**', רצ"ל אפילו כשתהיו תוך העמים בגלות, עכ"ז תהיו קנויין לי ולתורתי, **ואם תאמר** הלא עבד שמכרו רבו לנכרים יצא לחירות, **אין לכם בזה טענה** שתצאו לחירות מן עול תורתי ומצותי מטעם '**כי לי כל הארץ**', **ואין זה נחשב הוצאה מרשות לרשות.**

בני יששכר (סיון מאמר ב' אות ד')

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה וגו' (פרק יח פסוק א)

... וכשאמר ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך (פסוק ח), ואמר יתרו משה יעצתי כי גדול ה' (פסוק יא), למה לא ספר לו מעמד הר סיני, וממנו יודע כי הש"י אמת ותורתו אמת ומין עוד מלבדו וכו'... ואולי נאמר שמעת יתרו בדרך מיד כי הוציא ה' את ישראל ממצרים, ונסע מהרה ומצא את משה בחרי היותו חונה בהר סיני אחר מתן תורה. ולא סיפר שהזכיר לו ענין המעמד ההוא, כי הדבר עודנו קרוב ועומד עם, ובידוע כי הדבר עודנו קרוב להזכירו. ונראה להביא סמוכין לדברי רבינו שאמר 'הדבר עודנו קרוב ועומד עם', מדברי רש"י בגמרא (תענית כא: ד"ה אל מול ההר ההוא) דלא נסתלקה השכינה עד לוחות האחרונות שנתנו ביום הכפורים. ולפי"ז כשהגיע יתרו להר סיני עדיין שמע את הקולות ואת הלפידים, ועדיין היה המשך של מעמד הר סיני.

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: (שם)

למשה ולישראל עמו.[ב] הגפלגות שעשה למשה, שעשה עמו חסד וטובה שיצא לו פרעה תמיד ולא יפחד ממנו ויציל עליו המכות על שילמו ממצרים הוא והעם עמו, והוא כמלך עליהם.[ג] ודבי מכריסם אמר, למשה ולישראל, בעבור משה ויתרו על המכות וטביעת פרעה.[ד] וכן נראה מדעת רבותינו שאמרו (במכילתא כאן) שקול משה כישראל ויתרו כמשה:

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשַּׁק לוֹ וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם: (פרק יח פסוק ז)

בכש"י **וישתחו וישק לו.** מיני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר והאיש משה (במכילתא שם):[ה]

מעשה חש"ב

א פירוש, שלכן לא נזכר שסיפר משה ליתרו על מתן תורה, על אף שבוודאי סיפר לו מעמד הר סיני. הטעם 'כי הדבר עודנו קרוב ועומד שם', ובידוע כי סיפר לו, ולכן לא הוצרך הכתוב להזכירו. ונראה להביא סמוכין לדברי רבינו שאמר 'הדבר עודנו קרוב ועודם שם', מדברי רש"י בגמרא (תענית כא: ד"ה אל מול ההר ההוא) דלא נסתלקה השכינה עד לוחות האחרונות שנתנו ביום הכפורים. ולפי"ז כשהגיע יתרו להר סיני עדיין שמע את הקולות ואת הלפידים, ועדיין היה המשך של מעמד הר סיני.

ב רש"י מבאר הכתוב כדלהלן: 'כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו' – היינו ירידת המן, הבאר, ומלחמת עמלק. ומה שאירע לישראל אחרי שיצאו ממצרים). והמשך הכתוב, 'כי הוציא ה' את ישראל ממצרים', – הוא ענין בפני עצמו, שכמו"כ שמע הנס הגדול מכולן שהוציא הקב"ה את ישראל ממצרים. וכאילו היה כתוב 'וכי' הוציא בוא"ו החיבור (מזרחי). והנה רבינו אינו מפרש כרש"י. ואפ"ל טעם הדבר, דפשוטו של מקרא משמע שכל הכתוב מיירי מענין אחד מהנסים של יציאת מצרים. כמו שכתוב 'כי הוציא ה' את ישראל ממצרים'.

ג רבינו מפרש כוונת הכתוב 'אשר עשה אלקים למשה', הכוונה על הניסים והנפלאות 'שעשה' הקב"ה למשה רבינו. והיינו שיכול היה להכנס לפרעה ללא מורא, ולא פחד ממנו כלל והוא כמלך עליהם. וע"ז היה יכול להוציא את ישראל ממצרים. ולפי זה כל הכתוב מיירי מענין אחד, של הנסים של יציאת מצרים. וכן א"ש למה הזכיר הכתוב את משה בפני עצמו. שהיה זה נס מיוחד למשה. משא"כ לפירוש רש"י צ"ב למה נקט משה בפני עצמו, לכן הביא דרשת חז"ל 'ששקול משה כנגד ישראל'.

ד האבן עזרא סובר כדעת רבינו שכל הכתוב מיירי מהנס של יציאת מצרים, אמנם מפרש 'אשר עשה אלקים למשה ולישראל', הכוונה 'בעבור' משה וישראל. דהיינו ששמע כל המכות שעשה אלקים לפרעה במצרים 'בשביל' משה וישראל. ועי"ז הוציאם ממצרים. ולפי"ז אין כוונת הכתוב על נס מיוחד עבור משה. ועז"כ רבינו שכן משמע מחז"ל מכיון שדרשו 'ששקול משה כישראל'.

ה ואפשר לומר שלכן לא למד רבינו כפי האבן עזרא, דלפי דבריו היה צריך לכתוב אשר עשה אלקים 'לפרעה ולמצרים, עבור' משה וישראל. ואפשר להוסיף לבאר שרבינו לשיטתו למה שביאר הכתוב (שמות יא ג) 'ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים' הכוונה שהקב"ה נתן מתנה למשה רבינו של נשיאת חן, ונשא חן בעיני המצרים. שבמקום שישנאו אותו בשביל המכות, הוסיפו להם חן בעיני עבדי פרעה, וע"ז יכול היה להוציא את ישראל ממצרים. וזה כוונת הכתוב 'אשר עשה' אלקים למשה, נס הזה של נשיאת חן.

דעת רש"י שכל הפסוק מיירי ממשה, שהוא יצא לקראת חותנו, והוא השתחוה לו, והוא ישק לו והוא שאל בשלומו של יתרו. והנה עה"כ (בראשית מו כט) 'ויאסור יוסף את מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד', מפרש רש"י שיוסף נפל על צואריו של אביו ויבך, אמנם דעת רבינו שיעקב נפל על צואריו של יוסף ובלשונו 'כי איננו דרך כבוד שיפול יוסף על צוארי אביו'. וכן מפרש רבינו (שמות ה, כז) 'ויאמר ה' אל אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשהו בהר האלקים וישק בו', מפרש רבינו 'אהרן נשק למשה, כי משה הענו נהג כבוד באחיו הגדול, ולכן לא אמר וישקו איש לאחיו'. – ואולי אפשר לומר לפי דעת רבינו לעיל כי משה הענוי נהג כבוד באחיו הגדול, ולכן לא נשקו, וכן יוסף לא נפל אל אביו שאינו דרך כבוד, אפשר שיפרש נמי הכא 'וישק לו' שיתרו נשק למשה. – אמנם לפי זה לכאורה צ"ע שהרי תחילת הפסוק מיירי ממשה כמו שנאמר 'ויצא משה לקראת חותנו', והמשך הכתוב 'וישק לו' מיירי מיתרו, א"כ היה צריך לכתוב 'וישק יתרו', אפשר ליישב כמו שכתב רבינו (חיי שרה פרק כ פסוק לב) 'ויבא האיש הביתה ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחוץ רגליו' וגו', ומפרש רבינו שם שתחילת הכתוב 'ויבא האיש הביתה', הכוונה על אליעזר, ואילו המשך הכתוב 'ויפתח הגמלים' מוסב על לבן, וכן 'ויתן להם תבן' וגו' קאי על לבן, ולא נזכר בקרא שמו של לבן, והביא שם עוד כתובים שמוצאים כן. וא"כ שפיר אפשר לפרש גם כאן שתחילת הכתוב מוסב על משה, והמשך הכתוב מוסב על יתרו.

וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לֵאלֹקִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכֹל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכָל לֶחֶם עִם חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹקִים: (פרק יח פסוק יב)

ויקח יתרו חתן משה עולה וזבחים לאלהים. היה כל זה טרם בושם של הר סיני. גם יתכן לפרש שסילר הכתוב כל ענין יתרו, לפי היה זה לאחר שעמד עמהם ימים רבים[א], ונתגייר במילה וטבילה והקלתת למים כמשפט:[ב]

וְאַתָּה תֶּחֱזֶה מִכָּל הָעָם אַנְשֵׁי חַיִל יִרְאֵי אֱלֹקִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע וגו': (פרק יח פסוק כא)

שונאי בצע. שקונאין את ממונם בדין, כהיפוך למתברין (כ"ב נח:) כל היינך למפקיע מיניה ממונא בדינא לאו היינך הוא. לשון רש"י. יכלה לפרש שכל ממון שילעגו בו שלדם יכול להוציאו מידם בדין יקנאו אותו ויחזירוהו מעצמם, ואפילו הוא שלהם בחמת, כגון שקנה עבד שלא נעשים, וכיוצא בו. אבל הלשון במכילתא אינו כן, אלא כך שנויה שם שונאי בצע, שהן שונאין לקבל ממון בדין, דברי רבי יהושע. רבי אלעזר המודעי אומר, שונאי בצע, אלו שהן שונאין ממון עצמן, אם ממון עצמן שונאין קל וחומר ממון חבריהם. פירש רבי יהושע שונאי בצע, שונאי שוחד, כמו כולו בוצע בצע (ירמיה ו יג), אינו לבצעו מקלהו (שמואל ב יח). רבי אלעזר המודעי דרש כי הם השונאים הממון הרב, ואין להם חפץ ברבוי כסף וזהב, כענין אם תשמח כי רב חילי וכי כביר מצאה ידי (איוב לא כה). כי הממון יקרה בעיני, מה בצע כי נהרוג את אחינו (בראשית לז כו), ואם בצע כי תתם לדכיך (איוב כב ג), והתרמתי לה' בצעם וחילם לחרון כל החרם (מיכה ד יג):

ואוב רלוחיתי בילמדנו שונאי בצע, שקונאין ממון עצמן ואין לריך לומר ממון אחרים, יהיו לומרים לפילו שוקף גדיסי לפילו קוקן נטיעותי כהוגן אני לנו. וזה ענין שקונאין ממון עצמן שאמר רבי אלעזר המודעי, שלא יחמלו על ממונם בענין הדין אם יבא להם הפסד ממנו. ומשם הזהירם עוד בזה לא תגורו מפני איש (דברים א יז). והבצע ממון כמו שפירשתי:

ואונקלוס לומר לסנן לקבלת ממון. ואין הממון אלא שוחד, רק שלא יקבלו ממון מבני אדם בתמנה או בהלואה לעולם, שלא יעשו להם פנים בעת המשפט. וכענין שאמרו (כתובות קה:) הלי היינך דשמיל שלתתא אסור למימן היינך. ועל דרך הפשט מנעי אמת שונאי בצע, שהם מוהבים האמת ושונאים העושק, וכי יראו עושק וחמס אין דעתם סובלת לותו, לפי כל חפלס להעיל גזול מיד עושקו:[ג]

מעשה חש"ב

א דעת רבינו (בריש הפרשה) כהסוברים שביאת יתרו היה קודם מתן תורה, אמנם אימתי היה הקרבת הקרבנות ועריכת הסעודה המבואר כאן, מבאר רבינו בשני אופנים. א' שהיה קודם מתן תורה. ב' לאחר מתן תורה.

ובפשטות אפשר לבאר סברת הב' אופנים. דהנה דעת רבינו לשיטתו שיתרו קודם מתן תורה בא כשהיו ישראל ברפידים, וכן שכל התורה כסדרה נכתבו, לכן מסתבר לומר כהאופן א' שהיה מיד כשהגיע יתרו, עוד לפני בואם להר סיני, כפי סדר הכתובים. אמנם מצאנו כמה פעמים בדברי רבינו שאע"פ שנקטינן שכל התורה כסדרה נכתבו, מ"מ לפעמים כשהכתוב מספר איזה ענין, מספר כל השתלשלות הענינים שהיה עד סוף סיפור הענין, וכותב המאוחר מוקדם. ולפי"ז אפשר לומר שלכן כותב רבינו אופן הב' דאפשר שהיה אחר מתן תורה. והטעם שנכתבה קודם מתן תורה, מכיון שרצה הכתוב לספר כל ההשתלשלות שהיה שם.

ב הנה רבינו מבאר למה עשו את הסעודה, היינו משום שיתרו התגייר במילה וטבילה, והיתה סעודת ברית. ומשמעות לשון רבינו דטעם זה שהיתה סעודת ברית הוא רק לפי האופן הב', שהסעודה היה אחר מתן תורה. אבל לפי האופן א', אין לומר שזה היה ברית מילה. ואפשר לומר הטעם שהרי הגר צריך להביא קרבן והרצאת דמים על המזבח. והנה הרצאת דמים אסור על במה קטנה, כמבואר במשנה (זבחים פ"ד מ"ו) "מה בין במת יחיד לבמת צבור וכו' ומתן סביב". וא"כ אי אפשר לומר שמיד כשהגיע לרפידים התגייר והקריב קרבן והרצה הדמים, שהרי המזבח עדיין לא היה בנוי, שהרי רק ביום חמישי בנו המזבח. והרי על במה קטנה אין הרצאת דמים. אבל עולות וזבחים שפיר היה יכול להקריב. משא"כ לפי האופן הב' שהיה כבר אחר מתן תורה, ואז היה כבר המזבח. ושם שפיר היה יכול להרצות את הדמים ע"ג המזבח.

וא"כ עדיין צ"ב לפי האופן א', על מה ולמה עשו הסעודה. ובפשטות אפ"ל שזה היה סעודת קבלת פנים לכבודו של יתרו. או אפשר לומר שסעודה זו היתה סעודת אירוסין, שקידש שוב משה רבינו את צפורה אשתו. והיינו לפי מה שכתב רבינו (שמות ד כ) כאשר אמר הקב"ה למשה שישוב למצרים כתיב 'ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו', וז"ל "גם אפשר שהלכו [אשתו ובניו] למצרים, וכאשר נתעכבה שם נכספה אל אביה ושלחה עם הבנים, וזהו טעם 'שלוחיה', כי פחד יתרו שמא היה דעתו לגרוש אותה", פירוש שלכן כתיב בפרשתן (יח ב) 'ויקח יתרו וגו' את צפורה אשת משה אחר שלוחיה', לשון הנאמר בגט 'ושלחה מביתו', שבאמת חשב יתרו שמשה רבינו גירשה. וכן כתב באוה"ח הק' באמת שמשה רבינו גירש את אשתו. וא"כ שפיר אפשר לומר שסעודה זו היתה סעודת אירוסין, שקידשה שוב משה רבינו.

ג **תמצית הדברים: ששה פירושים ב'שונאי בצע'**

א. פירש רש"י: ששונאים את ממונם בדין. ופירש רבינו שכל אימת שהם יודעים שאפשר להוציא את ממונם בדין הם מוותרים עליו ויחזירו מעצמם, ואינם נזקקים לב"ד. ואפילו שהם יודעים שהצדק עמם. [כגון הקונה עבד בלא עדים, שאף שהוא שלו מכל מקום אפשר להוציאו בדיינים].

ב. במכילתא לדעת רבי יהושע: ששונאים לקבל ממון בדין, ופירש רבינו ששונאים לקבל ממון של שוחד מבעלי הדין.

ג. במכילתא לדעת רבי אלעזר המודעי: ששונאים ממון עצמם, ופירש רבינו ששונאים ריבוי הממון, ואין להם חפץ בריבוי כסף וזהב. ואם ממון עצמם שונאים כש"כ ממון אחרים.

ד. עוד פירש בדעת רבי אלעזר המודעי: שאף אם יאיים בעל הדין עליהם ויאמר שאם יחייבו אותן ישרוף את גדישם ויכלה את ממונם, אינם נרתעים מפניו.

ה. תרגום אונקלוס: שאינם מקבלים מתנה או הלואה מבני אדם, ומפרש רבינו שאף שלא בתורת שוחד, שמא ישאו פנים להם אם יבואו לפניהם למשפט.

ו. על דרך הפשט: אנשי אמת ששונאים את העושק, [ואין הכוונה דווקא ששונאים כסף], וכי יראו עושק וחמס אין דעתם סובלם.

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, ובתיקו"ז (דף יד.) מפרש דקאי על פסוק שמע ישראל שיש בו כ"ה אותיות.

וי"ל על פי מה דמתאמרא משמיה דק"ז הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע לפרש לשון המשנה (ברכות ב.) מאימתי קורין את שמע, על פי המבואר בשו"ע (או"ח ס"א ס"א) שצריכין לקרות את שמע ולקבל עליו עול מלכות שמים באימה וביראה מפחד ה' והדר גאונו. וזהו מאימת"י מלשון אימה ופחד, קורין את שמע, עכ"ד.

ובזה יש ליתן טעם על מצות קריאת שמע שהוא בתחלת היום ובתחלת הלילה (ואף דמה"ת קריאת שמע דערבית זמנו כל הלילה ציוו חכמים עד חצות כמבואר בגמרא), דהנה מצות ליימוד התורה הוא כל היום וכל הלילה, כדכתיב (יהושע א ח) והגית בו יומם ולילה, אך אמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"ט) כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שאין יראת חטאו קודמת לחכמתו אין חכמתו מתקיימת. על כן המצוה מדאורייתא לקרות את שמע בתחלת היום ובתחלת הלילה, כדי שבתחלה יקבל עליו עול מלכות שמים באימה וביראה, ועל ידי זה יכול לעסוק בתורה במשך כל היום וכל הלילה, ויתקיים התורה בידו.

ולכן כאשר רצה הקב"ה ללמד לבני ישראל תורה ומצות, צוה למשה רבינו כ"ה תאמר לבית יעקב, רמז על פסוק ראשונה של קריאת שמע, שבתחלה יהיו קורין את שמע באימה ובפחד, ואחר כך תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, דהיינו ללמד תורה לבני ישראל, בכדי שתהיה יראת חטאם קודמת לחכמתם, ואז תהיה חכמתם מתקיימת, ועל זה כתב רשיז"ל בלשון הזה וכסדר הזה, כלומר שכסדר הזה צריך להיות בכל עת, קריאת שמע תחלה ואחר כך עסק התורה, כדי שתהיה יראת חטאו קודמת לחכמתו ואז חכמתו מתקיימת.

(תשע"ד)

◆◆◆

ויחן שם ישראל נגד ההר, איתא במדרש (רבינו בחיי פ' יתרו) ויחן שם ישראל, דא ישראל סבא. וצריך ביאור למה בא יעקב אבינו אל מעמד הנבחר.

ויתבאר בהקדם דברי מרן הבעל שם טוב הקדוש זללה"ה אשר היום הוא יומא דהילולא דילה (הובא בייטב לב פ' משפטים), על מאמרם ז"ל (קידושין סט.) ארץ ישראל גבוה מכל הארצות, ר"ל דאפילו הארציות של ישראל, גבוה מכל הארצות, עכ"ד. וכך הנהיג הבעש"ט והורה לאחרים שיש עיקר גדול בעבודה שתהיה האכילה ושתיה לשם שמים, והענין מבואר בספה"ק, כי אכילה צער להנשמה והתענית לגוף, אבל אכילה לשם שמים הוא שלום בין הגוף והנפש.

והנה כתב החיד"א בכסא דוד (דרוש ד) כי מלאכי השרת היו מקטרגים והיו רוצים לקבל התורה מכח טענת דינא דבר מיצרא, עי"ש. ואפשר לסתור טענת המלאכים על פי המבואר בספה"ק מעלת עבודת ה' על ידי אכילה ושתיה לשם שמים, ומעתה י"ל שזה היה פסידא למוכר במתן תורה, כי המלאכים אינם יכולים לקיים עבודת ה' באכילה ושתיה, ובכן באם היה הקב"ה נותן את התורה להמלאכים, היה נחסר עבודה זו כלפי מעלה, ואיכא פסידא למוכר, ושוב לא שייך לומר טענת בר מצרא, ועל כן שפיר זכו בני ישראל לקבל התורה ולא המלאכים.

ובדרך זה יש לפרש מקראי קודש בפ' תולדות, ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה', ופירש"י רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכם לצאת, עוברת על פתחי עבודת אלילים, עשו מפרכם לצאת. ותאמר אם כן למה זה אנכי, ופירש"י מתפללת. ותלך לדרוש את ה', לבית מדרשו של שם. והוא על פי מה שהביא א"ז זללה"ה בייטב לב (ר"פ וישב) בשם דודו הגה"ק האריה דבי עילאי זללה"ה לפרש הכתוב (בראשית יד יח) ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון, כי שם הוא מלכי צדק (נדרים לב:), הוציא ענין

זה, לחם ויין, ר"ל אפילו בהיותו עוסק במאכל ומשתה בלחם ויין, והוא עצמו באותו שעה כהן עובד לאל עליון, עכ"ד. ואולי נרמז זה במה שנקרא רבינו אור שבעת הימים הבעל 'שם' טוב, כי הוא הורה לעם ה' דרך 'שם' בן נח, לעבוד את ה' בשעת אכילה ושתיה.

ובזה יתבאר הכתוב ויתרוצצו הבנים בקרבה, ופירש"י כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת, ולכאורה צריך ביאור, הלא כשתינוק במעי אמו למידין עמו כל התורה כולה, ומדוע היה יעקב אבינו רץ ומפרכס לצאת, אך היות שהמלאכים אינם יודעים עבודת ה' על ידי אכילה ושתיה, על כן כשעברה רבקה על פתחי תורה של שם ועבר, אשר שם עבדו את ה' על ידי אכילה ושתיה, היה יעקב רץ ומפרכס לצאת, ולכוונה זו אמרה רבקה אמינו אם כן למה זה אנכ"י, כלומר מאיזה טעם מגיע לנו התורה ולא למלאכי השרת, ותלך לדרוש את ה', לבית מדרשו של שם בן נח, שהוא המציא אופן עבודת ה' באכילה ושתיה, ובזה נתיישבה דעתה כי בדין מגיע לנו התורה.

וזה ביאור הכתוב ויחן שם ישראל נגד ההר, דא ישראל סבא, דיעקב אבינו היה שם אצל מתן תורה, כי הוא היה מפרכס לצאת כדי לעבוד את ה' באכילה ושתיה, ועל ידי זה נסתרה טענת המלאכים וקבלו ישראל התורה.

(תשע"ב)

◆◆◆

ויבואו מדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר, ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב וגו', ופירש"י כה תאמר, בלשון הזה וכסדר הזה. ודקדק א"ז זללה"ה בעצי חיים (פ' יתרו) מהו ענין כסדר הזה.

ונראה בהקדם מה דמתאמרא משמיה דהרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע לפרש אמרינו והסר שטן מלפנינו ומאחרינו, דהנה דרך היצר הרע דבעת שאדם רוצה לעשות מצוה אז מראה לו שפלותו ופחיתותו ואומר לו שאינו ראוי והגון לקיים מצוה זו, ובסברא ענוה פסולה כזו רוצה להסיתו ולמונעו מקיום מצות הבורא יתברך, ואחר שכבר עשה וקיים המצוה אז מראה לו גדולותו וחשובתו עבור שעשה וקיים מצות ה' ומכניס בלבו מדת הגאות המגונה מאד, ועל זה מתפללים והסר שטן מלפנינו ומאחרינו, הן פיתוי היצר קודם עשיית המצות ומאחריו, שאינם דומים להדדי, עכ"ד.

ובזה יל"פ מה דאיתא בילקוט ראובני (פ' יתרו) שבשעת מתן תורה הביא הקב"ה את הר המוריה להר סיני, כדי שתנתן התורה על מקום המקדש. וביאור הענין על פי מה שכתב בערוגת הבשם (פ' וירא) בענין נסיון עקידת יצחק, שהקשו המפרשים מאי רבותא דאברהם אבינו שקיים מצות קונו אשר בידו נפש כל חי, וי"ל דעיקר הנסיון היה לאברהם אם לא יתפעל מזה בהתפארות וגדלות, ויהא נשאר במדריגתו שהוא עפר ואפר גם אחר הנסיון הזה, ובאמת אשכחן (במד"ר פי"ז ס"ב) שאברהם אבינו אחר שעמד בנסיון העשירי לא האמין בעצמו שאם ינסהו השי"ת עוד הפעם שיהיה באפשרותו לעמוד בנסיון, ועל זה אמר המדרש (ב"ר פנ"ה ס"א) נתת ליראיך נס להתנוסס (תהלים ס ו), נסיון אחר נסיון, פי' דהנסיון היה מה שלא התפעל אברהם אבינו אחר הנסיון, עכ"ד.

ולכן כיון שעמדו בני ישראל לפני הר סיני, והחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון והם לא ירצו לקבלה, והיה גלוי וידוע לפני השי"ת שבני ישראל מרצון הלב יבקשו לקבלה ויאמרו בחפץ ובתשוקה כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, על כן היה החשש שמא אחר קבלת התורה יתגאו ויתפארו בלבבם על מדריגתם, על כן הביא הקב"ה את הר המוריה, כדי שילמדו בני ישראל מאברהם אבינו שלא להתפאר משום עבודה, ויהא נחשב בעיניהם כאילו אין בהם שום חשיבות יותר ממה שהיה מלפנים.

וזהו ביאור הכתוב ויבואו מדבר סיני ויחן שם ישראל נגד הה"ר, הוא הר הידוע הר המוריה שבא לשם, ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כ"ה תאמר לבית יעקב ופירש"י בלשון הזה וכסדר הזה, רמז שכמו שמצינו בהר המוריה שבו נעקד יצחק אבינו ולא התגאה אברהם אבינו ולא התפאר כלום על עבודתו, כסדר הזה צריכים בני ישראל לקבל התורה, ולא יהא בלבבם שום התפארות על זה.

(תשע"ה)

יין המובחר לקידוש

בפרשתן **"זכור את יום השבת לקדשו"** (כ, ח), ודרשי' (פסחים קו.) זכור וגו', זוכרהו על היין, דבעינן לקדש בשבת על היין, והטעם דבעי' דוקא על היין – מצינו כמה טעמים בזה

א) בתום' (שם, ד"ה זוכרהו) כיון דלשון "זכירה" כתיב על היין, דכתיב "זכרו כיין לבנון" (הושע יד) וכתיב "נזכירה דודיך מיין" (שיר השירים א), ולכן "זכור" היא על היין.

ב) בס' החינוך (מצוה ל"א) כתב הטעם כיון דטעם הקידוש היא בכדי להתעורר מתוך מעשה זה לזכור גדולת היום, ולכן נתחייבנו לעשות המעשה עם היין, לפי שטבע האדם מתעורר בו הרבה שהוא סועד ומשמח, כי לפי התעוררות האדם ומעשהו יתפעל אל הדברים לעולם.

ג) בתו' רי"ד (בגמ' שם) כתב דזהו קבלה למשה מסיני דצריך לקדש על היין (אלא שהוא כתב כן להסוברים דקידוש על היין חיובו מה"ת).

ד) בפשטות יש בזה גם ענין של שירה על היין, וכן כתב הרשב"א בתשו' (ח"ד סי' רצ"ה), וכן האריך בזה בשאילתות בפרשתן, וז"ל מנלן דעל היין דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלוקים ואנשים וגו', אם אנשים משמח דשתו ליה אלוקים במה משמח הוי אומר בשירה, מיכאן אמרו אין אומרים שירה אלא על היין עכ"ל.

ונפרט כמה סוגי יין, ברכתם, וכשרותם לקידוש

יין ישן

יין ישן דהיינו יין שעבר עליהם יותר מארבעים יום מעת סחיטת הענבים, ברכתם בורא פרי הגפן, ומקדשים עליו.

על היין מברכים בורא פרי הגפן, ואינו דומה לשאר משקין הנסחטים שברכתם שהכל כדמבואר בגמ' (ברכות ל"ה:) דיין אישתני למעלותא מהפרי עצמו שהוא סעיד ומשמח, וכן הוא בראבי"ה (ח"א ברכות סי' צ"ח), ובריטב"א (הל' ברכות פ"א ה"כ), ובשועה"ר (סי' ר"ב סעי' י"), ובמשנ"ב (סק"ב), אולם במאירי (ברכות שם) כתב רק דחשיבותו הוא שהוא זן וסועד את הלב כפת עצמו, ולא כתב המעלה דמשמח.

והנה עמדו האחרונים לגבי ברכת הגפן ביין מגיתו [דהיינו חדש פחות ממ' יום], הא בעינן סועד ומשמח, ויין מגיתו אינו סועד ומשמח, דהם אינם עדיפי מענבים עצמם, שאין בהם מעלת סועד ומשמח, וכן מצינו לגבי דיין מגיתו אינו משמח דאיתא בגמ' (סנהדרין ע.) דערב תשעה באב אין לשתות יין, ויין מגיתו מותר לשתות, וכדפרש"י (שם) דאינו משמח את הלב, אולם מצינו באחרונים דיש בהם קצת מהמעלות האלו, בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' קל"ד) מוכיח דיין מגיתו סעיד דהרי בערב פסח דאין לשתות יין מעט דסעיד והרבה יין מיגריר גריר, איתא בדע"ת (סי' תע"א) בשם הדעת קדושים דיין מגיתו דינו ג"כ דאין לשתות.

יין חדש [שנסחט בפחות ממ' יום, מאמ"ט]

יין חדש, מיין ענבים [מי סחיטת ענבים, מאמ"ט, שנסחטו בפחות ממ' יום] ברכתו בורא פרי הגפן, ומקדשים עליו, אולם מצוה מן המובחר למי שביכלתו לקדש על יין ישן, דהיינו יין לאחר שעבר עליו מ' יום.

בשו"ע (סי' רע"ב סעי' ב') פסק דיין מגתו [מי סחיטת ענבים שלא עברו עליהם ארבעים יום מעת סחיטתם, והיין לא התחיל לתסוס, והוא נקרא נקרא יין מגתו (מאמ"ט)] כשר לקידוש, והמ"א (סק"ד) הוסיף דמצוה מן המובחר לקדש על ישן, ומ"מ מסתבר דזהו דוקא למי שנהנה מיין ישן, אבל מי

ששונאו וקשה לו שתיית היין לא שיך לומר שזהו מצוה המובחר, בזמן שזה מצער אותו, ובס' קצות השולחן (סי' פ' הערה א') כתב דמסתבר דיש להוסיף שליש לקנות יין ישן לדעת הפוסקים דגם במצוה דרבנן צריך להוסיף שליש משום הידור מצוה.

מיץ ענבים [גרעי"פ דושו"ס]

מיץ ענבים [גרעי"פ דזשו"ס] הנמכר בחנויות, ברכתם בורא פרי הגפן, ומנהג העולם לקדש עליהם, ויש המחמירים לעצמם שלא לקדש עליהם.

הנה מיץ ענבים הנמכרים הם כיין שנסחט חדש פחות ממ' יום, ואף שנסחטו כבר מזמן רב, אולם לאחר הסחיטה עושים פעולות בכדי שהיין לא יוכל לתסוס, דהיינו או שמבשלים את היין קודם התסיסה ובכך הוא גורם שהיין לא יתסוס, או שמערבים ביין חומר הגורם לו שלא יתסוס, ויש דיעות הסוברים דעל יין כזה ברכתו שהכל, ומקורם בב"י (ריש סי' ר"ב) דעל יין האירופי דעת האורחות חיים דברכתו שהכל, והיינו שמניחים עפר לבן לאחר דריכת הענבים, ועי"ז היין יעמוד במתיקתו, אולם דעת הפוסקים לברך בופה"ג, עי' שו"ת מנח"י (ח"ח סי' י"ד) שהאריך בזה.

והמחמירים שלא לקדש עליהם כיון שנעשית פעולה שלא יתסוס, וסברתם דמבואר בגמ' (ב"ב) דבעינן יין משכר, ואף דיין מגתו שהוא פחות ממ' יום ג"כ אינו משכר, ועכ"ז הוא כשר לקידוש, כיון דעכ"פ הוא ראוי להיות משכר, דהיינו אם יניחנו כך היין יתסוס ויהא משכר, והביאו ראיה לזה מדברי הרשב"ם (בד"ה יין) דכתב דלכן כשר יין מגתו כיון דראוי להיות משכר, ואינו דומה ליין קוסס דאין סופו להיות שכר, ומשמע מדבריו דיין מגתו נחשב ליין וכר לקידוש דוקא כשהוא עדיין ראוי להיות משכר, משא"כ ביין שכבר אינו ראוי להיות משכר א"א לקדש, אולם פשטות הפוסקים דאפשר לקדש עליו, ומיישבים הראיה מדברי הרשב"ם הנ"ל בב' אופנים - א) דדברי הרשב"ם קאי לגבי ניסוך המזבח דצריך שיהא ראוי לשכר, אבל לגבי קידוש אין צריך שיהא ראוי להיות משכר, ועי' שו"ת שבה"ל (ח"ט סי' נ"ט) שהביא ראיה לסברא זו מדברי המאירי (ב"ב שם) שכתב כן לגבי יין מתוק שאינו משכר ופסול לגבי מזבח ומקדשין עליו, ב) דאף ביין שעשו בו פעולות ששוב לא ישכר, עכ"ז עדיין נחשב ראוי להיות משכר, כיון דמתחילה לפני שעיבדו אותו היה ראוי להיות משכר, א"כ אף שנשתנה לאחר הבישול, השינוי כבר לא משנה את מהות היין ולא פקע ממנו שם יין, ומובא דכן נהגו החזו"א והגר"ז מבריסק לקדש על מיץ ענבים.

ויש מחמירים לקדש על מיץ טבעי, דהיינו שלא הוסיפו כלל מים, ומנהג העולם לקדש אף שהוסיפו בו מים.

וסברת המחמירים דמזיגת מים מהני רק ביין ממש ולא ביין מגתו, כיון דאין נרגש בו היטב טעם היין וממילא היא מאבד את הטעם בקל אפי' ע"י מעט מים, אולם מנהג העולם לקדש בכל ענין אף שהוסיפו בו מים.

יין מבושל

יין מבושל ברכתו בורא פרי הגפן וכשר לקידוש, ואם ביכלתו לקדש על יין שאינו מבושל שהוא מובחר כמו המבושל והוא חביב עליו, צריך לקדש עליו.

דנחלקו הראשונים בדין יין מבושל, וג' שיטות ראשונים בזה, דעת רש"י והר"ש (מובא בתוס' ב"ב צ"ז: ד"ה אילימא) וכן הביא הרא"ש מר' צמח גאון, דיין מבושל ברכתו שהכל, משום שעל ידי הבישול היין נשתנה ממהותו ונעשה גרוע, ודינו כמו בירקות מבושלים שמשתנים לגריעותא ע"י הבישול וברכתם שהכל, וכיון דברכתו שהכל ממילא אין מקדשין עליו דאינו נחשב ליין, דעת הרמב"ם (הל' שבת פכ"ט הל' י"ד) דאין מקדשין עליו מחמת שאינו ראוי לנסך על גבי המזבח, ובגמ' ב"ב (צ"ז:) דרשי' דכל יין שאינו ראוי לנסך על גבי המזבח אף בדיעבד אין מקדשין עליו, אף דברכתו בופה"ג, ודעת התו' והרא"ש והר"ן דברכתו בופה"ג וכשירה אפילו לקידוש, ואף דאינו ראוי לנסכים, ואף דדרשי' דכל שאינו ראוי לנסכים, אינו ראוי לקדש, זהו דוקא ביין שאינו ראוי לנסך מחמת מיאוס, אבל ביין שאינו מאוס, ורק מחמת סיבה אחרת הוא אינו ראוי לנסך, כמו ביין מבושל דאינו ראוי לנסך משום שנשתנה אף שלא נשתנה לגריעותא, בזה לא ילפי' מנסכים ואפשר לקדש עליו.

ולמעשה לגבי הברכה פסק השו"ע (בסי' ר"ב בסעי' א') דברכתו בופה"ג, ולגבי קידוש (בסי' רע"ב בסעי' ח') הביא המח' ב' דיעות, והרמ"א כתב דהמנהג לקדש עליו אם היין אחר אינו טוב כמו המבושל, דאם היין אחר טוב כמו המבושל צריך לקדש עליו, לחוש לדעת המחמירין שלא לקדש עליו, ובזמירות דברי יואל מובא שרבינו הקוה"ט הידר לקדש על יין שאינו מבושל.

יין מזוג במים

המערב יין עם מים, אם מעורב בו לפחות שישית יין מכמות המים, ברכתו בורא פרי הגפן, ואפשר לקדש עליו, ואם מעורב בו פחות משישית יין ברכתו שהכל, ואין לקדש עליו, ובזמנינו נכון שלא יהא פחות מחצי כמות יין, ולכתחילה נכון להקפיד שיותר מרוב יהא יין.

הנה בדורות הקודמים בזמן הגמ' היו היינות חזקים, והיה באפשרות למזוג בהם הרבה יין, וכדמבואר בשו"ע (סי' ר"ד סעי' ה') שהיה אפשר להוסיף מים שלוש פעמים יותר מהיין או אפילו חמשה פעמים יותר מהיין, ועדיין נשאר בהם טעם היין, וברכתם בורא פרי הגפן, והטעם דאפילו מעט יין מועיל, כיון שכן הוא הדרך למזוג יין במים, ומברך לאחריו מעין ג' אף ששותה מהיין פחות מרביעית, וכפי שביאר בשו"ת פנים מאירות (ח"ג סי' ט"ז) דאל דבכל התרובת לענין ברכה צריך

כזית בכדי אכילת פרס אין ענין לכאן דבכל איסורים דכתיב בי' אכילה אם שהה יותר בכדי אכילת פרס לא מיקרי אכילה, א"כ ה"ה לענין ברכה דכתיב ואכלת, אבל בנ"ד שנתהפכו המים לטעם יין, וכן נתבאר בברכת הבית (שער ג' חלון ג').

אולם יינות שלנו שהם חלשים דנו הפוסקים כמה מים אפשר להוסיף עליהם, וישארו בטעם יין, דיש פוסקים שמקילים דגם בזה מהני להוסיף מים כרגיל, ויש פוסקים הסוברים דבעינן שיהא לכל הפחות רוב יין, ויסוד מחלקותם הוא, דבשו"ע (שם) לאחר שכתב דין מזיגה בשמרי יין דבעינן רביעית יין, כתב המח' דביינות שלנו משערים כשיעור מזיגה באותו מקום, והרמ"א כתב ובלבד שלא יהא אחד משישה במים, ונתקשו האחרונים בדברי הרמ"א דסותר לדברי המח', ובגר"א (שם) ובשועה"ר (סעי' ט' – י') וכן במשנ"ב (סקל"א) מיישבים דבריהם ומחלקים בין שמרים ליין, דהמח' איירי בשמרים והרמ"א איירי ביין, והיוצא מדבריו דאף ביינות שלנו אפשר למזוג עד שיהא אחד מששה אם נרגש בו טעם היין, אולם בא"ר (סק"י) הביא בשם העו"ת (סק"ז) דהרמ"א חולק עם המח', דלהרמ"א אפילו ביינות חלשים אפשר לערב הרבה מים, דדי בזה שנרגש טעם יין, משא"כ להמח' אינו די בזה שנרגש טעם היין, אלא בענין שיהא דרך המזיגה, ועפי"ז מסיק למעשה דעכשיו שאין נוהגים כלל למזוג היין במים, כי היינות שלנו רפויים מאוד, אם נתערב מעט מים בו אפילו המים שנתערב בו הוא פחות מהיין, אפילו הכי אין מברכין עליו בורא פרי הגפן, וכעי"ז כתב בפמ"ג (א"א סקט"ז), אלא דהוא כתב דעד חצי מים ברכתו בורא פרי הגפן, וכן בכה"ח (סקל"א) העתיק דבריהם, ובערוך השולחן (סעי' יד) החמיר דיינות שלנו אינם ראוים למזיגה כלל ובמעט מים מתקלקלים וברכתן שהכל.

וכהיום ביקבים העושים יין, יש סוגי יין שמוסיפים בהם מים, ובשנים קדמוניות היו מוסיפים הרבה מים, ובמשך השנים התחילו למעט ולהוסיף רק מעט מים, וכהיום בעלי היקב כותבים על היין שברכתו בופה"ג אף לדעת הב"י, וזה כפי שלמד העו"ת דנחלקו המח' ורמ"א בגדר הוספת מים ביין,

ולכן ביינות שלנו שהם חלשים, המחמירים אין להוסיף יותר מחצי מים, והמחמירים יותר מזה אפילו פחות מחצי מים אין להוסיף, אלא מעט לערך שליש מים, ובשו"ת שבה"ל (ח"י סי' מ"ט אות ט) דגם בזמנינו ישנם יינות חזקים ששיך בהם מזיגה של ו' חלקים, אולם כתב דצריך ליזהר בזה שלא לבוא לידי ברכה לבטלה, ובין הנמכר בחנות המעורב כבר במים, אם רוצים להוסיף בבית מים, צריך יותר להקפיד שלא להוסיף מדי הרבה מים, הן מחמת קידוש והן מחמת ברכת הגפן.

ובין הנמכר בחנות יש להקפיד ביותר שלא לערב אלא מעט מים, ובפרט במיין ענבים דאין לערב אלא מעט, ורק אם נשאר בו טעם חזק של יין, ברכתו הגפן.

דמיין ענבים [גרעי"פ דזשוס] הוא יין חלש ואפילו במעט מים מאבד טעם היין, וי"א דכיון שאין הדרך למוזגם, לכן אפילו במעט מים שמערבים בהם הם מאבדים מעלת היין, ואפילו אי נאמר שאין מאבדים מעלותם מחמת המים, עכ"ז אין לערב בהם הרבה מים, דטעמם חלש.

יין מעורב בשאר משקין

יין המעורב בשאר משקין, אם מעורב בו רוב יין ונרגש בו טעם היין, ברכתו בורא פרי הגפן, ואם מעורב בו רוב שאר משקין, או שאין נרגש בו טעם היין, ברכתו שהכל.

כדמבואר ברמ"א (סי' ר"ב סעי' א') ובאחרונים שם, והטעם שאזלינן בתר רוב ודלא כמו ביין ומים דדי במעט יין, כבר ביאר בפמ"ג ומובא במשנ"ב (ס"ק י') דבמים שדרך מזיגת יין הוא במים, ולכן לא שייך לומר דיתבטל היין נגד המים שנמזגו בם דנעשה הכל כמין אחד, משא"כ בשכר [ושאר משקין] דאין דרך למזוג בם וכשני מינים בעלמא דמי דכל מין שהוא הרוב הוא העיקר, ועיי"ש בשם הגר"א דדרך אחרת לו. ולמעשה רוב פעמים כמערבים שאר משקין נפגם טעם היין, וממילא ברכתו שהכל.

יין קרוש

יין קרוש, נכון שלא לאכלו או לפוטרו בברכה על יין ומשקין.

בפרי מגדים בפתיחה להלכות ברכות (אות י') מסתפק בדין יין קרוש בקור, מהו מברך, אם פרי הגפן או פרי העץ, ובשו"ת בית יהודה (סי' ס"א) כתב לברך בופה"ג, ועי' שו"ת מנח"י (ח"ח סי' י"ד) שהאריך בזה, ובשו"ת שבה"ל (ח"ט סי' ל"ט) הסתפק ומסיק דנכון שלא לברך בופה"ג, ובעוד אחרונים דנו בזה.

וביין קרוש שמעורב במים ומיני מתיקה [הנקרא ארטיק] מברכים שהכל.

בשבה"ל (שם) דאם מעורב בשאר דברים ודאי דאינו מברך בופה"ג, אולם לא כתב מה לברך עליו, ובמיני מתיקה [ארטיק] המצוי, שהוא מעורב במים ובשאר דברים ברכתו שהכל, דאין דרך מזיגה בכך וגם דאבד עיקר טעם היין.

השומע קידוש מארם אחר

השומע קידוש מאדם אחר, ויש בידו שני ברירות או לשמוע קידוש מאחד שמקדש על יין ישן או לשמוע קידוש ממי שמקדש על יין מגתו, מסתבר דעדיף לשמוע הקידוש ממי שמקדש על יין ישן.

הטעם בזה כיון דהשומע קידוש מאדם אחר, ולאחר יש כוס בידו, הרי זה נחשב שגם השומע יש כוס בידו כדמבואר בתוס' פסחים צ"ט:, ובחזו"א סי' כ"ט סק"א, ונמצא דאם הוא יוצא מאחד שיש לו יין ישן, הר"ז נחשב כמי שקידש על יין ישן, ועדיין יש להסתפק האם עדיף לשמוע קידוש מאחר שמקדש על יין ישן, או לקדש בעצמו על יין מגתו.

דיני ברכת התורה (יב)

א] כשקם משינתו צריך לברך ברכת התורה מיד כשרוצה להתחיל ללמוד אפילו שהוא עדיין באמצע הלילה קודם עלות השחר [א] ואפילו הקדים לקום בתחילת הלילה קודם חצות צריך לברך ברכת התורה כשהולך ללמוד [ב] ואם עומד סמוך לחצות נכון שימתין בברכת התורה עד אחר חצות [ג]

ב] אבל ברכת השחר יש ליזהר שלא לאומרם קודם חצות הלילה כי זמן אמירתם הוא דווקא אחר חצות ואם טעה ובירך ברכות השחר קודם חצות הלילה לא יצא [ד]

ג] כשקם משינתו בתחילת הלילה אף שעדיין לא מתחיל ללמוד אלא שרוצה להתפלל ערבית יש לו לברך מתחילה ברכות התורה [ה] ויכול גם כן לכוון לצאת חובת ברכת התורה באהבת עולם וילמוד מעט תיכף אחר התפילה [ו] אבל לכתחילה לא יעשה כן אלא יברך ברכת התורה [ז]

ד] אם ישן שינתו הקבועה כמה שעות ביום עד אחרי צאת הכוכבים ולא המשיך לישון בלילה כחצי שעה יש אומרים שלא יברך ברכת התורה [ח] וטוב שיכוון בברכת אהבת עולם של ערבית לצאת חובת ברכת התורה

ה] אם היה ניעור בלילה ורוצה לברך בבוקר ברכת התורה [ט] צריך ליזהר שלא יברך בלילה קודם שעלה השחר אלא ימתין עד אחר עלות השחר דאם בירך קודם עלות השחר יש אומרים שהוא ברכה לבטלה [י]

ו] בדיעבד אם בירך ברכת התורה קודם עלות השחר לא יברך שוב אלא יחזור לשמוע ברכת התורה מחבירו אחר עלות השחר או שיכוון לפטור עצמו בברכת אהבה רבה וילמוד תיכף אחר התפילה [יא] ונכון שימתין עד זמן עלות השחר המאוחר [יב]

ביאורים והוספות

(א) כפשטות השו"ע (סימן מ"ז סעיף י"ג) המשכים קודם אור היום ללמוד מברך ברכת התורה.

(ב) עיין בערוך השולחן (סכ"ג) דמותר לברך ברכת התורה אף בקומו קודם חצות אם אין דעתו לחזור לישון שנית.

(ג) כ"כ בבן איש חי (שנה א' וישב אות י"ג) וכף החיים (סקכ"ט) דאם הוא קרוב לחצות טוב להמתין עד אחר חצות ואם ירצה בזמן מועט זה יאמר פסוקים של שירות ותשבחות ואחר חצות יברך כל ברכות השחר עם ברכת התורה.

(ד) עיין בשו"ע הרב בפסקי הסידור וכף החיים סקכ"ט.

(ה) כיון שאומר פסוקים ולכתחילה נוהגים להחמיר שלא לומר פסוקים קודם ברכת התורה כמבואר בסימן מ"ו במג"א (סקט"ו) ומשנ"ב (סקכ"ח) וגם כיון שקורא קריאת שמע ולכמה פוסקים אין לקרותה קודם ברכות התורה דמצות קריאת שמע הוא בשביל לימוד תורה עיין ש"ת שאגת אריה (סימן כ"ד) ושו"ת מהרש"ם ח"ב סימן ק"ט ד"ה הנה.

(ו) כמבואר בשו"ע סעיף ז'.

(ז) כמבואר בשו"ע ס"ח דשמא ישכח ללמוד תיכף אחר התפילה.

(ח) דהרי אחר שינת קבע ביום לא מברכין ברכת התורה וכשנעשה לילה הרי לא ישן שיעור של שינת קבע ולכן א"א לחייבו בברכת התורה כ"כ בהליכות שלמה תפילה (פ"ו דבר הלכה סק"ג) אמנם בפניני תפילה עמוד מ"ג מביא מבעל קו"ת דיש לברך באופן זה ברכת התורה כיון שהוא המשך משינת הקבע שנמשך כמה שעות.

(ט) משום שסומך על הפוסקים המתירים לברך ברכת התורה גם כשלא ישן או באופן שעשה אחד מהעצות שהובאו לעיל שישן ביום שלפניו או שהתכוין שלא לפטור בברכתו רק עד יום המחרת.

(י) סידור הרב שו"ת האלף לך שלמה סימן ל"ג כיון שלא ישן בלילה עדיין לא נתחייב בברכת התורה ויצטרך לברך שוב אחר עלות השחר ובצל"ח (ברכות י"א ע"ב ד"ה בא"ד והיה אומר ר"ת) מסופק בזה לדעת ר"ת שסובר שהקם באמצע הלילה ללמוד א"צ לברך ברכת התורה מפני שברכת התורה של אתמול בשחרית פוטרת עד שחרית אחרת איך הדין אם אעפ"כ יכול לברך אז כדי לפטור הלימוד שילמד אחר עלות השחר או דלמא כיון שעתה עדיין אינו חייב לברך אין ברכה של עתה יכולה לפוטרו על מה שילמוד אחר שיתחייב כשם שמי שאינו מחוייב בדבר אינו יכול לפטור את המחוייב כן הוא בשעה שהוא אינו מחוייב אינו יכול לפטור את עצמו על השעה שיתחייב וברכתו שמברך עתה הוי ברכה לבטלה וע"ש שלא הכריע בדבר ובשו"ת זכר יהוסף (סימן רכ"ו ד"ה וראיתי) פשוט לו דלא מועיל ברכתו וכמו שלא מהני בשאר ברכות לברך להוציא את עצמו כשיתחייב וכן להתפלל עתה ב' תפילות להוציא עצמו למחרתו כמו כן גם בבירך קודם עלות השחר לר"ת עייי"ש ובשו"ת בצל החכמה (ח"ה סימן קס"ח) דן בזה די"ל דאחר חצות נפסק זמן תפילת שחרית עד למחרת ולכן א"א לומר שהתפילה השניה תימשך לזמן חיובו של מחר דא"א שתימשך בזמן שאינו תפילה ונמצא שיש הפסק זמן מחצות היום עד תפילת שחרית של מחר אבל בבירך ברכת התורה קודם עלות השחר לר"ת כיון שזמן חובת לימוד תורה נמשך משעה שבירך עד עלוה"ש שפיר י"ל דמהני ברכתו.

ז] אם היה ניעור כל הלילה כמו בליל שבועות וישן ביום שלפניו צריך ליזהר להפסיק לימודו מיד בעלות השחר כי משעה זאת ואילך חלה עליו חובת ברכת התורה (יג)

ח] אמנם יש להקל להמשיך הלימוד עד זמן עלות השחר המאוחר (יד) **וכן אם הוא באמצע אמירת תהלים יש להקל לגמור ואינו צריך להפסיק באמצע** (טו)

ט] ויש מי שמתיר להמשיך הלימוד עד הנץ החמה ואז יברך ברכת התורה (טז)

י] ואם לא ישן בלילה וגם לא ישן ביום שלפניו באופן שהוא ספק אם יכול לברך ברכת התורה יכול להמשיך ללמוד עד שיזדמן לו מי שיוציאנו בברכת התורה (יז) **אמנם אם הוא נוהג לברך בעצמו ברכת התורה אין להקל בזה ויברך מיד בעלות השחר**

יא] אך כל זה הוא רק בניעור כל הלילה והולך להתפלל מיד אבל אם הולך לישון לפני תפילת שחרית אחר עלות השחר אינו חייב בברכת התורה כשיעלה עמוד השחר ויכול להמשיך בלימודו עד השינה בלי ברכת התורה (יח)

יב] באופן שהולך לישון קודם תפילת שחרית יכול לברך בעצמו אחר השינה ברכת התורה לכל הדיעות ואינו צריך לחפש לשמוע מאחר (יט) **ועדיף שימתין מלברך ברכת התורה עד לאחר שינתו** (כ)

יג] כשהולך לישון יזהר שלא לאחר זמן קריאת שמע ולכן ימתין עד הזמן שיכול לקרות קריאת שמע של שחרית ויקרא קריאת שמע לפני עלותו על משכבו ויכוין שאינו רוצה לצאת מצות תלמוד תורה אלא מצות קריאת שמע בלבד (כא)

ביאורים והוספות

(יא) בספר מעורר ישנים (ס"ק ר"ז) כתב דלא נהגו לחזור ולברך ובשו"ת בצל החכמה שם כתב דכיון שלדעת הפר"ח וביאור הגר"א אין מברכין ברכת התורה אם לא ישן וגם להפוסקים הסוברים שיברך ברכת התורה הרי יש לנו ספק של הצל"ח דברכת התורה של לפני עלות השחר מועיל על חיוב של אח"כ לכן מספק לא יברך אלא ישמע מאחר עיי"ש.

(יב) שהוא 72 דקות לפני הנץ החמה.

(יג) שו"ת שבט הלוי (ח"י סימן ע"ז) דבאופן זה שיש גם שינת קבע ונתחלף יום חדש יש כאן חיוב ודאי לברך ברכת התורה כמבואר ברעק"א ואין מקום להתיר כיון שעומד באמצע הלימוד ואמירת התיקון כמו בבדיקת חמץ שאם התחיל בזמן היתר י"א דא"צ להפסיק דשם עדיין יש זמן לבדוק כל הלילה אבל כאן כיון שהגיע זמן חיוב דאורייתא של ברכת התורה הרי כל לימוד תורה בלי ברכת התורה היא בגדר איסור ובמקום שיש חשש עבירה או ביטול ואיסור ודאי שצריך להפסיק.

(יד) שהוא 72 דקות לפני הנץ החמה.

(טו) עיין אשל אברהם בוטשאטש סימן מ"ו ובספר מעורר ישנים (סקט"ז) דפסוקי דרחמי שלא לשם מצוות ת"ת אפשר להקל כהמתירים דעל תחנונים א"צ לברך ברכת התורה אך בכף החיים סימן תצ"ד סקי"ב כתב דאסור לומר שום פסוק אחר עלות השחר לפני ברכת התורה.

(טז) שו"ת מהרש"ג (ח"א סימן ס"ב) וסברתו הוא ע"פ המבואר (בסימן רל"ה ס"ד) דבמקום אונס יכול לקרות קר"ש של שחרית עד הנץ החמה א"כ עדיין לא הוי יום גמור והרי כל המצוות שמצוותן ביום יש לעשותן לכתחילה אחר נץ החמה ואינו דומה לישן בלילה שאז חייב לברך מיד אפילו קודם עלות השחר אבל בניעור בלילה שמותר לו ללמוד קודם עלות השחר יכול ג"כ להמשיך עד הנץ החמה דבלא שינה עיקר המצווה הוא לאחר הנץ.

(יז) כ"כ בדינים והנהגות להחזו"א (פ"א סי"ב) ובהליכות שלמה תפילה פ"ו ס"ו בדבר הלכה סק"ט דכיון שהוא ספק ברכות ואינו יכול לברך אין זו סיבה שימנע עצמו מלקיים מצות ת"ת שלא מצאנו שאסור לעשות מצוה בלי ברכה באופן שאי אפשר.

(יח) דרכי חיים החדש אות י"א שכן הורה הדברי חיים מצאנז זי"ע שברכות התורה שבירך אתמול נמשכים עד השינה וע"ע בשו"ת עמק התשובה (ח"ג סימן ו') ובשו"ת מהרש"ג ח"א (סי' ס"ב) ביאר בטוטו"ד דלדעת הרא"ש אין החיוב תלוי ביום חדש אלא בשינה וכאן שלא ישן אין חיוב לברך ולדעת ר"ת שסובר שכל יום צריך לברך ברכת התורה ולא תלוי בשינה לשיטתו אין זה חיוב כמו כל ברכת המצוות שחיטה חמץ מזוזה שיש לברך קודם עשייתן דייקא ואין לו רשות לעשותן קודם שיברך עליהן אלא הוא כמו ברכת השחר שאף קודם שמברך יכול ללבוש ולנעול ויכול לברך גם אחר כך עיי"ש.

(יט) דאם ישן אחר עלות השחר קודם הנץ כיון שבדיעבד יוצא אז חובת קריי"ש של ערבית א"כ הוא כלילה ממש ונחשב שישן בלילה עיין אשל אברהם בוטשאטש (סימן רל"א) ואף באופן שהלך לישון אחר הנץ החמה מבואר בשו"ת מהרש"ג שם דיש כאן חיוב ברכת התורה ממה נפשך כמבואר ברעק"א דאם הלילה גורם הרי יש כאן יום חדש ואם שינה גורם אז שינת קבע אפילו באם מחייבת.

(כ) שו"ת מהרש"ג שם שאם יברך ברכת התורה קודם השינה ואח"כ ישן ביום שינת קבע הרי לדעת הרא"ש והטור שינת קבע ביום מחייב ברכה מחדש ובפרט כאן שרוצה לישון שינת קבע שהוא במקום שינת הלילה ויש בזה משום הפסק ואחר קומו לא יברך ולכן נכון יותר שילך לישון ובקומו ממיטתו יברך ברכת התורה.

(כא) עיין בעמק התשובה שם. ובספר בית ברוך על החיי אדם (כלל ט' בהג"ה) מפקפק בזה לקרוא קריי"ש לפני ברכת התורה והנכון שאם יוכל לשמוע ברכת התורה מאחר ולכוין שלא לצאת אלא על הצד שחייב ורק עד שינתו ולאחר שינתו יברך שוב בעצמו.

לעי"נ האה"ח

מרת **שרה לאה**

שלאגער ע"ה

בת הרה"ח ר' **מרדכי צבי** ע"ה

נלב"ע ל' שבט

הונצח ע"י בנה

הרבני הגאון הנכבד רודצו"ח

שה"ר **אהרן משה שלאגער** הי"ו

מראשי ונכבדי קהילתינו הק'

בוויליאמסבורג יע"א

כתב מגילה בצד האחורי של הקלף, וכן כתב בכל יריעה עמוד אחד

שאלה:

סופר כתב מגילת אסתר, ובטעות כתב בצד האחורי של הקלף, וכמו כן כתב בכל יריעה עמוד אחד, ושואל האם המגילה כשירה, והנה יש בזה לדון בכמה דברים:

א. כשכתב בקלף בצד האחורי [לצד השיער במקום בצד הבשר] האם הוא כשר?

ב. בדרך כלל בכל יריעה כותבים לפחות שלשה עמודים, וכאן בכל יריעה יש רק עמוד אחד?

ג. האם צריך לתפרם דוקא בגידין כשרים כמו בס"ת, או שמותר לדבקם בדבק. [השואל היה מעוניין לדבקם שלא יהא ניכר מקום הדביקה].

תשובה:

נידון א. כתוב בשו"ע (או"ח סימן לב ס"ז) 'כותבים על הקלף במקום בשר, ואם שינה פסול'. וכן מבואר בהלכות ספר תורה (יו"ד סימן רעא ס"ג) 'ואם שינה וכתב על קלפים שלנו במקום שער פסול, מיהו יש מקילין בזה'. הרי מבואר להדיא שאם כתב בצד אחורי של הקלף [דהיינו במקום שיער, במקום בצד הבשר] פסול. ובהלכות ספר תורה מציין הרמ"א שיש מקילים בזה. ולכן במקום שאין ספר תורה אחרת אפשר להקל ולקרוא באותו ספר תורה. ולפי"ז הכי נמי בנידון דידן מגילת אסתר כותבים על הקלף, צריכים לכתבה רק במקום הבשר, ואם כתב במקום השיער [אחורי הקלף] פסול. ורק בשעת הדחק כשאין מגילה אחרת אפשר שיש להקל בזה.

נידון ב. הנה בספר תורה אין לעשות יריעה פחות משלשה עמודים, ולא יריעה יותר משמונה עמודים, אבל בדיעבד אפילו עשה רק עמוד אחד ביריעה כשר, ולכן כתב במעשה רוקח (ריש הלכות מגילה) שלפי דברי הר"ן שדברים שאינם פוסלין ספר תורה, במגילה כשר אפילו לכתחילה, מותר אפילו לכתחילה לכתוב עמוד אחד ביריעה. אמנם למעשה שפיר חוששין כהסוברים שאפילו במגילת אסתר אין לכתוב ביריעה פחות משלשה עמודים. אמנם בנידון דידן שכבר נכתב הרי זה כשר.

נידון ג. כתב ברמ"א (סימן תרצא ס"ו) שצריך לתפור יריעות המגילה יחד בגידי בהמה או חיה טהורים. ולפי"ז אין לדבקה בדבק. **וראוי לעורר שיתפור המגילה לשמה,** כפי המבואר במקדש מעט (סימן רעח סק"א) שנכון לתפור לשמה. **ויש לעיין כשהסופר תופר בעצמו, האם מהני מה שאמר בתחילת המגילה הריני כותב לשם קדושת מגילה.**

תבנא לדינא:

א. מגילה שנכתבה מצד האחורי של הקלף, פסולה.
ב. מגילה שנכתבה עמוד אחד ביריעה, כשר.
ג. צריכים לחבר היריעות עם גידין כשרים.

לא השאיר קלף חלק בתחילת המגילה

שאלה:

מבואר בשו"ע (סימן תרצא ס"ב) שצריך להניח בתחילת המגילה קלף חלק בשיעור כדי להקיף כל המגילה, ונגללת מסופה לתחילתו. מה הדין אם לא שייר בתחילת המגילה קלף כדי להקיפה?

תשובה:

המגילה כשירה (משנת הסופר סימן כח ס"ק יב). מ"מ ראוי לתפור קלף בשיעור כדי להקיפו. כן מבואר בשו"ת תשב"ץ (ח"ב סימן צג) לענין ס"ת, הו"ד בפתחי תשובה (יו"ד סימן רעג סק"ב), **ובברכי יוסף** (יו"ד סימן רעב אות ח) ולמד בדעת התשב"ץ שמותר לעשות כן אף לכתחילה.

כ"ט שבט

מרן הגה"ק רבי חנני' יו"ט ליפא טייטלבוים זי"ע

בעמח"ס "קדושת יום טוב"

ואלה תולדות

הגה"ק רבי חנני' יו"ט ליפא טייטלבוים בעל ה"קדושת יו"ט" זי"ע נולד בעיר סטראפקוב ביום א' דחג השבועות שנת תקצ"ו, כבנו השני לאביו הגה"ק רבי יקותיאל יודא טייטלבוים בעל ה"ייטב לב" זי"ע ששימש אז ברבנות סטראפקוב, ולאמו הרבנית מרת רחל ע"ה בת הגה"ק רבי משה דוד אשכנזי זי"ע אב"ד טאלטשווע, ונכנס לבריתו של אאע"ה על ברכי זקינו מרן רבינו הק' בעל הישמח משה זי"ע שנתכבד בסנדקאות, וקראו שמו בישראל "יום טוב" ע"ש החג.

ויהי אך יצא לאור עולם כבר נתן אותותיו כי לגדולת הוא נוצר, ולמופת יהיה בישראל, והמאור הקטן הלזו יהיה למופת הדור ולאור גדול, ויעלה יונק וישגשג ויפריח, ויעלה ויצמח, ובין עבותים צמרתו להיות רועה אבן ישראל, והיה נסמך להוראה מגדולי דורו, ואחד הידוע הוא הגה"ק ר' שמואל שמעלקא קליין זצ"ל אב"ד סעליש, גם היה יודע בע"פ כל ספרי קבלה, ספרי הזוהר וספרי האר"י.

גם מרן בעל הייט"ל זי"ע התנבא על בנו הקדוויו"ט כי לאילנא רברבא יתעביד, והכי הוה עובדא: פע"א בליל הסדר בשולחנו של הייט"ל אירע שהקדוויו"ט בילדותו כבה אחד מהנירות שעל השולחן שלא במתכוין, ונבהלה אמו הרבנית מזה, והרגיעה הייט"ל ואמר לה: "ער וועט נאך אנצינדן א"ה גאר שיינע ליכט", והקדוויו"ט בעצמו היה רגיל לספר דבר זה.

בצל רבותיו

בימי חורפו היה מסתופף בצל הקודש של מרן הקדוש מצאנז זי"ע, והיה דבוק בו בלב ונפש, עד שפעם טיפס בליל יוה"כ על חלון ביתו שהיה גבוה הרבה מן הארץ, ונשען על אצילי ידיו במסירת נפש כל הלילה עד הבוקר, כדי לראות את עבודת רבו הקדוש, וידוע מה שאמר שלא היה יום בשנה שלא יהיה אצלו. וגם הוא לעומתו חיבבו מאוד, והיה קוראו בלשון חיבה "מיין ליפא'לע".

סיפר הרה"ק מנאסויד זי"ע ששמע פ"א שמרן הד"ח אמר על הקדוויו"ט בפניו בזה"ל מיין ליפא'לע אז א כלי שלימה, ונתאדמו פני הקדוויו"ט כגחלת והייטב לב התפאר בזה שהד"ח אמר שבח כזו על בנו הקדוויו"ט.

סיפר כ"ק מרן רבינו שליט"א שפעם אחת עבר זמן רב שלא הי' הקדוויו"ט בצאנז, וכאשר הגיע לצאנז שאלו הדברי חיים לפשר מניעת ביאתו זה זמן כביר, ענה הקדוויו"ט לרבו הק' שלא אכחד מאדוני כי הנסיעה לצאנז עולה לי בדמים מרובים מהוצאת הדרך ודמי כתיבת הפתקא להמשב"ק והפדיון נפש לרבינו והעמדת יין על השולחן הטהור והיות שאין בידי לפורטה על כן נמנעתי מלבא עד עתה כששמע מרן הדברי חיים את דבריו עמד וקבע לו מועדים וזמנים כדלהלן, ביאתו לצאנז יהי' פעם אחת בכל ארבעה שבועות יין יעמיד רק פעם אחת בשני חדשים, ופיתקא ופ"נ יתן פעם אחת בששה חדשים.

פ"א בחוהמ"ס בעת שישב מרן הקדוויו"ט ז"ל בעריכת שולחנו הטהור, העמיק בסוד שיח שיחות עריבות והי' בדיחא דעתי',

ובתוך הדברים נסתובבה השיחה מעניני הרה"ק מצאנז, מיד נתרגש מרן הקדיו"ט זי"ל ונתאדמו פניו כאש, ונאנח מרה ואמר בענוות קדשו: "נתבונן נא איזה פנים הי' לנו אם רבינו הדברי חיים חי עתה עמנו ורואה אותי עורך שלחן כמו רבי".

סיפר כ"ק מרן רבינו שליט"א שלאחר פטירת הדברי חיים לא היה הקדושת יו"ט מעולם בעיר צאנז ואמר "ווי אזוי קען איך אריין גיין אין שטאט אז דער הייליגער רב לעבט שוין נישט", אחר פסח שנת תרל"ו כאשר שמע שנחלה נסע והגיעו קרוב לעיר שמע שכבר נסתלק ואחר הלוי' חזר ונסע לעירו וגם אז לא רצה ליכנס העיר.

גם הסתופף בצל הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע, והרבה לדבר מגודל קדושתו, ובפעם ראשונה שנסע אצלו להסתופף, הושיבו לצדו בעת שקרא פתקאות, וסיפר כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע מאופן התקרבותו של הקדושת יו"ט להרה"ק מזידיטשוב, כי בעיר טעטש היה איש חסיד שנסע תמיד אל הרה"ק מזידיטשוב, ופע"א הציע אליו איש זה שיכול לנסוע עמו בלי תשלום ממון, והסכים הקדושת יו"ט ונסע עמו אז בפעם הראשונה. בעת עריכת השלחן כראות הקדושת יו"ט עבודתו בקודש של הרה"ק מזידיטשוב חשב בדעתו מה טוב ומה נעים היה אם יוכל להשאר כאן גם על שבת הבא, אבל ידע בנפשו שאין הדבר תלוי בו, כי הוא בא עם איש אחד אשר בדעתו לנסוע בחזרה תיכף אחר שב"ק, ועל כן היה מסתפק אם ישאר או לא, בגמר עריכת השלחן קודם ברהמ"ז פנה הרה"ק אל הקדושת יו"ט ואמר לו "טעטשער רב איר בלייבט דאך דא נאך א שבת, וועט איר בענטשן די אנדערע וואך", וכמובן שנשאר שם על שבת הבא.

דרכו של הרה"ק מזידיטשוב זללה"ה היה לומר דברי תורה ע"ד הקבלה בתורת הנסתר, ואחר שב"ק כאשר נכנס הקדושת יו"ט בחדר מיוחד שלו, שאלו אם הבין החידושי תורה שאמר בעת שלש סעודות, ענה הקדושת יו"ט ואמר: האמת אגיד לא הבנתי הדברי תורה כי אין לי עסק בנסתרות, הוציא הרה"ק מזידיטשוב את הספר הקדוש עץ חיים ולמד אתו קצת, ואמר לו "יעצט וועט איר שוין אליין קאנען". ודבר זה שילמוד תורת הקבלה עם איש אחר, היה כעין סמיכה ממנו, כי כך היה דרכו כשרצה לסמוך שלמד עמו תורת הקבלה.

אחר פרשת המחלוקה שהיתה בעיר סיגעט נסע להרה"ק משינאווא לאסירו תודה על שעמד אז לימינו, והוסיף לומר, שהוא נוסע גם בתורת חסיד, ויסופר שכאשר היה מרן הקדושת יו"ט פע"א אצל הגה"ק משינאווא זי"ע, כבדו לומר דברי תורה, והוא מיאן, והרה"ק משינאווא הפציר בו, והשיב לו שהוא בא אליו לשמוע דברי תורה ולא לומר, ואחר שהפציר בו עוה"פ ולא אמר, ענה הרה"ק משינאווא ואמר, הוא אשר דבר לעם סגולתו שמור לקדשו מבואו ועד צאתו, פי' הוא אשר דבר לעם סגולתו, רק זהו יכול לדבר דברי תורה לעם סגולתו, מי שהוא שמור לקדשו מבואו ועד צאתו, שהוא בקדושה מבואו לעולם הזה, עד צאתו לעולם הבא.

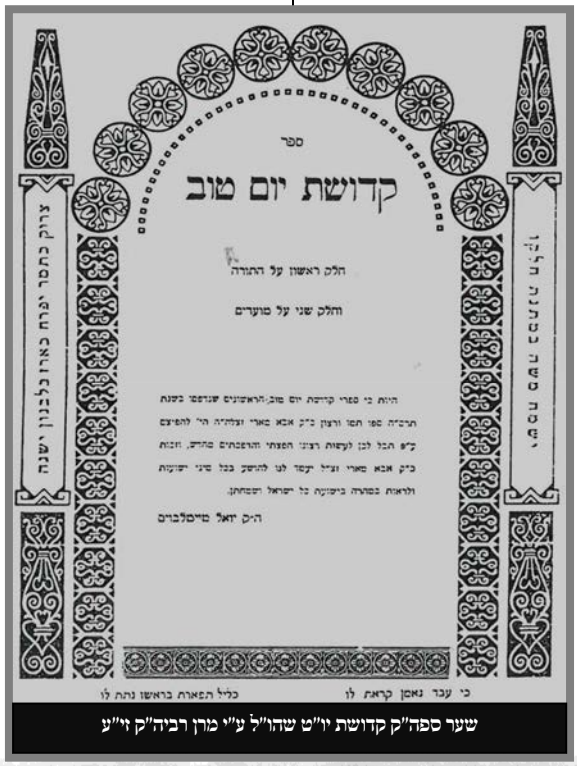
וסיפר כ"ק מרן רבינו שליט"א שפעם אחת כאשר נסע מרן הקדושת יו"ט לשינאווא על שב"ק, צוה הרב משינאווא בליל שב"ק אצל שלחן הטהור שיקדש מרן הקדושת יו"ט בעצמו, וענה מרן הקדושת יו"ט שכיוון לזאת בקידושו של הרב, השיב הרה"ק משינאווא שהוא לא נתכוין להוציאו ידי חובתו, והוכרח הקדושת יו"ט לקדש בעצמו, ומאז מנע עצמו הקדושת יו"ט ליסע לשינאווא, כי לא היה ניחא דעתיה שבעת שנוסע אל הצדיק בתורת חסיד יכבדוהו בגינוני הרבנות.

לאחר שעלה למלא מקום אביו נסע פ"א אל הרה"ק משינאווא זי"ע על שב"ק וכשנכנס הה"ק משינאווא לערוך שלחנו וראהו שהוא לבוש בבעקיטשע שחורה, שאל ממנו איה הבעקטישע הלבנה, אמר הקדוי"ט שמזה ראה שהגיע עתו שיתנהג באדמורו"ת לעצמו ואין מן הצורך שיסע עוד לאחרים.

האיש מקדש

בזיווג ראשון נשא בתו של הרה"ק רבי מנשה מראפשיץ זי"ע בן הרה"ק ר' אשר מראפשיץ זי"ע חתן הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זי"ע, ומסופר שכאשר הציעו לפני הרה"ק רבי מנשה ז"ל שיבא בקשרי החיתון עם מרן היט"ל ז"ל ונתוועדו הרה"ק מראפשיץ עם הייט"ל ועבר שם באקראי בני השני של הייט"ל ה"ה מרן הקדושת יו"ט שהי' צעיר בכמה שנים מהילד אשר נכבדות ידובר בו עם בת הרה"ק מראפשיץ ז"ל, וכאשר ראהו הרה"ק מראפשיץ אמר להייט"ל כי רצונו לבוא אתו בקשרי החיתון אבל רק עם בנו הצעיר, ושאלו הייט"ל הרי הם שניהם ילדים ומי יודע מי יעלה על מי, השיבו הרה"ק מראפשיץ: גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל, אולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים, וככה נהיה הקדושת יו"ט לחתן הרה"ק מראפשיץ ז"ל.

אולם זיווג זה לא נתקיים כי הרבה שנים עברו כי לא נפקדו בזרע של קיימא והקדושת יו"ט סבל הרבה

שער ספה"ק קדושת יו"ט שהו"ל ע"י מרן רביה"ק זי"ע

מצער גידול בנים, ופקד נוה צדיקים שיעוררו רחמים עליו שיושע בזרעא חייא וקיימא, והזכיר עצמו הרבה פעמים אצל מרן הק' מצאנז זי"ע שיברכו בברכת הבנים, וידוע מה שכתב לו במכתבו: "ולא יתייאש עצמו וזוגתו תחי' כי בצפייתנו צפינו שלא ימנע מכם פרי בטן וד' הטוב יחמול עליכם ובמהרה תוושעו בזרע ברכת ה'".

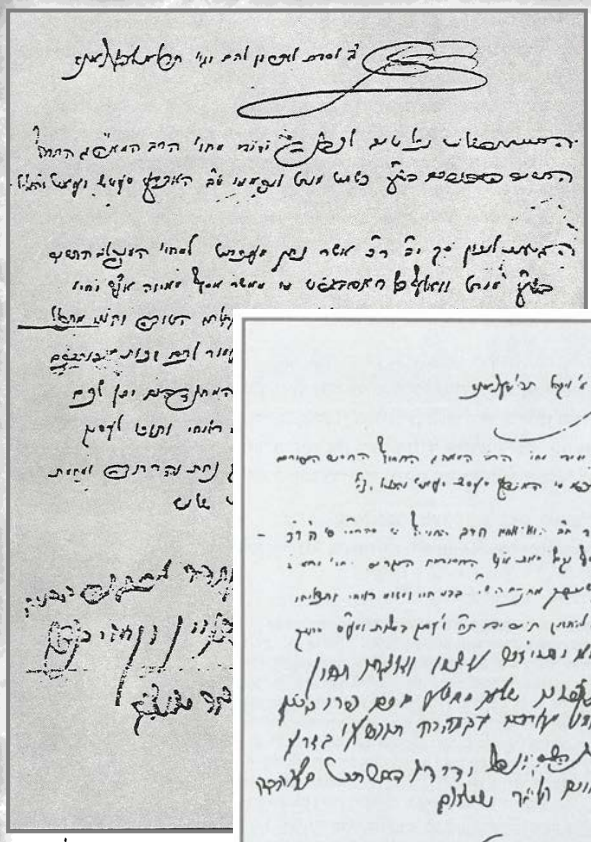
וסיפר כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע ששמע מדודו מרן רביה"ק זי"ע שפעם כאשר הפציר הקדוי"ט במרן הק' מצאנז להוושע בזש"ק, אמר לו הד"ח שבאם יתן לו ג' מאות רייניש אז מבטיחו שיהי' לו בו זכר, והי' זה סכום גדול לפי יכולתו של הקדוי"ט, אבל הוא התאמץ והשיג את הכסף ונתנו למרן הק' מצאנז זי"ע, ולתקופת השנה נולד לו בן זכר, ואחר ט' חדשים שבק התינוק חיים לכל חי ל"ע, ולאחר זמן כאשר נסע הקדוי"ט להסתופף בצל הקודש מצא את מרן הק' שהי' מיצר ודואג וכאב את כאבו של הקדושת יו"ט ואמר לו: וכי מה אעשה, הרשעים גנבו ממנו את הכסף, וסתם ולא פירש מי הם הרשעים.

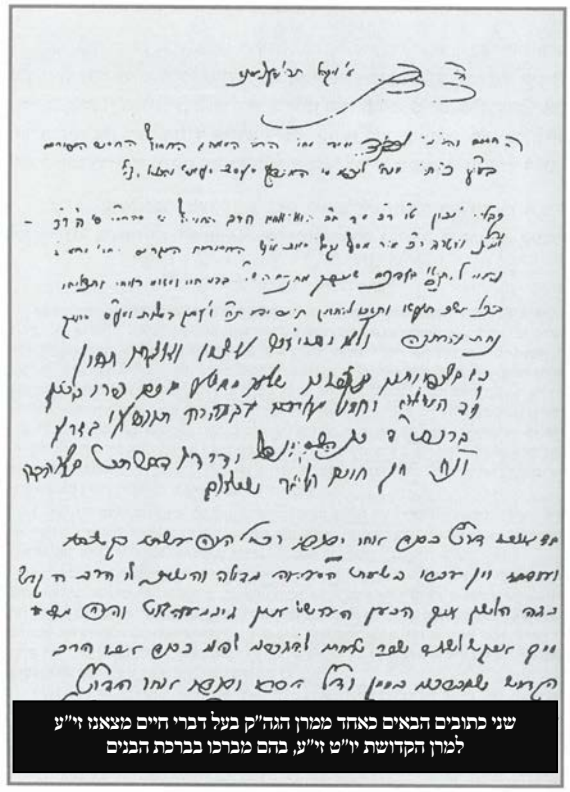
וסיפר רבינו ז"ל שפעם א' ציוה מרן הייטב לב לבנו מרן הקדושת יו"ט שכשיסע לצאנז ידפוק על דלתי מרן הדברי חיים ולא ירפנו ולא יעזבנו עד אשר יעשה דבר למענו, וכאשר דיבר מזה הקדושת יו"ט עם הדברי חיים, אמר לו "וועד זאגט איר דארפט קינדער הלא כבר היו הרבה צדיקים שלא היו להם בנים, ועבדו את ה' בלי בנים, ואולי גם אתה כאחד מהם", ענה לו מרן הקדושת יו"ט "אויב אזוי דארף איך דאס גאנצע מין נישט" (דהיינו שאינו צריך לאשה כלל), והשיב לו הד"ח, אם כן נראה לעשות מה שאפשר לטובתך.

ואחר שעברו כמו שנים ולא נפקדו באו הקדושת יו"ט וזוגתו הרבנית הצדיקת למרן הק' מצאנז ז"ל והוחלט והוסכם ביניהם על פי דברי מרן הק' ז"ל שיחכו עוד זמן קצוב ובאם לא יזכו להבנות אז יתגרשו בג"פ, וכאשר עבר הזמן הזה ולא נפקדו החליט מרן הקדושת יו"ט לקיים את אשר הותנה והוסכם מפי מרן הדברי חיים ז"ל ולתת ג"פ להרבנית ז"ל.

וסיפרו תלמידי הקדושת יו"ט שבמשך כל אותן השנים הסוף הקדוי"ט קדושה על קדושתו, והתנהג בפרישות וקידש לילותיו לתורה ועבודת ה' ולא היה ישן במיטה אף לרגע, רק ישב כל הימים לרבות הלילות ועסק בתורה כשרגליו מונחות לו בדלי עם מים קרים לבל תאחזנו שינה.

בימי אלול בפרוס הימים הנוראים של שנת תרל"ו לפ"ק היא שנתו האחרונה של מרן הקדוש בעל ד"ח מצאנז זי"ע עלי אדמות,

שני כתובים הבאים כאחד ממרן הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע למרן הקדושת יו"ט זי"ע, בהם מברכו בברכת הבנים

נסע הקדוי"ט לצאנז להסתופף בצל מרן הק' ז"ל וכאשר נכנס לבית מרן הק' ז"ל לקבל שלום, קידמו מרן הד"ח ואמר לו שובו לכם לאהליכם, שיחזור וישוב לגור עם אשתו כימי קדם ואל ידבר אתו בענין הג"פ, והקדושת יו"ט למשמע אזנו עמד נבהל ונשתומם ולא ידע פתרון הדבר, כי הלא כבר בפירוש הסכים מרן הד"ח להג"פ.

ואמר הקדושת יו"ט בלבו הלא אח לי בבית המלך הוא גיסי הגה"ק מגארליץ זי"ע [כי הי' חתן הייטב לב זי"ע] וחקר ודרש אצלו לדעת על מה ולמה שינה מרן הד"ח את טעמו, ויענהו גיסו הגה"ק מגארליץ ואמר לו שימתין עד שיעברו ימי החגים ועד אותו עת לא ידבר עם אביו הק' אודות ג"פ, כי בודאי טעם צעקת אביו הק' הוא, בעבור כי מרן הקדוש בעל זרע קודש זי"ע מראפשיץ רגיל לבוא אצלו בהקיץ בכל שנה בשבת שלפני הסליחות ללמד אתו כוונות התפלות, ומרן הקדוש מצאנז זי"ע בהאי פחדא הוה יתיב, אשר יען שמסייע להקדושת יו"ט לגרש נכדת רבו הק' מראפשיץ זי"ע [מרן הקדושת יו"ט היה בזיווג ראשון חתן הרה"ק ר' מנשה מראפשיץ] ואולי מטעם זה יקפיד עליו הרה"ק מראפשיץ ולא יתגלה אליו בשנה זו וע"כ דחה את הקדושת יו"ט בענין זה, וכן הי' שכשעברו ימי החגים דיבר עמו מרן הד"ח כמקדם בענין זה.

בין כך ובין כך נחשבו המאורות ומרן הדברי חיים ז״ל עלה בסערה השמימה בכ״ה ניסן תרל״ו לפ״ק, ומרן הקדושת יו״ט וזוגתו נתגרשו, ומרן הגה״ק משינאווא זי״ע הוא היה עמוד התווך שסייע בידי מרן הקדויו״ט שיוכל ליתן ג״פ ולהינשא, ויחד עם הגאון בעל דברי גאונים ז״ל דומ״ץ סיגעט אשר היה מקושר מאוד למרן הייטב לב, ונכנס לעובי הקורה לסדר את ההיתר מאה רבנים שיוכל הקדויו״ט לגרש את זוגתו הרבנית שלא מרצונה, ושלח אגרות לגדולי ישראל עם בירור הלכה ממרן היטב לב זי״ע וביקש מהם שיצרפו את חתימתם להיתר זו, וכל התשובות בענין זה נשלחו להדברי גאונים, עי׳ בשו״ת קול אריה אבהע״ז סימן פ״ה עי״ש שמביא תשובה מהמהר״ם שיק בענין זה, עי׳ שו״ת בית יצחק יו״ד ח״ב סי׳ ס״ד, שו״ת מהרי״א הלוי ח״א סי׳ ס״ו, שו״ת שאילת שלום מהדו״ת סי״ד ס״ג, שו״ת דברי משה מהדו״ג סי׳ כ״ח, ועוד.

אח״כ נשא מרן הקדויו״ט ז״ל את זיווגו השני הרבנית הצדקנית מרת חנה ע״ה בת הגה״ק רבי יואל אשכנזי ז״ל אבד״ק זלאטשוב בן הגה״ק ר׳ משה דוד אשכנזי ז״ל אבד״ק טאלטשאווא (חותן מרן הייט״ל זי״ע). וגופא דעובדא הכי הוה: הרבנית הצדיקת ע״ה היתה אשה צדקנית וחכמת לב, וקודם שנשאת להקדויו״ט היתה שבורה ורצוצה למאד, כאשר צרות רבות פקדו אותה, והלכה להרה״ק ר׳ חנוך העניך מאלעסק זי״ע (בעל לב שמח, חתן השר שלום מבעלזא זי״ע) לשפוך שיחה ובכתה על מר גורלה, וכשיצתה מחדרו אמר עליה הרה״ק מאלעסק: ״איך זעה אויף איהר אַן אור גדול״, ובאותו מעמד היה שם גיסו הרה״ק רבי משה מראזוואדאב זי״ע וכאשר שמע דברים אלו מפי הרה״ק מאלעסק ז״ל, חקר ושאל לדעת על מי יעיד הרה״ק שרואה עליה אור גדול, ואמר לו כי היא בת דודו הגה״ק רבי יואל אשכנזי זצ״ל אב״ד זלאטשוב, ותיכף הציע הרה״ק מראזוואדאב זי״ע לחותנו מרן הייט״ל ז״ל שהקדושת יו״ט ישאנה בזיוו״ש, ואמר אז מרן הק׳ משינאווא ברוח קדשו: ״בטוח אני באלה הבנים שיוולדו להקדויו״ט מזיווגו השני שלא אבוש בהם״, ואכן הבטחתו לא נכזבה כי מזיווג זה יצאו שני המאורות הגדולים אשר האירו פני תבל בצדקתם וקדושתם, והקדושת יו״ט אמר פעם שזה בלבד די לה מה שזכתה להוריד לעולם שני נשמות יקרות וקדושות כאלו.

על כס הרבנות

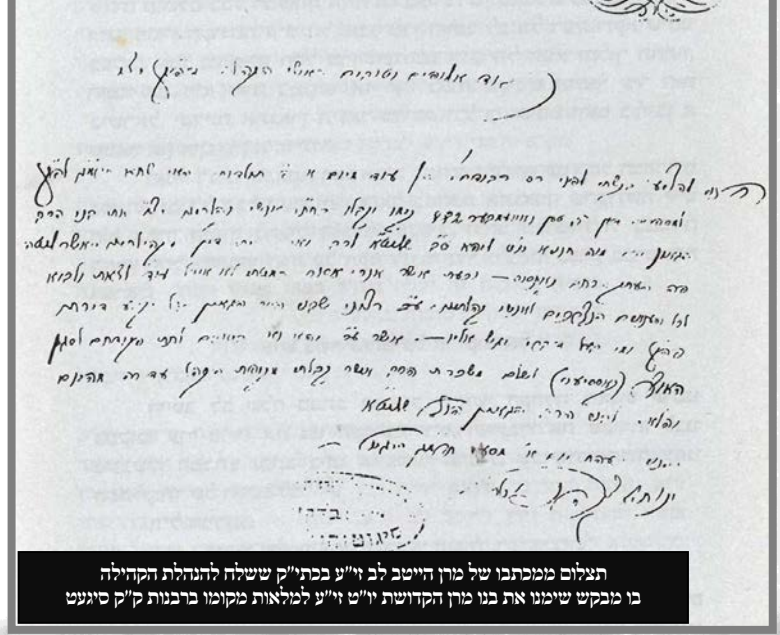
בשנת תרכ״ד בהיות בן כ״ח נתקבל לאב״ד בעיר טעטש, ושימש שם כאב״ד י״ט שנים, גודל יגיעתו בתורה היה שם עד להפליא, ולילה כיום יאיר במאור התוה״ק, ופעם בא אביו הייט״ל לבקרו שם ומצאו לומד כשרגליו מונחים במים קרים ונהנה מאוד מזה, גם ביקרו שם בעת שנולד לו בנו בכורו מרן העצי חיים זי״ע, ורביה״ק זי״ע בדברי יואל (פ׳ משפטים עמוד קיג) העיד שהרבה פעמים היה אביו מתגעגע על הימים שהיה בטעטש.

ויהי בשנת תרמ״ג אמר פעם הייטב לב ששמע כרוז מן השמים ״חנינא בני ישב על כסאי, וכבר הגיע שעתו למלוך״, ואמר הייטב לב פעם אחת שעל כן מינה את בנו על כסאו, מחמת שנתנסה בעשר נסיונות כאברהם אבינו ועמד בכולם, ובחג השבועות אמר דברי תורה הידועים שרוצה שבניו ויוצ״ח ימשיכו לומר דברי תורה ולהשפיע בזה שפע לבני ישראל, ולאח״כ הסמיך אותו וציוהו לומר דברי תורה לפני החסידים הרבים שנקבצו שם.

ומסופר שפ״א כשפסע לאחריו מתפילת שמו״ע של שחרית, קרא למשמשו ואמר לו לך אמור לר׳ משה ארי׳ פריינד הראש הקהל: ״חנינא בני ישב על כסאי הוא ולא אחר״ וגם אמר לראשי הקהילה ״אם הקדויו״ט יהי׳ רב בסיגעט ״וועט סיגעט זיין אַ שטאט און די אונגארין אַ מדינה״, כי הוא יעמוד על המשמר לשום עינו עליהם, וסיפר הגה״צ מראחוב זצ״ל שגם הקדויו״ט טען שאינו ראוי לאותו איצטלא, אמר לו הייט״ל שברצונו שהוא יהי׳ רב ״ווייל בייַ דיר זעה איך דורות״, ואמר לו אז: דע בני, ״הונדערט מייל ארום די שטאט בין איך בעל הבית, און איך האב אַ דעה אין הימל, און איצט גיב איך דיר אלעס איבער״.

ואכן נתקבל אז לאב״ד סיגעט, ושמה אוה למושב לו, כ״א שנים ניהל את עדתו וזכה להרחיב גבולי התורה והקדושה עד להפליא בכל קצוי תבל, נתעלה שם למלך ישראל ולמנהיג במדינת אונגארן, ועל פיו ישק כל תהלוכות המדינה, והיו דבריו נשמעים בכל מקום, ויחד כולם הודו כי איש אלקים קדוש הוא.

שם בסיגעט המשיך לנהל את ישיבת אביו, ונהרו אליו תלמידים מכל פינות, ובין תלמידיו היו נמנים כמה מגדולי ישראל. אם כי רבו טרדותיו במילי דשמיא לקבל פני עדת עם ה׳ אשר באו לדרוש תפלתו בעדם איש איש בנגעי לבבו ומכאוביו, ובמילי דמתא אשר הוטלו עליו, לא פסקה גם

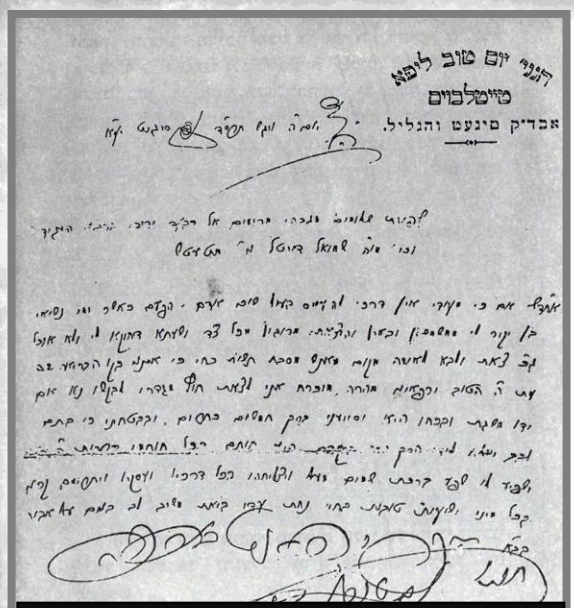

תצלום ממכתבו של מרן הייטב לב זי״ע בכתי״ק ששלח להנהלת הקהילה בו מבקש שימנו את בנו מרן הקדושת יו״ט זי״ע למלאות מקומו ברבנות ק״ק סיגעט

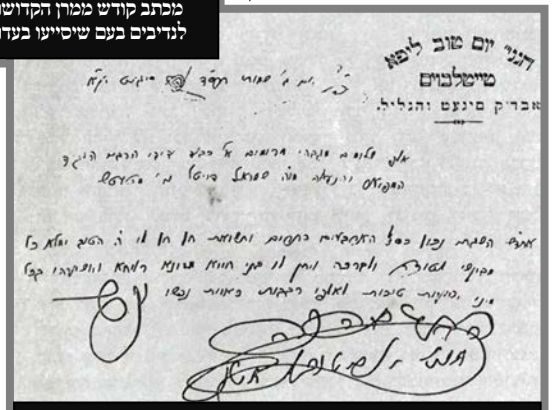
ישיבה מבית מדרשו, הרביץ תורה ברבים, והעמיד תלמידים לאלפים תלמידי חכמים ויראי ה', ומהם שהצליחו ועשו פרי להיות רבנים מורי הוראות בישראל, ובכל טרדותיו שהיה מוטרד מכל צד, כידוע שאלפי ישראל היו פונים אליו, עם כל זה היה מאמץ את עצמו ללמוד בכל יום שיעורו עם התלמידים.

אחרית ימיו

בראש השנה של שנת תרס"ד בדרשתו הרעיש הקדויו"ט עבור ישועתן של ישראל לעורר רחמים שתהי' שנה זו שנת הגאולה ובתוך דבריו אמר: "הדעת אומר לי שבשנה זו יצאו ישראל מהגלות", אולם אח"כ בחג הסוכות נתחרט מרן הקדויו"ט על דבריו, וקודם פטירתו אמר: הנני מקנא את מי שחי ויוכל ללמוד ולקיים את המצוות ולעשות טובות לכלל ישראל ומה אעשה שהגיע עתי להסתלק מן העולם כדי שלא אהיה שקרן בדברי במה שאמרתי שנצא בשנה זו מהגלות, ולא יהיה כן, ותיכף אחרי חג הסוכות כתב צוואה לבניו ולבית אחריו, וסיפרו זקני החסידים כי מה שאירע ליעקב אירע ליוסף כי גם זקינו מרן הישמח משה זי"ע הבטיח על שנת תר"ב שהוא שנת הגאולה, ונסתלק לעולמו בשלהי שנת תר"א, ואמר על זה תלמידו הרה"ק מליסקא זצ"ל שכפי הנראה ראה היש"מ את גמר גאולת נפשו שיהיה בשנה זו, וכן היה אצל נכדו מרן הקדושת יו"ט זי"ע.

מכתב קודש ממרן הקדושת יו"ט זי"ע מיום ה' פר' ויגש תרס"ד לפ"ק לנדיבים בעם שיסייעו בעדו בעול הוצאות נישואי בנו מרן רביה"ק זי"ע

מכתב קודש ממרן הקדושת יו"ט זי"ע מיום ג' פר' שמות תרס"ד לפ"ק להביע תודה לנדיבי עם שהשתתפו בהוצאות נישואי בנו רביה"ק זי"ע

באותה שנה נחלה הקדושת יו"ט ותקפותו מחלה קשה כי גברה עליו חולשת הלב אשר סבל ממנה זמן רב, וסיפר רבינו ז"ל כי מתחילה לא השכיל הרופא לקבוע רוע מצבו והרשה לו לעשן ציגארן כדרכו בקודש שהיה מעלה עשן הרבה, וכאשר הורע מצב בריאותו אמר לו הרופא שיפסיק מלעשן שזה מזיק לו לבריאותו והפסיק הקדושת יו"ט בפעם אחת מלעשן כלל, וכאשר בדקו הרופא אמר לו שלא טוב שיפסיק לגמרי בבת אחת מפני הרגילות, רק ציגאר אחד ביום לא יזיק לו, וכן עשה.

הרופאים שבקרו אותו ובדקו את גופו הטהור, לא היו דעותיהם שוות במצבו אם נשתנה לגריעותא והאם יש לחשוש כי ימיו ספורים, ואף בימיו האחרונים עלי אדמות בא רופא גדול ומפורסם, ובדק ודרש על מצבו ואמר שאין המצב מסוכן כלל ועמד על דעתו שעוד ישתפר וישתנה מצבו לטובה ודאגה מיותרת, אך לב יודע מרת נפשו, והקדושת יו"ט בעצמו היה נשבר לבו בקרבו ומצב בריאותו התרופף מדי רגע, וראה והרגיש כי קרב קצו ובעוד זמן קצר יעבור למתיבתא דרקיע לחיי העולם הבא, והכין עצמו בקדושה וטהרה לעליית נשמתו לגנזי מרומים.

בימיו האחרונים עלי אדמות התקיימה שמחת הנישואין של מרן רביה"ק זי"ע, ויסופר שבשבוע קודם חתונתו נכנס רבינו לאביו ואמר לו: היות כי יום חתונתו מתקרבת ובא ועדיין אין לו תפילין דר"ת, ומן הראוי לקנות אצל הסופר תפילין דר"ת, ענה לו הקדושת יו"ט: הנה אנוכי חלוש וחולה אנוש וקשה עלי להניח התפילין, ודי לי בתפילין דרש"י אבל תפילין דר"ת קשה עלי מאוד להניח, על כן אין לך מה לדאוג, שתוכל להניח התפילין דר"ת שלי, אמר לו רבינו: הלא מצלאין אנו לחיי דמר אבא, והשי"ת יעזור שיקום מחליו ויניח את התפילין שלו בכל יום, והשיב לו הקדושת יו"ט: אם יהי' כדבריך נראה אז מה לעשות, ומרן הקדויו"ט ז"ל נתן את התפילין דר"ת שלו לרבינו ז"ל שהניחן כל ימיו והיו אצלו בחשיבות גדול.

ביום יום ה' פר' יתרו ח"י שבט שנת תרס"ד היה יום החתונה של מרן רביה"ק זי"ע, ויסופר שלפני החופה קודם שהלביש הקדויו"ט את בנו רבינו ז"ל את השטריימל על ראשו, נתן הקדויו"ט את קולו בבכי ודמעות נשרו בין ריסי עיניו הטהורות מאין הפוגות, ועמד שם ב"א הגה"צ מלאפוש זצ"ל ליד מיטתו של הקדויו"ט ורצה להרגיעו ולדבר על לבו ואמר לו, למה רבינו דודי בוכה כעת בעידן חדוותא, ענה לו הקדויו"ט שמובא בספה"ק שארבעים יום קודם התפרדות הנשמה מן הגוף סר הצלם אלוקים מעל האדם, והנני מרגיש שסר הצלם ממני, החופה היה מבעוד יום בחדרו של אביו הק' הקדויו"ט שמחמת חולשתו שתקפה אותו לא הי' יכול לצאת מביתו וסידר את הקידושין בחדרו ביושבו על מיטת חליו, וכן לא השתתף בסעודת החתונה מפני חולשתו, ועיקר המחותן העומד מצד החתן היה אחיו הגדול העצ"ח ז"ל שהוא כיבד את האורחים משתתפי השמחה בשם אביו הק' הקדויו"ט.

ביום שלאחר החתונה בתפילת מנחה בערש"ק פר' משפטים ציוה הקדושת יו"ט לבנו הגה"ק העצי חיים זי"ע בזה"ל: "חיים הערש טו אן דעם טלית און גיי אין ביהמ"ד דאוועגען מנחה דו ביסט רב", והתחיל העצ"ח לבכות ואמר לו הקדויו"ט מנע קולך מבכי ותתעטף בטליתך ולך להתפלל, אח"כ פנה להחתן רבינו וציוה לו שהוא ישאר להתפלל מנחה לפני התיבה בחדרו, ויהי בליל שב"ק פר' משפטים גברה מחלתו והורע מצב בריאותו מאוד ונחלש הקדושת יו"ט באין אונים, ובסעודת ליל שב"ק נכנסו לשולחנו מספר מצומצם של כמה מקורבים, וסיפר כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע בשם דודו רביה"ק זי"ע שבאותו ליל שב"ק האחרון לחיי הקדויו"ט ישב אצל שולחן אחיו העצי חיים בביהמ"ד (שצוה עליו אביו שיערוך את השולחן), ובאמצע השלחן התיישב בנפשו לעלות לבקר את אביו הק' ששכב על ערש דוי, ובבואו לשם מצאו יושב עם עשרה מקורבים וכאשר הגיע פתח הקדויו"ט ואמר הד"ת הידועה על דברי התרגום על פסוק ואלה המשפטים וגו' ואלין דיניא די "תסדר" קדמיהון שהדינין של שנת תרס"ד יהי' קדמיהון של האומות, וביום שב"ק בבוקר הורע מצבו עוד יותר והי' קשה עליו הנשימה וישב על כסאו ולא שכב במיטה כי אז היה נוח לו הנשימה, וכשהגיעו לקריאת התורה בעליית שישי, נסתפק בדעתו אם יקראוהו לשישי או לא, כי היה קשה עליו לעמוד מכסאו, ואחרי שעמד נבוך בזה החליט לעלות ואמר: אעלה עוד לתורה אך הפעם "לאמיך נאך די איינע מאל עולה זיין", והתבונן ואמר אשר קריאת הששי בפרשה זו מתחלת: "הנה אנוכי שולח לפניך מלאך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינותי", וראה בזה רמז על הסתלקותו לחיי העולם הבא.

ביום הראשון בבוקר כשביקרו הרופא אמר שהמצב הוא בכי רע ושעותיו ספורים, וסיפר רבינו ז"ל שלא היה ניכר כ"כ על פניו, אבל הי' כל היום חלוש מאוד ועשה הכנה דרבה וקידש את נפשו בסילודין להכין נפשו לדרכו הארוכה לעבור לעולם שכולו טוב, וציוה להכניסו בחדר הספרים באמרו כי רוצה להסתלק בחדר שבו יצא נשמתו הק' של אביו ז"ל, ושמעוהו שפתותיו מרחשין אל תביאני רגל גאוה, והי' שם רופא אחד ואמר לו: דער ראבינער זאל ארויסברענגען אביסל שליים, ואמר הקדויו"ט: "וואס, שליים זאל איך ארויסברענגען, אַ הויך געשריי דארף איך ארויסגעבן אז עס זאל שוין זיין "להתוודע ולהגלות כי מלך על כל הארץ", עוד סיפר רבינו ז"ל שהקדושת יו"ט היה נותן כסף להרבנית ע"ה בעבור צרכי הבית כל יום, ולבסוף חלקו לכל שבוע, והיה נותן את הממון בתיבה ומשם היתה לוקחת כסף לצרכי הבית, ואז בשבוע לפני הסתלקותו נתן לה סכום לכל הימים עד יום הסתלקותו במכוון, וחזה מראש בדיוק ממש לכוון הספקת ביתו עד יום מותו.

הקדושת יו"ט היה אומר למקורביו בכל הזמן: העתירו בעדי שאזכה להשאר בחיים

כתב פשרה בין הקהילה וההברה קדישא בסיגוט בשנת תרנ"ה לפ"ק
עליה חתם מרן הקדושת יו"ט זי"ע יחד עם הגאון רבי שלמה לייב מאבאק זצ"ל בעל ערך ש"י דומ"ץ סיגעט,
וראשי הקהילה: ר' משה ארי' פריינד, ר' יחיאל מיכל כהנא, ר' יצחק ווידער, ור' אברהם קויפמאן

מכתב ממרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע (ערוך על דף ממכתבי אביו מרן הקדושת יו"ט זי"ע)
להגאון רבי יהודה גרינפעלד אב"ד סעמיהאלי בו מביע תודה על ההורמנא שקיבל ממנו

ולצאת בשלום מחודש שבט ולהכנס בחודש אדר, כי אז הנני בטוח שעוד אאריך ימים, אולם בעוון הדור ננעלו שערי שמים ונסתלק ביום האחרון של חודש שבט, ובעת שנחלה רביה"ק זי"ע ביום כ"ה שבט שנת תשכ"ח והיה במצב מסוכן מאוד ל"ע הזכיר אז ענין זה הרה"צ המפו' רבי יחזקאל מערץ זצ"ל שכמו"כ יש לעורר רחמים שיחיה רבינו ויכנס בשלום לחודש אדר שאז יש תקוה טוב שיבריא בעז"ה, ולפלא לציין כי בחודש שבט היה כמה אסונות במשפחת התמרים, שאז נסתלק הקדושת יו"ט בכ"ט לחודש, וכן בנו העצי חיים נסתלק פתאום ביום ו' שבט, וכן רבינו ז"ל נחלה קשה ביום כ"ה שבט תש–כ"ח, וגם הרבנית של רבינו ז"ל (בזיוו"ר) נסתלקה ביום ה' שבט, וכן הרבנית מרת חי' ע"ה בתו של להבחל"ח מרן רבינו שליט"א ג"כ נסתלקה בח"י לחודש זה.

ביומו האחרון ציוה הקדושת יו"ט שיבואו לפניו כל משפחתו וב"ב שיברכם טרם מותו, וכאשר ניגש לפניו בנו בכורו מרן העצי חיים זי"ע אמר לו שמוסר לו את הנהגת הרבנות בק"ק סיגעט ואמר לו בענות קדשו: "מיינע נערנים וועלן זיין דיינע נערנים", וכאשר ניגש לפניו בנו השני מרן רבינו הק' זי"ע אמר לו הקדויו"ט: "את אחיך הגדול שמתי למלא את מקומי, והוא יהיה רב בעיר סיגעט, והיות שאין לי משרת רבנות לכבודך להנחיל לך, על כן אוריש לך את הכוחות הרוחניים שקיבלתי מאבי הייט"ל והוא קיבלו מזקינו הישמח משה זי"ע ולך אתננה ובכל מקום שתהי' תאיר עיני ישראל", ומסופר שהרבנית ניגשה לפני הקדויו"ט ובכתה ואמרה לו, מה יהיה עם בנינו יואל'יש, כי לא מסרת לו כלום, ומהיכן יתפרנס, והשיב לה הקדויו"ט בעבורו אינך צריכה לדאוג "אפילו וועז ער וועט זיין אויפ'ן שפיץ בארג וועט מען אויך נאכלויפן וואויל וועט זיין די שטאט ווי ער וועט זיין דארטן רב".

לפני הסתלקותו ציוה הקדושת יו"ט שידפיסו את חיבוריו כאשר כתבו בניו הקדושים בהקדמתם לספה"ק קדושת יו"ט בזה"ל: "וציוה לנו בצוואתו לפני הסתלקותו אשר אחרי עלותו השמימה נוציא לאור חידושי תורותיו תעלומות חכמה, ומבקש מכל אוהביו להגות בדבריו ולומר בשמו מאמריו ויהי' לתועלת נפשותם על דגם לאותותם"

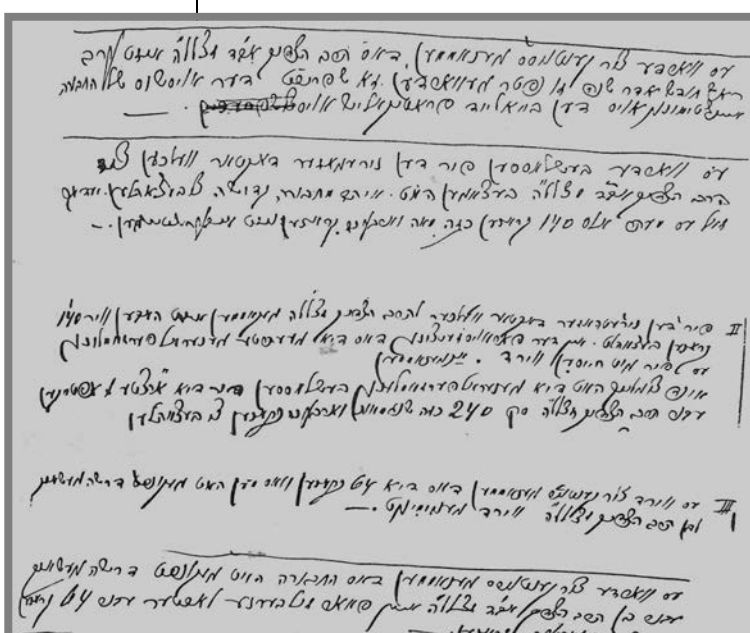
ויהי, אין ויהי אלא לשון צער, בהגיע הלילה אור ליום ב' כ"ט שבט ער"ח אדר שנת תרס"ד ימים אחדים אחרי כלות שבעת ימי המשתה של רבינו הק' זי"ע, נתקדרו השמים בעבים וכבה נר ישראל ומרן הקדוש בעל קדושת יום טוב זי"ע נתבקש לישיבה של מעלה ושבק לן חיי"ם והוא כבן חיי"ם שנים, הלוי' נערכה ביום ב' לפנות ערב כי המתינו על הרבנים הגדולים שנאספו מכל קצוי המדינה לחלוק כבוד לרבן של ישראל.

זרעו אחריו

א) בנו בכורו ממלא מקומו מרן הגה"ק בעל עצי חיים זי"ע, ב) הרבנית מרת שרה שהיתה בזיוו"ר אשת הרה"צ ר' שלום מפיעקלא זצ"ל, נכד מרן הק' מצאנז זי"ע, ובזיוו"ש נישאת להגה"צ ר' דוד שפירא זצ"ל האדמו"ר מביקאבסק, נכד בעל בני יששכר זי"ע, ג) מרת אסתר ע"ה שהיתה אשת הגה"צ ר' חנוך העניך מאיער זצ"ל האב"ד קערעצקי ואדמו"ר מסאסוב, (חותנו של מרן רבינו שליט"א בזיוו"ר), נכד הגה"ק מאלעסק זי"ע חתן הרה"ק הר"ש מבעלזא זי"ע, ד) הרבנית מרת העסא ע"ה שהיתה בזיוו"ר אשת הרה"צ ר' ניסן זצ"ל בן הגה"ק ר' משה יוסף טייטלבוים זצ"ל אב"ד אוהעל בן מרן הייט"ל זי"ע, ובזיוו"ש נישאת להגה"צ ר' חיים מאיר יחיאל זצ"ל האב"ד ריינזשיוו נכד הרה"ק בעל אמרי נועם מדזיקוב זי"ע, ה) ואחרון אחרון חביב בן זקוניו של מרן הקדויו"ט שנולד לו בעת שהי' בן נ"א שנים הלא הוא מרן רבינו הקדוש והטהור זי"ע

מורשתו הרוחנית

מגודל ענוותנותו לא כתב בעצמו חידושיו רק מה שנעתקו קצת ע"י תלמידיו וכן מספר רבינו שליט"א במהר"ם ט"ב וז"ל: "כאשר אמר לי פ"א כק"ד מרן ז"ל שגם הוא כתב הרבה חידו"ת מק"ז ז"ל משנותיו האחרונים, ושאלתי אותו, מה זה שלא כתב הקדיו"ט בעצמו חידושיו, ואמר לי שהיה אומר שאינו יכול לכתוב, חזרתי ושאלתי הלא עינינו רואות בייטב פנים בכמה מקומות שהעתיק ממנו אביו הקדוש כמה חידושים ככתבם וכלשונם ממש, וכתב ובני הרב ר' ליפא נ"י כתב לי, והמה כתובים בלשון צח ובהיר, א"כ נראה שהיה סופר מהיר, והשיב לי, "איך מיין נישט אז ער האט נישט געקענט שרייבן, נאר ער איז געווען ביי זיך אזוי א גארנישט אז ער האט געהאלטן אז ער איז נישט ראוי צו שרייבן חידושים", עכ"ל.

העתק מפינקס הקהילה בסיגוט, בו מודיע על פטירתו של מרן הקדושת יו"ט זי"ע בערב ראש חודש אדר שנה זו כמו כן בנוגע לתשלום הוצאות הרפואה עבור מרן הקדושת יו"ט זי"ע

כ"ו שבט

הגה"ק רבי שאול בראך זי"ע מקאשוי

ואלה תולדות

נולד בעיר נייטרא ביום כ"ט לחודש שבט תרכ"ה, לאביו הרבני החסיד ומופלג בתורה ויראת שמים ר' אלעזר, (שהי' בן בנו של הגאון רבי מנחם מענדל ראב"ד דק"ק נייטרא בתקופת הגאון רבי יחזקאל בנעט זצ"ל) ולאמו האשה הצדקנית הגדולה [והי' מספרים ממנה נפלאות מכוחה בתפילה ועוד] מרת ליבא (בתו של הגאון בעל דרך ימה האב"ד דק"ק שוראני). אביו הי' עשיר מופלג, ולמרות שהי' טרוד הרבה בעיסוקיו הפרטיים, עסק כל ימיו בצרכי ציבור באמונה, שלא ע"מ לקבל פרס, את ספרו הראשון שחיבר בנו ר"ש קרא על שמו "משמרת אלעזר", את ספרו על סוגיות הש"ס קרא על שם אמו "ליבא בעי", ובהקדמה מעלה על נס מגודל צדקותי"ה ומעלותיה הטובות.

במעלליו יתנכר נער

עוד בהיותו בן שתים שלוש שנים, כבר נראו בו סימנים שלגדולות הוא נוצר, כשהגיע לגיל חמש, הגיד בע"פ בסעודת ש"ק את כל הכלי יקר על פרשת השבוע, עד שנתו הי"א למד אצל הגאון ר' יעקב פונפעדער זי"ל, תלמידו ר"ש העיד עליו שלמד תורה לשמה והעמיד תלמידים הגונים, ומשנת י"א עד הבר המצוה למד בשתי ישיבות גם יחד, כי בעיר מולדתו נייטרא, ותחלקה הקהילה לשנים אחת הביאה לעצמה רב ואב"ד, וכל אחד מהם החזיק ישיבה לעצמו, וכל אחד הי' בנשיאות הגאון הגדול ר' שלמה דייטש זצ"ל תלמיד החס"ס, ואחד בנשיאות הגאון הגדול ר' יוסף הוניג זצ"ל, והי' רץ מישיבה לישיבה ומשיעור לשיעור, והתמדה שלו הי' עד מאד, וכמה פעמים אמר בעצמו לתלמידיו לא הפסקתי מלימודי אפ' רגע אחת במשך כל המעת לעת, פרט להשעות שישנתי, לא יותר משלוש עד ארבע.. כשהי' בן אחד עשרה הי' כבר ת"ח מופלג, כי ידע כמה מסכתות בע"פ עם הרבה מפרשים, ועד שהגיע ליום הבר מצוה שלו כבר הי' נתפרסם בכל הקהילה כמתמיד להפליא וכירא שמים גדול.

מרבה ישיבה – רבותיו

שני חדשים אחר הבר מצוה הוליכה אמו לעיר רחוקה ממקום מגוריו בקצה השני של המדינה, לישיבתו הגדולה של המהר"ם שיק זי"ע, ואם כי הי' צעיר לימים וגם קומתו לא היתה גבוהה והי' נראה כילד קטן, קרבו רבו הגדול ביתר שאת ובחיבה בלתי רגילה, רק תשעה חדשים למד אצל רבו הגדול הזה, מ"מ קיבל מרבו זה במדה גדושה, כמו שלמד אצלו שנים רבות, ולא פעם אמר שכל חיותו וכל ישותו ברוחניות נובע ממה ששאב בתשעת ירחים אלו, הגאון ר' שמעון גרינפעלד זצ"ל בעמח"ס ספרי מהרש"ג, שגם הוא הי' תלמידו המובהק של המהר"ם שיק, אמר פ"א "אנחנו למדנו אצל רבנו המהר"ם שיק תשע שנים הרב מקאשוי למד אצלו תשע חדשים והוא הנו התלמיד בה"א הידיעה של רבנו המהר"ם שיק. בהיותו בן י"ג שנה וחצי זכה שרבו יקחהו אתו בנסיעתו לקא"ב, יותר מד' שבועות הי' אתו שם יחד וישן אתו בחדר אחד, בכל בוקר הי' המהר"ם שיק צריך לשתות ממי המעינות תוך כדי טיול, שארך כשעתיים, המהר"ם שיק עשה הטיול הנ"ל לפנות בוקר ובשעת הטיול אמר התלמיד ר"ש בע"פ גמ' רש"י ותוס' עם המהרש"א בע"פ והמהר"ם שיק השלים את הראשונים על דפים אלו, ובכל יום למדו כעשרים דף, וככה המשיך ארבע שבועות ובהזדמנות זו זכה לשמוע הרבה מרבו מה שאחרים לא שמעו.

כשנסתלק רבו המהר"ם שיק, לב"ע בר"ח שבט, נסע למאטערסדארף בישיבתו של החתן סופר זצ"ל, בן בתו של מרן החת"ס זי"ע, בישיבה זו למד ארבע שנים רצופות, בלי לנסוע אף פעם אחד לביתו, דרכו הי' מתמיד ללכת מן הישיבה רחוק מן עין רואים וללמוד באין מפריע שעות רצופות, החתן סופר דרכו הי' לטייל קצת בכל יום לפי עצת הרופאים, פ"א כשר"ש למד כדרכו בתוך היער שהי' סמוך להישיבה, ורבו החתן סופר הלך בליוו שני

ימי ההילולא

כ"ד שבט

- **רבי נתן דוד משידלאווצא** ב"ר שרגא יאיר מביאלעבזיג - **תרע"ט**
- **רבי יצחק חיות אב"ד** בראדי ב"ר צבי הירש (שיח יצחק) - **תרס"א**

כ"ה שבט

- **רבי שבתי כורך ספרים** (אבי המגיד מקאזניץ) ב"ר זאב וואלף - **תקכ"א**
- **רבי יהודה** ב"ר אליהו (הגר"א) מווילנא - **תקע"ו**
- **רבי ישראל סאלאנטער** ב"ר זאב וואלף (אבן ישראל) - **תרמ"ז**
- **רבי יוסף דוד מסאסוב** ב"ר שלמה - **תר"נ**

כ"ו שבט

- **רבי דוד הלוי** ב"ר שמואל (טורי זהב) - **תכ"ז**
- **רבי נתן נטע דוב מווייעלפולי** ב"ר אהרן זעליג מווישניצא [בן האדב"ע] - **תרע"ה**
- **רבי משה סופר** ב"ר אברהם שמואל בנימין בעל כתב סופר - **תרפ"ז**
- **רבי מרדכי יוסף אלעזר מראדזין** ב"ר גרשון חנוך העניך - **תרפ"ט**
- **רבי שאול בראך מקאשוי** ב"ר אלעזר - **ת"ש**

כ"ו שבט

- **רבי אלכסנדר סנדר שור** ב"ר אפרים זלמן (תבואות שור) - **תצ"ז**
- **רבי אלעזר לעוו** (שמן רוקח) ב"ר ארי' לייב - **תקצ"ו**
- **רבי עמנואל מפשעדבורז** ב"ר ישעי' - **תרכ"ד**
- **רבי מנחם נחום מטשערנוביל** ב"ר אהרן מטשערנובל - **תרל"א**

תלמידיו לטייל בתוך היער, פתאום ראה את הבחור שאול שקוע בלימודו בלי שירגיש המתרחש סביבו, לפתע שמע קול אליו, ר"ש הגביה ראשו והנה רואה את רבו עומד עליו, "נבהלתי מאוד" – סיפר ר"ש לתלמידיו – "קמתי מהר ועמדתי בפחד ובמורא מול רבי", שאל אותו רבו מה למדת, ענה, חזרתי על טור ב"י ושו"ע הלכות פסח עד הלכות יו"ט, שאלו האם מוכן להיבחן באלו השישים סימנים, השיב כן, אז אמר לו שיגיד המקומות שמביא הב"י שיטת הרמב"ן באלו סימנים, ר"ש ציטט את כל המקומות, עד שהגיע להלכות יו"ט, כשגמר ניגש רבו אליו והניח ידיו עליו בחיבה ואמר "דוא ביזט א יום טוב'דיגער בחור", בשיבו לביתו כתב החתן סופר מכתב לאביו ובין השאר כותב ...ידע כב' שבנו הב' שאול שלומד בישיבתנו, הנו כבר היום גאון מופלג וכו' וכו'... ומובטחני בו שעתיד הוא להאיר עיניהם של ישראל", כמו כן נתן לו רבו החתן סופר כתב סמיכה.

כשהגיע לשנת שמונה עשרה נפטר עליו אביו, והוצרך לחזור לביתו, אחרי תום ימי אבל אביו, למרות רצונו וחשקו הגדול לחזור לישיבה, הי' מוכרח להישאר בבית, לעזור לאמו לנהל קצת את הבית, וגם הוא הגיע אז לגיל שהי' צריך להתייצב לצבא, ובימים ההם היו קשה מאד לבחור בריא להשתחרר וזה לקח הרבה זמן, והוא סבל מאד עד שהשתחרר עד כשהי' בגיל כ"ב שנים, בהיותו כ בן עשרים, נסע לסיגוט אל בעל הקדושת יו"ט זי"ע, שכבר הי' מקושר לסיגעט עוד מילדותו כשלמד אצל רבו המהר"ם שיק, אז נסע לסיגוט להסתופף אצל הייטב לב זי"ע, [כאשר יסופר להלן] ומני אז התקשר לסיגוט בעבותות אהבה. אצל הקדוי"ט למד שנה שלימה, כיסופר להלן באורך.

האיש מקדש

כשהגיע לפרקו, נשא אשה מק"ק אויהעל, בתו של הרה"ח ר' נפתלי צבי קרויס זצ"ל, הרבנית הצדקנית מרת רבקה, את הספר בהית הבק"ר, הקדיש על שמה ועיין שם בהקדמה מה שכותב מגודל צדקת פזרונו, שלוש שנים נשאר באויהעל, כ"ז שחותנו הי' חי חותנו החזיקו שיוכל ללמוד תורה בהרחבת הדעת, ואכן הקדיש כל שעותיו לתורה ועבודה וטהרה, אמנם אחר שנתו הראשונה לשבתו באוהעל נפטר עליו חותנו, עכ"ז לא פסק פומי"ה מגירסא, על אף שכבר הי' צריך לעסוק גם במסחר היין של בית חותנו, וכפי שהתבטא בערוב ימיו הי' לו אז היום למלאכה והלילה למשמר, שמה באויהעל כבר החזיק ישיבה, והיו לו תלמידים שנעשו מופלגים וגדולי תורה. בסוף ימי שבתו באויהעל נתקבל הגה"צ ר' משה יוסף טייטלבוים זצ"ל בן הייטב לב זי"ע לשמש ברבנות דשם, ולפלא שהוא הי' מבין החותמים על כתב הרבנות שלו על אף גילו הצעיר [ובדרך כלל לא חתמו רק טובי וזקני הקהל] שמזה רואם כבר אז חשיבותו, שם נתקרב מאד אל ר' משה יוסף והי' היוצא ונכנס אליו ורמ"י השתעשע מאד עמו, וכבדו ואהבו מאד.

ימי ההילולא

כ"ח שבט

- **רבי דוד יצחק** (ר' דוד חריף) **מפיעטרקוב** (חי' הרד"ח) **ב"ר ראובן** (התנ המאור ושמש) – **תקפ"ז**
- **רבי פנחס חודרוב אב"ד זעביא** (התנ ר"ב מגארליץ) **ב"ר יהושע אלעזר**
- **רבי מנחם נחום מראחמסטרייווקא ב"ר יוחנן – תרצ"ז**
- **ר' יוסף דוד זינצהיים זצ"ל רב הכולל במדינת צרפת** (יד יוסף) **– תקע"ג**

כ"ט שבט

- **רבי ראובן הלוי הורוויץ מדזארנאווצא** (תלמיד הנוע"א) **ב"ר יעקב חיים** (דודאים בשדה) **– תקפ"ט**
- **רבי ארי' לייבוש הלוי רוזנפעלד ממאשציסק ב"ר יעקב יוסף – תרמ"ד**
- **רבי ישכר בעריש מדאלינא ב"ר יצחק אייזיק מזידיטשוב – תרמ"ו**
- **רבי חנניא יו"ט ליפא** (קדושת יו"ט) **ב"ר יקותיאל יהודה תרס"ד**
- **רבי נפתלי מנאווריא ב"ר יהושע מבעלזא – תרס"ה**
- **רבי חיים מאיר מפינטשוב ב"ר יצחק – תרע"ט**
- **רבי דוד מבוקאווסק ב"ר מאיר יהודה – תרפ"ד**

ל' שבט

- **רבי שמואל אברהם אבא מהורדנקא ב"ר ברוך מווישניץ – תרנ"ה**
- **רבי אברהם אבא משענדישוב ב"ר יעקב ממעלין – תרס"ה**
- **רבי מרדכי מקאריסטשוב ב"ר משה – תרע"ו**

בצל תומר

ראשית התחממותו בכבשונה של החסידות, הי' בעודו נער בשנתו הי"ג לימי חייו, או אז למד אצל משה רבו רבש"י המהר"ם שי"ק זי"ע, וברשותו ובברכתו נסע לראשונה ביום י"ג מדות לעיר סיגעט, להתחמם תחת אורו ולטעום מנועם זיוו של הגאון הקדוש מרן הייטב לב זי"ע, – ואמנם כן זה להנות משולחן גבוה' בראותו את הקולות ואת הלפידים שיצאו ממקור טהור מעין נובע טופח על מנת להטפיח, לילה ויום ברציפות מאמצע הלילה ועד לשעות המאוחרות של היום שעמד הייטב לב לפני התיבה בתפילה ותחנונים סליחות ופיוטים, בנוסף ליה זכה אז לשמוע הדרשה הגדולה שדרש הייטב לב באמצע הסליחות בהתעוררות גדול ובכיות עצומות. ובספרו גבעת שאול (באותיות תע"ג ותפ"ח) מביא קצת מה ששמע ממנו אז, ובמקום גדולתו ראה ענותנותו הגדולה, שהחזיק עצמו לגרוע מכולם וז"ל בספרו שם: ובהיותי ילד בן י"ג שנה זכיתי לשמוע דרוש לי"ג מדות מפי הגאון הקדוש מו"ה יקותיאל יודא זצ"ל האב"ד בסיגוט, שאמר, לפי שהוא חטא מסוגל יותר להוכיח אחרים וכו', ע"כ בשרתי צדק בקהל רב אני מסוגל להוכיח אחרים שגם אני נכשלתי בהם, אבל מהיום והלאה לעשות רצונך חפצתי ומאחר שאני מתחרט על מעשי ומקבל עלי מהיום והלאה לעשות רצונך, ע"כ גם אתם תעשו כמוני עכדה"ק, וכל ימי חייו עמד הרושם הגדול שעשה עליו הדרשה ההוא, ובכל עת מצוא ספר באורך מה שעיניו ראו ולא זר באותו הלילה והיום,

עד שהתבטא ואמר, שמהדרשה למד לכל ימי חייו לדעת איך לדרוש, [וכידוע שהי' נואם בחסד עליון ורבים השיב מעוון בדרשותיו, עד שגדולי הדור הפליאו את כוחו הגדול בזה], ולא בחנם אמר לו רבו המהר"ם שיק, כשנפרד ממנו עת נוסעו לסיגוט, בזה הלשון: סע בני, סע, אתה תלמוד שם הרבה מאוד לכל ימי חייך.

בצל הקדושת יום טוב

אחר שזכה לחסות בצל עצי התמרים, אין פלא שכעבור שנים [אחר שלמד אצל המהר"ם שיק והחתן סופר, וכורח המציאות אלצוהו לחזור לבית אמו לנייטרא], חזר שוב לאותו מעין קדוש וטהור, ובא ללמוד בתור תלמיד וחסיד בישיבת הקדושת יו"ט, הגם ששורשו ומוצאו הי' מקהילות אשכנז [אויבערלאנד] שלא התנהגו בדרכי החסידות, וגם הוא עצמו התנהג כן ולבש כמלבושיהם [ורק כשנתמנה לרב ומנהיג החליף את מלבושיו, ללמוד כדרכי החסידים, ומאז לא עלה גופו בעדי צמר כלל], עם כל זאת, אחר שטעם מסחרה ונהנה מטובה, נתמשך לחסידות זו, ונסע ללמוד בישיבתו של הקדושת יו"ט – רבו זה קרבו מאוד ולמד הרבה אתו ביחד, עד שהחשיב כתלמיד חבר, ובמשך הזמן הי' ביניהם פלפולים חריפים וריתחא דאורייתא – לעת זקנתו, סיפר רבי שאול לתלמידיו, שהוא מתחרט תמיד על שפעם ביו"ט שבועות כשרבו דרש הקרעפל פשעטל בסוגיא דחלבי שבת קרבין ביוהכ"פ התפלמס עם רבו כמה פעמים באמצע הפשטעל, ולכן כל ימי חייו חשש אם לא גרם אז לרבו חלישות הדעת, והוסיף שאדם צעיר אין לו הבנה מספקת להבחין מתי מותר לפלפל ומתי אסור – שנה שלימה למד אצלו ולא זזה.

תמיד העלה על נס גודל קדושת רבו ופירשותו, ובכל עת תהילתו בפיו, ממה שעיניו ראו ולא זר, מאותו העת שזכה לחסות בצלו, והי' רגיל לומר שבניו הקדושים העצי חיים והדברי יואל זי"ע זכו למה שזכו, עד שנתעלו למעלה ראש, הי', ע"י קדושת אביהם הקדושת יו"ט, וגם האדמה אשר נתגדלו עליה היתה אדמת קודש, והוא שהוריד להם נשמות גבוהות כידוע – לאחר נישואיו בעיר אויהעל יצא לו גם הזדמנות מיוחדת לפרסם ולהודיע גודל קדושת יו"ט, זה הי' בעת שאחי הקדושת יו"ט רבי משה יוסף טייטלבוים זצ"ל נתקבל לשמש כרבה של אויהעל, ואז גם הוא נתקרב אליו, ובעתות אלו סיפר לו ממדריגות אחיו הקדויו"ט מה שעיניו ראו במשך שנה שלימה, וכ"ז הי' לפליאה בעיני הגאון רבי משה יוסף, כי הקדושת יו"ט הסתיר עצמו מעיני רואיו והי' נחבא אל הכלים, ולכן לא הכירו רבי משה יוסף כראוי, ואז הפטיר רבי משה יוסף ואמר לו, שאין פלא מה שאביו הייטב לב בחר בו למלאות מקומו, וזכה להיות רבי ומנהיג גדול לעדת ישראל

ולסיום נעתיק כאן מה שכתב רבי שאול בספרו בהית הבקר (אות תקט"ז) המתאר בקיצור גודלו וענוותנתו, וז"ל שם, וכן שמעתי מפה קדוש מרן הגאון הצדיק בעל קדושת יו"ט זצ"ל שהתאונן והתמרמר לפני על שאביו הגאון הקדוש בעל ייטב לב שם על שכמו להיות לרב אב"ד בקהילה גדולה כסיגוט שהי' לפי דעתו למעלה מכוחי – אף על פי שבעיני ראיתי כמה פעמים, שדבריו הי' נשמעים במרום, ונשאו פנים לדורו עבורו כבימי הראשונים, בכל זה הי' שפל בעיני עצמו, עכ"ד, וכשהראו לכ"ק רבינו הק' זי"ע דברים אלו הפטיר ואמר שמה שכתב "כבימי הראשונים" היתה כוונתו על ראשוני תלמידי בעש"ט זי"ע – וכ"ק מרן אדמו"ר ז"ל אמר שמה שכתב "בעיני ראיתי כמה פעמים וכו', שאחד מהדברים שראה, הי' המופת שעשה אתו בעת שהצטרך להתיצב לצבא [והדברים ידועים ואכמ"ל].

ויבחר בזרעו אחריו

לאחר פטירת רבו הקדושת יו"ט נשאר קשור לבית צדיקים זה ה"ה רבותינו הקדושים רבי חיים צבי ורבינו יואל זי"ע והי' ידוע ומפורסם לכל גודל הידידות וההתקשרות שהי' לו עם האחים הקדושים האלו, והזכיר עצמו לפניהם עם פתקא ופדיון כדרך חסיד לרבו, על אף שהי' קשיש מהם טובא – ובכל המערכות על קדושת ישראל והנהגת הקהלות, הי' תמימי דעים בכל מהלכותיהם, והלכו יד ביד איש לעזר רעהו, ואין כאן מקומו להעתיק עשרות עשרות מכתבים וכרוזים שהוציאו להעמיד הדת על תילה – פעם התבטא לפני תלמידיו על גודל ערך האחים הקדושים האלו שיש להם סיעתא דשמיא, שמה הוא צריך ללמוד כמה שעות, הם לומדים ומשיגים בשעה אחת, וזאת לגודל קדשותו, וגם כי מן השמים מסייעין אותן לכל יחסר המזג, כי הם מוטרדים מאד מהאנשים הבאים להסתופף בצילם, ובעת שנסע ללויה של הגה"ק העצי חיים, אמר עליו ועל אחיו, שהאחים הק' זכו למדריגה שלא יבואו לידי גאות, כי קדושים וטהורים במידת היסוד, ומי שלא פגם, אינו בא לידי גאוה – ובהספדו עליו לפני מטתו אמר, שהוא גדול בדורו כמו יפתח בדורו שמואל בדורו.

אח לדיעה

בידידות מיוחדת עזב ונאמנה הי' עם רבינו הק' בעל דברי יואל זי"ע, תמימי דיעים הי' בכל המערכות למען קדשי ישראל, וכשמעלעלים בדברי הימים וקורות העתים מוצאים תמיד את שניהם בדיעה אחת, הרבה חליפות מכתבים עבר בניהם בעניני העומדים ברומו של עולם, באחד השיחים אמר רביה"ק שכשהוא נתמנה לרב היה עדיין צעיר לימים, ולא הי' לו נסיון בעיני הנהגת הרבנות, ומה גם שאביו הגדול נפטר כשהוא הי' בן י"ז, לכן לקח לו שני רבנים מובהקים שאיתם התייעץ בזה, והם הגה"ק ר' יודא גרינוואלד זצ"ל מסאטמאר, והשני רבי שאול בראך זצ"ל שהי' אב"ד בקראלי, כשעבר רבי שאול לעיר קאשוי ונתפנה כס הרבנות בקראלי, תמך מאוד בההעצה להושיב את רביה"ק על מקומו, וגם שלכאורה הי' נראה שזה רחוק מן המציאות שקהילה אשכנזית תקבל עליהם אדמו"ר ומנהיג חסידי לרב ואב"ד, עכ"ז כתב להם ר"ש מכתב וחיזק אותם בזה, והבטים לחסידים דשם שהציעו את ההצעה שאם יהי' עשרה אנשים שכוונתם לשם שמים להביא את הרב מארשיווא, בודאי יצליחו בזה, ובמכתב זה של ר"ש השפיעו על בעלי זכות הבחירה, וביום ד' ניסן תרפ"ה התקיימה הבחירה וכל הקהל כאחד בחרו ברביה"ק לרב אב"ד בקראלי, ונתקיימה הבטחת רבי שאול שבסופו של דבר יצליחו להמליכו על עירם, וכמו כן עמד ר"ש לישיעו בכל עת מצוא ואכמ"ל בהעתקת מכתבים בנידון זה – ומאידך גם רביה"ק עמד לעזרתו בכל עת פעם כשאחד פגע בכבודו, עמד רביה"ק ודרש

בבית מדרשו, למחות על בזיון כבוד התורה, ובהזדמנות אחרת כתב רביה"ק בגדלותו בזה"ל: מי לא ידע את פרשת גדולת הרב הגאון הצדיק האבדק"ק קאשוי שליט"א שהוא הגבר הוקם על עולה של תורה, והובא העמוד הימני במדינות אלו בדור הזה, העומד לנס עמו ללחום מלחמות ה' בעד תורתו, אשר אין לנו דוגמתו עכ"ל.

גם בימי זקנתו של רביה"ק בארצות הברית, כשהי' לו מלחמה לה' בעמלק, והוא הי' היחידי ממש שנעמד בשער המחנה ללחום מלחמות ה' ברמה, ולעומתו נעמדו רבנים ועסקנים מאר"י ומארה"ב, וירו בו חצים ואבני בליסטראות נאנח בהזדמנות אחת בשברון לב ואמר שהגם שאביו הקדושת יו"ט הי' לוחם גדול בדורו, עכ"ז לא הי' יחידי, כי אתו עמו עמוד ביחד הרבה גדולי ישראל אבל הוא כהיום יחידי ממש ואין לו עזר, ואז הפטיר ואמר, אם הי' כאן אתי הרב מקאשוי לא הייתי מפחד מהם [וועז איך וואלט געהאט דעם איינציגן קאשויער רב מיט מיר וואלט איך נישט מורא געהאט פון קיינעם פון זיי].

בשנת תשכ"ח כשנפל רביה"ק למשכב כידוע, אירגנה הרבנית ע"ה נסיעה של אנ"ש למדינות פולין ואונגארין להתפלל על אבותיו והצדיקים הקודמים על בריאותו, וכשהחבורה באה לרביה"ק להיפרד לפני נסיעתם, הראו לו את תכנית סדר נסיעתם וכשראה שבכתניתו לעבור את עיר קאשוי [בדרכם מגאליציע לאויהעל] אמר להם, אויב ענק פארן אריבער דע שטאט קאשוי, גייט אריין אין שטאט צום ציון פון ר' שאול בראך און זייט מיר מזכיר דארטן, וחוץ מזה לא התעכב כלל בכל סדר נסיעתם (מפי אחד הנוסעים) ובשנת תש"ל חזר שוב אותו סיפור כשנסעו חבורה אחרת לשם (ואחד מהנוסעים הי' ר' לוי ליבער) וגם להם אמר רביה"ק שיתפללו עליו על קברו של ר' שאול בראך.

דור רביעי - בית צדיקים יעמוד

כשנסתלק העצי חיים בדמ"י ימיו, הי' הוא הראשון שנתן לבנו רבי זלמן לייב הי"ד הקויטל הראשון תיכף אחר שחזר מהלוי', ובזה הסכימו לרבם של חסידי סיגוט, דאג להמשיך השלשלת ועמד לימין בנו רבי זלמן לייב שימלא מקום אבותיו, וכמו כן גדל ונישא את בנו השני ה"ה משה רעיא מהימנא כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע, ואחריו כבר נתנו עשרות רבנים קוויטלעך עד זמן כנסת השבת, ובליל ש"ק כשרבי זלמן לייב ישב בראש השלחן על מקום אביו [והוא הי' אז כבן י"ד שנה] ישב ר"ש לידו, והי' נראה לעין כל שמקבל ממנו מרות המשך לשושלת אבותיו הק', בשנת תרצ"ב בא רבי זלמן לייב לקאשוי, גם אז הזכיר עצמו לפניו בפתקא ופדיון, ושמחתו על שזכה לקבלו ביתו היתה להפליא, וגם חזקו ועודדו בעניני הרבנות והנהגת החסידות.

וזאת הברכה אשר ברך את משה

בהזדמנויות שונות סיפר רבינו ז"ל שזכה לקבל סמיכה והורמנא מרבי שאול בראך – והן אמנם שלא נתן לו סמיכה על אתר כשבא אליו, אלא בחנו כמעט כ"ד שעות, בלילה וביום שלאחריו, שעות על גבי שעות, ואז כתב לו ההורמנא הנפלאה ובתוך הדברים כתב לו שם בזה"ל: שזה דור רביעי שאני חוסה בצילם, החל מהיטב לב ואח"כ אל רבו הקדוי"ט ושוב לבניו הקדושים, והוא בנו של העצ"ח הוא כבר דור רבייע כ"ז כתב לו בהורמנא, שאלו רבינו ז"ל איזה שייכות וקשר יש להזכיר בכתב הורמנא את אבותיו הק', וביותר הפליא להקשות איך משוה אותו לאבותיו הק' הלא אליהם הי' נוסע וצמוד כתלמיד וחסיד לרבותיהם, ולמה מערבב שמו איתם, ענה ואמר לו שגם הוא כהיום למד ממנו הרבה [כי בתוך הבחינה נסתבב כמה פעמים פלפול ביניהם על חידישיו בספריו ליבא בעי ושאול שאל], ומה ששאלתני למה אני מזכיר כאן את אבותיך הקדושים, רצוני לומר לך ולחזקך שכל הכוחות האלו של אבותיך ילווך בכל עת – מרן רבינו ז"ל סיפר זאת בעת הצורך ברבים בשנת תשנ"ד בדרשה בביהמ"ד הגדול בקרית יואל, וז"ל דער קאשויער רב האט מיר געזאגט אז די אלע כוחות פון ייט"ל און וויטער וועלן מיך באגלייטן.

באהלי צדיקים

גם אל שאר הצדיקים והקדושים אשר בארץ המה, זכה להתחמם ולהתדבק, ובעפר רגליהם להתאבק, להנות מזיום ולהסתופף בצילם, הלא המה הגאון הקדוש רבי בעל דברי יחזקאל משינאווא ובנו הגה"ק מסטראפקוב זי"ע והגאונים הקדושים לבית בעלזא [ג' דורות], והגה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע, ואין בידינו עוד להאריך בזה כי קצר המצע.

על כס הרבנות

עוד בזמן ישיבתו באויהעל כבר הפצירו בו חביריו וידידיו שיקבל על עצמו איזה משרה של רבנות, אבל הוא הי' שונא את הרבנות, ורק הרבין תורה לעדרים, והדריך אותם את הדרך אשר ילכו, בלי שום משרה, וכך משלוש שנים, התנהג למעלה עד שנת תרנ"ב שאז נשאר בלי כל מקור פרנסה, וכבר הי' לו משפחה עם שלוש ילדים, ואז הסבירו לו ידידיו שאם הוא רוצה להמשיך ללמוד תורה בהרחבת הדעת, מוכרח הוא לקבל עליו עול של איזה משרה, רבנות או אפי' דיינות באיזה קהלה קטנה.

בשנה ההוא נסע לשבות שבתו אל רבו הק' משינאווא לשבת פרשת שקלים, והנה דרכו בקודש הי' כשכתב פתקא לרבו הנ"ל לא רשם בפתקא שום הצטרכויות, רק שמו ושמות משפחתו, וכן נהג כל ימי חייו, אמנם בפעם הזאת כשנסע שינה ממנהגו, וכשנכנס במוצאי שבת בפיתקא להיפרד הוסיף בפיתקא בקשה לפרנסה, הרה"ק משינאווא ברכו לפרנסה ונתן לו ציגארי' אחת גדולה ועבה, ואמר לו כשתגמור לעשן ציגארי' זאת יהי' לך פרנסה, והוא ברוב חסידותו ברבו, לא עישנו בפעם אחת, אלא החזיקו כשיריים, ולכן לא עישן ממנו אלא פעם אחת בשבוע בכל מוצאי שבת מעט מעט, וכה נמשך אצלו העישון עד קרוב לשלושה חדשים, ובדיוק באותו זמן כאשר כלתה הציגארי', באה אליו משלחת של קהלת מאגנדארף והציעו לו להיות להם לרב ואב"ד, וגם הבטיחו לו מבוקשו היחידה שיעזרו לו להחזיק ישיבה כאוות נפשו, והוא נענה להם וקבל את הרבנות, ויישב שם ח"י שנים רצופות משנת תרנ"ב עד שנת תר"ע שאז נתקבל לרב ור"מ בק"ק

קראלי, ארבע עשרה שנים שימש ברבנות בקראלי, ובשלהי שנת תרפ"ד נתקבל לכהן לרב ואב"ד בק"ק קאשוי, ובחורף שנת תרפ"ה עזב את העיר קראלי ויחן את פני העיר קאשוי ושימש שם נשיאותו ברמה עד יום מותו, ועל שם העיר הזאת נתפרסם שמו בקרב ישראל.

וינהג בעזו

בכל מקום כהונתו נהג נשיאותו ביד רמה, כבר בקהילתו הראשונה מאגנדארף כשהי' עדיין אברך צעיר לימים בן עשרים ושבע שנים בערך, ובמראיתו הי' נראה עוד יותר צעיר מגיל זה, עם כל זה עמד נגד בעלי בתים אנשים באים בימים, מהם עשירים ובעלי מעמד, ותבע מהם דברים קשים, באותן הימים כשבא למג"ד הי' מצב היהדות שם ירוד מאד, ונכשלו שלא בידיעתם – אלא מחמת פשטותם – בהרבה ענינים יסודיים של קיום התורה והמצוות, כמו שמירת שבת, כשרות, וכדו', ועם ביאתו לשם עשה שם פלאות ובתוך זמן קצר כבר קצר פירות יגיעתו, הי' מרגלא בפיו, שרב בקהלה שאינו יודע מה מתבשל בקדרתו של כל יהודי בעירו אינו יכול להנהיג את קהלתו, ואכן לא השאיר במג"ד ובכל הגליל בעל הבית אחד שלא הזמין אליו ולפעמים גם את אשתו, לבא אליו ולברר אצלו הנהגת ביתו וכדו', ולפעמים במקום שראה צורך ששם נחוץ שיהי' בעצמו שם באותו מקום, ביקר בעצמו וכדאי להעתיק כאן מה שכתב הוא בעצמו לתלמיד אחד ששאלו – כשעזב את מג"ד ועבר לקראלי – ועל מה ולמה עזב אותם, משיבו וזה תוכן דבריו: כשבאו אלי אנשי קהל קראלי לקבל אותי לרב בקהלתם, ישבתי וחשבתי ועשיתי לעצמי דין וחשבון... על כל מה שעבר עלי בשנות כהונתי במג"ד, בדקתי בעיני רוחי את מצב הקהלה מיום בואי הנה ועד היום הזה במשך שמונה עשרה שנה... רציתי לדעת האם עלי להמשיך במג"ד או ללכת הלאה, עברתי במחשבתי וזכרוני על כל בית ובית, על כל משפחה ומשפחה במג"ד ובכל הגליל שלי, ראיתי לפני את המצב הירוד שהי' שורר כאן עת ביאתי הנה, ואת השינויים הגדולים לטובה במצב קיום תורה ומצוות עכשו, "באתי לידי הכרה, שבכל מג"ד והגליל אין בית שאין שומרים בו שבת כהלכתו, אין בית שאין מדקדקים בו בעניני כשרות וטהרת המשפחה על כל פרטי'... כל דבר לא טהור וכל העשבים הרעים נכשתי משרשם, אינני רואה לכן צורך ונחיצות להישאר פה גם להבא"... עכ"ל.

כמו"כ בתחילת בואו לקראלי הי' לו הרבה קישויים להנהגת הקהילה כפי רצונו, ובפרט מעניני תקנות הקאנצלי', אבל הוא עמד באיתן קשתו ולחם בכל תוקף על זה, אבל את והב בסופה, אחר שתי שנים שקטו הרוחות, ונתיישרו כל המכשולות שנעשו ע"י אנשים אלו שלא הבינו ולא נתחנכו להנהגת הקהלות האורטודוקסית, וקהילת קראלי נתקשרו בעבותות אהבה אליו, אפי' אחר שכבר עזבם ועבר אל קאשוי ביקשו ממנו כמה פעמים שיבוא לבקר אותם, וכשביקר אותם הי' שורר בעיר שמחה של התרוממות הנפש והרבה אנשים לא יצאו לעבודתם ברצונם להיות כל הזמן סמוך ונראה לרבם האהוב.

ריש מתיבתא

דבר גדול עזר לו לשנות לטובה את צביון קהילותיו שכיהן בה, כי בכל מקום שכיהן ברבנות יסד והחזיק ישיבה גדולה שהיתה מפורסמת מאד בשמעו הטוב, ומאות תלמידים מרחבי המדינה וחוצה לה, זרמו אליה, וזה השפיע הרבה על כל המהלכים של העיר, והוא ראה בהרבצת תורה עיקר העיקרים ממשאת חייו, כבר מיד לאחר חתונתו בעודו סמוך על שולחן חותנו באויהעל בשנת תרמ"ח כבר הרביץ תורה לבחורי חמד, כל כוחותיו הגופנים והרוחנים הקדיש למענם, לגדלם לתורה ויראת שמים, הי' דרכו לבא מפעם לפעם באכסנייתם לראות מעשיהם איך מתנהגים ומה הם קוראים וכדו', התלמידים שתו בצמא מימיו ללמוד וללמד כדי לשמור ולעשות, ובחמלה גדולה ואהבה רבה נטלם ונשאם, כרחם אב על בנים אוהבם, וכן התלמידים כמים הפנים אל פנים נפשם היתה קשורה בנפשו כבודהו קדשוהו והעריצוהו ובכל משאלותם פנו אליו, גם לאחרי חתונתם איש את שיח נפשו אל חיקו שפכו, בדברים הנוגעים לפרנסתם ובעסקי ביתם, והוא תמיד נענה להם והשתתף עמהם בכל צרתם לו צר כאלו היו נוגעים אליו ישר, כדאי להעתיק קטע מצוואתו הק' הנוגע לעינינו "ואם יהי' שם אחד מיוצ"ח וירצה להספידני, אל יתאר אותי בתוארי שוא, צדיק או גאון, ויכול להספידני שחזקתי עצמי להעמיד תלמידים הגונים יראי השם ואוהבי תורה הק' לעסוק בה, וזכיתי לזה מברכות הגאונים מרן הגאון הקדוש מו"ה יושע זצ"ל מבעלז ומרן הגאון הקדוש מו"ה יחזקאל זצ"ל משינאווע". סיפר ר"ש שבאחת מנסיעותיו ממאגענדארף למרן הגה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע, לקרעניץ הי' שם אחד שביקשו שיקח איתו את בנו לישיבתו ויספחהו כאחד מתלמידיו, וגם הדברי יחזקאל זי"ע המליץ בעדו, וכן עשה, ושהה אצלו כשנה, ונסע משם ושוב לא חזר, אחר כך נודע לר"ש שנסע לפראנקפורט, וחשש שיצא שם לתרבות רעה, כי כבר יצא שמה של פראנקפורט לרעה, לכן כתב ר"ש להדברי יחזקאל זי"ע והתאונן לפניו, למה אמר לו לקחת את התלמיד הנ"ל ועתה הוא חושש שיקדיח תבשילו ברבים, ע"ז ענה לו הגה"ק משינאווא זי"ע במכתב "שמבטיחו שלא יהיה לו עוד תלמיד שיקדיח תבשילו ברבים", והוסיף ר"ש שבדרך כלל לא כתב הדברי יחזקאל זי"ע בעצמו את מכתביו, אלא ציוה להמשב"ק שיכתוב ואחר שעבר על המכתב חתם שמו, אבל את המכתב הנ"ל כתב הדברי יחזקאל בעצמו מרישא לסיפא. זכה לראות עולמו ועמלו בחייו, פרי קודש הילולים תלמידים לאלפים ממש, אשר כל רואיהם יכירום ויעידון שמבית אולפנו יצאו.

גדלותו בתורה

יגע ולעי באורייתא כל ימיו עד זיבולא בתרייתא יומם ולילה, והי' מרבה בתעניתים, כבר מימי בחורותו הי' מתנהג כן עד שנותיו האחרונות ממש שהפסיק על ידי הפצרת מקורביו, הוא התחיל להתענות עם בואו לישיבתו של החתן סופר, היה אומר, "הימים שצמתי במשך ארבע השנים במאטרסדארף היו הרבה יותר מהימים בהם אכלתי", הי' צם – כפי שסיפר בעצמו – רוב פעמים ממוצ"ק עד יום שלישי בערב, ואח"כ המשיך עד ליל ש"ק, לילה ראשונה אחר הצום ולילה השני' כמעט ולא הרגשתי התענית כי הייתי רגיל לזה, ביום שלישי בערב הי' כבר קשה לישן בלילה אפילו הקצת שהיינו ישינים, מיום רביעי ואילך הי' כבר

קשה אפילו לשב ליד השולחן, לישן ה' בלתי אפשרי עמדתי כל שלושת הימים ליד עמוד, ולמדני בלי הפסקה בקול, לא היינו מדברים כלום לא יוצאים מבית המדרש אפילו לרגע, בעמידה חטפנו מפעם לפעם שינה של רגע, שא"א בלעדי זה כמאמרם ז"ל "שבועה שלא אישן וכו'", "הלימודים של הימים והשנים הללו נשארו לנו והחזיקו אותנו לכל ימינו", עוד סיפר שכשהי' רב במג"ד והקהילה לא היתה גדולה, וכידוע לא רצה לקבל שום מתנות חוץ ממשכורתו הדלה, והי' ביתו רעבים ללחם, עכ"ז האוכל הדל שאכלתי פעם אחת ביום החזיק את גופי והייתי בריא וחזק, עד שישבתי שמונה עשרה ועשרים שעות במעת לעת ולמדתי תורה בכל כוחי, לא הרגשתי רעב, לא הרגשתי קור בלילות החורף עת ישבתי כל הלילה, והעכברים הסתובבו שם וכרסמו את המנעלים שלי ולא הרגשתי כלום. ופוק חזי מה דמסהיד עליו גברא רבה הרידב"ז מצפת בהסכמתו על ספרו שאול שאל וז"ל: "ראיתי שהוא ספר ישר מאד חריף ובקי ובעל שכל ישר, ומסוגל ונכון להורות ממנו הוראה לישראל, וכל חדרי לבבי מלאים שמחה בראותי כי עוד לא אלמן ישראל, עוד גאוני עולם בדור הזה" ע"כ.

מלחמה לה' בעמלק

לחם בעוז ובתעצומות נגד כת "הנעלאגין" שבמדינת אונגארין, כידוע שאחד מעיקרי תקנות היראים, והקשה מכולם, הי' הענין של כיסוי ראש אצל הנשים, ולמרות רצונם העז של כל גדולי המדינה לא עלתה בידי מיסדי האורט' לפעול אצל הרשויות וראשי הממשלה לצרף חובת תקנת זו לשאר תקנות, בגלל זה היו גם אנשים שנשותיהם הלכו בגילוי שער שווי זכיות בקהילתם, כשבא לכהן בקראלי הנהיג דבר זה ותיקון גדול תיקן שם שאיש אשר אשתו אינה הולכת בשער כדת ישראל, על אף שהנו אמנם חבר בקהלה, אבל רק עם התחייבויות כלפי הקהלה, כגון לשלם מסי הקהל כל תקנות חלים עליו, אבל הזכות לבחור ולהיבחר להנהלת הקהל אין לו, וקראלי היתה הקהילה היחידה שהתקיים תקנה זו, ורביה"ק זי"ע כשבא לכהן פאר בקראלי אחרי ר"ש התפאר בזה שמכהן בעיר היחידה שמתקיים תקנה זו, וגם כאן עזרו לו מן השמים, שהי' כמה מאנשים בעלי זרוע שנפגעו מן תקנה זו, ונכנסו אליו ואיימו עליו לבטל תקנה זו, ואם לאו הם ייסדו חברת "מזרחי" בקראלי, כשראו שמתעקש התחילו לבצע זממם והחתימו אנשים לייסד חברת מזרחי, במשך שתי שבועות נפטר אצל אחד מהם ילד ואצל השני שני ילדים רח"ל, מובן שכל מחשבתם בוטלה מיד,

גם אחרי תום מלחמת העולם הראשונה בשנת תרע"ח, שכידוע הרבה קהילות שהשתייכו להנהגת הקהילות האורט' שבאונגארין עברו למדינת רומני', שממשלתם טרם הכירה את ההנהגה של הקהלות האורט' שנתווספו כעת אל מדינתם, בשנת תרפ"ב נקראה אסיפת כל הרבנים ומנהיגי הקהלות לבוקארעשט עיר הבירה של רומני', כדי לאשר את התקנות האורט', והנה באסיפה זו נתחברו גם מנהיגי חברות הציונית שמצאו דרכם אל הממשלה, וע"י השתדלותם הוזמן אל האסיפה גם שר החינוך של המדינה, והם רצו להפוך הקערה על פיה ולמסור הנהלת האורט' בידי אנשים חדשים ומתחדשים, והסכנה הי' גדולה, גם כאן עמד במלוא עוזו כגבור חיל בלי פחד ומורא ובמסירות נפש, והציל את היהדות החרדית במדינה זו, היתה זאת אחרי כמה שעות של משא ומתן בענין, עמד אחד מהרע–בנים והתחיל להסביר לבאי האסיפה שעם הזמנים החדשים הגיע העת להוסיף אל הנהלת האורט' אנשים חדשים עשירים וכדו', ר"ש קם ממקומו עלה אל הבימה בלי לבקש רשות, והפסיק את הנואם באמצע, ובקול ארי צעק כשפניו מופנות אל השר: "דע לך אדוני השר אנחנו היהודים... שקבלנו תורתנו הק'... לפני ד"א שנה, כאלפיים שנים אנו מתגוללים בכל קצות בעולם, במשך כל ימי גלותינו מסרו אבותינו את נפשם בשביל קיום תורתנו, ולא רצו לשנות בה אף אות אחד, רבות מבני עמנו נהרגו בכל מיני מיתות משונות עבור זה, גם אנחנו פה היום כולנו חיים, מוכנים למסור נפשינו עבור קיום הקהלות שלנו כפי שקיבלנום מאבותינו מבלי לשנות כלל, ידוע להוי לכבוד השר, שעם ישראל הראשון בין העמים, שהי' תמיד נאמן למדינה שנמצאים בגלותם וגם נצטווינו בתורתינו על זה, אבל כל זה אפשר כשהמדינה נותנת לנו האפשרות לחיות עפ"י תורתנו, אבל ברגע שהמדינה תחוקק דינים שעל ידיהם תרצה לבטל ולהפריע לנו בענינים הנוגעים לדת ישראל, אנו פורקים עול הממשלה מעלינו, ונילחם נגדם בכל כוחנו עד מסירת נפש, בעניני דת ודיני תורה אנו כפופים אך ורק לגדולי רבנינו ומורינו וכפי שהם יפסקו לנו כן נעשה, ופסקיהם של רבנינו יכולים להיות רק עפ"י השו"ע והתורה שקבלנו בהר סיני, בקשתי לכן מכבוד השר המרומם, לקחת דברינו אלו אל לבו, ולאפשר לאסיפה זו לנהל ענייני כפי שדעת הרבנים ומנהיגי הקהלות שנתאספו היום פה", כל הנוכחים כמעט ונעצרה נשמתם בשמעם דברים אלו, ופחד גדול אחז את כל הרבנים הנמצאים שם, אולם מה נשתנה המצב מיד כשהשר עמד על רגליו ואמר בקול רם שהאסיפה תמשיך לנהל דיוני' ותקבל החלטותי' כפי רצון הנאספים וברוח הדברים של כבוד הרב מקראלי.

עם תום האסיפה חזר ר"ש לביתו מבוקרסט לקראלי והגיע לביתו קרוב לחצות הלילה וישב ללמוד, אחרי ב' שעות שמע קול דפיקות על חלון חדרו, וכשנגש לחלון השתומם לראות שהגה"ק מנאסוד זי"ע אל ביתו ותמה הר"ש מה לכ"ת כ"כ מאוחר בלילה, אמר לו הרב מנאסוד: אחרי שכבודו הצליח להציל היהדות החרדית ע"י נאומו החוצב להבות אש, יראתי שמא יכשל ח"ו בעון מחשבת התנשאות, ע"כ באתי להגיד למעכ"ת שאל לו לחשוב מחשבות כאלו, כי כ"ת בכלל לא דיבר באסיפה זו, רק כל דיבור שיצא מפיו היתה שכינה מדברת מתוך גרונו, וראי' לדבר אנא ינסה כ"ת לחזור ולהגיד שנית ואז יראה שאינו יכול. ומאותו יום והלאה הונהגו ענייני האורט' ברומני' עפ"י דעת גדולי רבני' – זמן קצר אחרי האסיפה הזאת ניסו עוד כמה פעמים להתערב אצל פקידי הממשלה לעורר שוב את הענין, מובן שהי' באותו העת נשקפת סכנה לחייו, אבל לא עלתה בידם. פ"א הי' לפני פסח כשהיתה נשקפת סכנה לחייו, שאלו אותו מה הוא חושב לעשות מכיון שימי פסח מתקרב ובא, אמר: "שהוא כבר הכין לעצמו חבילה מצות, יין, ובשר צלי שיכול להתקיים כמה ימים, הכל מוכן אצלו לידו והננו מוכן ללכת בשמחה בשירה ובזמר לבית הסוהר".

כמו"כ לחם נגד כתי הציונות ולשונם הטמא, גם עמד נגד התיסדות אגודת ישראל כידוע.

אחרית ימיו

בשלהי שנת תרפ"ד הגיע לכהן פאר בק"ק קאשוי ועל שמו נקרא בתפוצות ישראל הגה"ק מקאשוי זצ"ל.

מראש השנה שנת תרצ"ו [כארבעה שנים לפי פטירתו] הרבה להתאונן על מצב היהדות באירופה, כי בעיניו הבדולחים ראה הצרות הנוראות הממשמשות ובאות מה שלא ראו אחרים [כאשר יסופר להלן], ודיבר הרבה מהחורבן המשמש ובא בגלוי וברמז, עכ"ז הפיח רוח חיים והלהיב לב שומעי דרשותיו שהנה ישועתינו קרובה ופעמי ביאת המשיח כבר דופקים וצעדיו כבר נשמע, – וככל שהתקרב השנים ובפרט לפני הסתלקותו ממש, הרבה לקונן ולבכות על הצרות הנוראות שמכינים הגרמנים הארורים להשמיד להרוג ולאבד ח"ו את כל יהדות אירופה, ונעתיק מעט מהרבה דיבורים שנשמע ממנו מהחורבן המשמש ובא. בהזדמנות אחת אמר למשמשו בזה"ל: אלמלא הייתי יכול לגלות לך את אשר אני יודע מה יקרה אתכם ומה יעשו לכם, היו שערות ראשך עומדים מרוב פחד, ומה אעשה הלא אור להגיד לי. – כמה שבועות לפני פטירתו קיבל נכדו ר' אברהם יצחק בראדי ז"ל צערטיפיקאט [רשיון עליה] לארץ ישראל, נכנסה אמו ושאלה את אביה מה לעשות, אמר לה לנסוע מיד, היא התחילה לבכות [כי הוא ה' בנה יחידה שנולד לאחר פטירת אביו], גער בה ואמר יסע מיד, לכל הפחות הוא ישאר [לכל הפחות זאל ער בלייבן]. – אנשי ביתו ראו ושמעו ממנו דיבורים שהוא נלחם ומתווכח עם מישהוא, באחד מהימים האלו שאלו בנו ר' שמואל הי"ד על מה הוא מתכווין, וניסה להסיח דעתו על דברים אחרים, ענה ואמר לו "מה לך לחשוב על דברים אחרים, הלא כל שרי האומות בשמים נגדינו ורוצים לבלעינו ח"ו, והנני עומד בקשרי מלחמה אתם, וכבר עלה בידי להכות בכמה מהם ולבטלם, המלחמה היא נוראה מאוד", והתחיל לבכות בקול גדול, והמשיך לדבר עוד דברים מפליאים. ביום חמישי האחרון שחי עלי אדמות התחיל שוב לקונן על מצב ובכה בלי הפוגות, הוא הסתכל מסביבו על הנוכחים בהסתכלות מוזרה מאוד, בתו מרת שינדל בשמעה את הבכיות נכנסה לחדר וחשבה להרגיעו, ושאלה בלשון תימא אבא על אתה מקונן כ"כ, מה בעצם יכול להיות רע כל כך, אמנם אבי"ה הסתכל עליה בוטות, ובצעקה איומה שאלה, את רוצה שאגיד לך מה יהא בסופך ומה יעשו אתך [די וויסט איך זאל דיר זאגן וואס דיין סוף וועט זיין], היא נבהלה ויצאה מהחדר.

אשכבתיה דרבי

באותו יום חמישי הנ"ל כ"ב לחודש שבט השבוע האחרון שחי עלי אדמות, בא לבקרו תלמידו ובן אחותו רמ"צ געליס, ושמח לקראתו ושאלו בבת צחוק, האם הוא יודע שבשבוע הבא ימלאו לו שבעים וחמש שנים [הוא נולד ביום כ"ט שבט תרכ"ה], והמשיך ואמר לתלמידו, דע שמה שאמרו חכז"ל הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום, זה אינו דוקא באותו יום, יכול להיות גם שנים שלושה ימים לפני כן או אחר כן, ואכן כאשר אמר כן הי' שנפטר ג' ימים לפני יום לידתו.

בליל שישי נשתנה מצבו לטובה, פניו נראו קורנים מאושר, היו אז אצלו כמה מתלמידיו ובנו הרב מוה"ר שמואל הי"ד, השעה היתה קרובה לחצות הלילה, ודיבר בשלוות נפש ובשמחה עצומה, ובין השאר אמר לבנו בערך בזה"ל "דע לך בני, שהמצב שלי נשתנה כעת לגמרי ממה שהי' לפני כן, הנני בטוח בעזרת השם שיצאתי מכלל סכנה וכעת אבריא לגמרי, אולם אל תחשוב שכל זה תלוי בדברי הרופאים והטיפולים שלהם, בכלל לא, מצב בריאותי והשארותי בחיים, תלוי אך ורק בישועת ישראל שתבא מיד, והנני רואה שישועת ישראל תבא בזמן קצר מאד, ואני אזכה עוד לראות פני משיח צדקנו, כי אם ח"ו לא תהיה כעת הגאולה השלימה, אז הנני מוכרח ללכת מיד מהעולם, החיים שלי תלויים בזה, כעת הנני יודע, שהגאולה תהי' מיד וע"כ אבריא בעזהי"ת, בנו של רבנו שאלו, מתי' יהי' בערך הזמן הזה, אביו השיבו, הרבה יותר מהר ממה שהנך חושב, מצב רוח מרומם זה והרעננות נמשכו אצל רבנו כל הלילה וכל יום ממחרת עש"ק, כל הזמן לא דיבר כלל ממחלתו וממצב העולם, ובמקום הבכיות והקינות שרתה השמחה במעונו, והקול נשמע בעיר שמצב בריאותו של רבנו הוטב בהרבה וכאילו יצא מכלל סכנה.

בליל שב"ק נתהפך בריאתו של רבנו נשתנה לבלי הכר, כל בני הבית עמדו מודאגים ואובדי עצות, הוא רק בכה ולא רצה לדבר אף מלה, לא רצה אפילו לטעום אוכל או משקה או לעשות קידוש בליל שבת, וכשנכנס משמשו אליו א"ל "מיין קינד אין בין שאן פערבייא" ושאל אותו איך אומר דברים כאלו הלא רק אתמול בלילה אמר לבנו ר' שמואל, שהסכנה כבר עברה ויבריא ויתרפא מהר לגמרי והגואל צדק יבא כעת, "אבל מה אעשה אם לא מרשים ולא מניחים שיהי' כן", וכששאל אותו מי אינו מרשה "האם אינך רואה כלום בני, הלא נלחמים נגדי במלחמות כבדות, ועכשיו כבר נגמר הכל," אח"כ הרים קול ואמר לנו בזה"ל: "משיח קומט שוין נישט יעצט, מען האט שוין ווידער העראוסגעשטויסען דיא גאולה, אוי ווע, פון דיא דרויסע צרות וואס קומען יעצט". המצב הקשה הזה נמשך כל ליל ש"ק וכל יום המחרת, בערב אחרי תפלת מעריב המשיך שוב לדבר על כוחות שרי אוה"ע בשמים, וכל הזמן הזכיר אותיות של א' ב'.

ביום א' תרומה, יומו האחרון עלי אדמות, התפלל בציבור, במשך כל היום כמעט ולא דיבר כלום, שכב במנוחה רק שפתיו נעות כל הזמן, בכל שעות הערב שכב בשקט כשפניו אל הקיר ופיו לא פסק מלמלל כשם שעשה במשך כל היום עד חצי הלילה.

אחרי זמן קצר הסתובב במטתו והשכיב עצמו על גבו, הוא שכב ישר כל גופו ומכוסה בכר על פניו, פיו ועיניו היו סגורים וגוון פניו הי' אדמומי, כך שכב כרבע שעה בלי לנוע כלל, הבחינו שרגעיו ספורים, והתחילו מיד לומר הפסוקים של אשכבתא, בינתים נזכר הרה"ח יהודא ליב הי"ד גולדשטיין מידידיו המקורבים ביותר, על בקשתו מלפני שנים, כשהסתלק הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל אב"ד דק"ק לובלין, ביקש לפני כן את בני ישיבתו, שבשעת יציאת נשמתו ינגנו כולם יחד ניגון עליו, כי רצונו שנשמתו תפרד ממנו מתוך שמחה, ר"ש סיפר דבר זה כמה פעמים, ואמר כמה הנני מקנא בהרב מלובלין שזכה לזה, והלואי שאזכה לזה גם אני, והנה כעת נזכר ר' ליב בשיחה זו בשעת יציאת נשמתו הטהורה של רבנו, מיד השתלבו כל הידים שהיו שם בשעה זו והתחלו לנגן רננו צדיקים, פתאום ראינו כעין זעזוע קטן של הכר שהי' מכוסה בו, ובעוד רגע עוד פעם ולא יותר, רבנו שכב ונשאר כן בעינים ופה עצומים, וגם אחרי שהורנוהו מן המטה לא נשתנה מראה פניו, והי' נראה כישן ומראה פניו אדמדמם, ונשמתו עלתה בסערה השמימה אור ליום ב' תרומה כ"ו בשבט שנת ת"ש לפ"ק.

פרשת יתרו היא הכנה לשבועות, כמו רופא שנתן לאדם תרופה ומחלק אותה לחלקים מפני שא"א לקבל כל התרופה בבת אחת, כך א"א היה לקבל בבת אחת גודל הקדושה של חג השבועות, ונתנה לנו גם הקריאה של מ"ת בפרשת יתרו, והיא הכנה לשבועות.

(בית אברהם)

◆◆◆

והר סיני עשן כולו. נ"ל לומר בפי' הפסוק ע"פ מה שקיבלתי מרבותי אשר כל דבר ודבר הוא בסוד עולם שנה נפש. והוא סוד הענין של השבתות האלו, דהיינו שבת שירה וכן פרשת יתרו שקורין באמצע החורף, והוא כי כל דבר הוא בעולם שנה נפש, דהיינו "קריעת ים סוף" כאשר האדם בא אל הים שנקרע לפני ישראל, יוכל להרגיש ההארה של שביעי של פסח שהוא הארה של קריעת ים סוף [והראיה לזה דמבואר בגמ' ברכות (דף נד.) הרואה מעברות הים צריך ליתן הודאה ושבח לפני המקום], וזה הוא בסוד עולם, וכאשר בא יום שביעי של פסח מרגיש ג"כ הארה נפלאה מזה, והוא בסוד שנה, וכן כאשר קורין בתורה פרשת בשלח יוכל להרגיש ג"כ הארה זו, והוא בסוד נפש.

וכעין דבר זה הוא בהארה של "מעמד הר סיני" – כי בעולם הוא כאשר בא האדם אל הר סיני, יוכל להרגיש הארה זו, ובשנה הוא כאשר בא חג השבועות זמן מתן תורה, ובנפש הוא בשבת קודש כשקורין בפרשת יתרו, וכעין דבר זה הוא בכל ענין וענין...

ושמעתי ממורי הקדוש (הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשויב) זצללה"ה, כי בסוד הנפש, שהוא ע"י התורה, הוא יותר גבוה במעלה מן הזמן – שהוא בשנה, עד כאן שמעתי ממורי. והבאתי ראיה לדבריו הק', כי הרי בשבועות מפטירין במרכבת יחזקאל, ובפרשת יתרו מפטירין במרכבה שראה ישעי', ומבואר בגמרא (חגיגה יג:) כי יחזקאל הוא כבן כפר וישעי' כבן כרך..., הרי כי בסוד הנפש הוא יותר במעלה, וכמ"ש מורי זצוקללה"ה, שהרי מפטירין בפרשת יתרו הפטורה שהיא יותר במעלה מההפטורה שמפטירין בשבועות וכנ"ל, ומבואר בספה"ק כי עש"ן הוא נוטריקון ע'ולם ש'נה נ'פש... לפענ"ד נראה לומר עפ"י פשוטו, דקאי על הר סיני, אשר הענין של מעמד הר סיני הוא בסוד עולם שנה נפש וכמ"ש לעיל, וזה שאמר 'והר סיני עש"ן', כנ"ל.

(אמרי יוסף)

◆◆◆

עובדא ידענא שהרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא סיפר שפע"א הי' בפרשת יתרו בצל קדושת אביו הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע ובקראו את עשרת הדברות ראה ממש קולות וברקים כמו בשעת קבלת התורה על הר סיני ולא בדמיון ראיתי אלא בפועל ממש ראיתי בעיני את הקולות וברקים של מתן תורה, ואח"כ חשבתי אם כך זכיתי לראות בלי ההכנה לזה א"כ אשתדל להכין עצמי בקדושה ובטהרה ושמירה יתירה וכן עשיתי עד חג השבועות עבדתי על זה עבודת הקודש ונסעתי על חג השבועות לאבי והנה אז לא זכיתי לראות והבנתי שמה שזכיתי לראות בפרשת יתרו הי' מפני שאבי רצה להראות לי בכח קדושתו מה שהצדיקים יכולים לראות. עוד סיפר הגה"ק משינאווא שבעת שקרא אביו הק' את עשרת הדברות הי' לו התפשטות הגשמיות ממש כמו במעמד הר סיני.

(דברי מנחם)

◆◆◆

והנה מתאמרא משמיה דרביה"ק מלובלין זללה"ה שבשבת קודש פרשת יתרו יורד השפעות קדושות של חג השבועות, וכ"ק מרן אאמו"ר בברך משה בפרשתן (עמוד קנא) הביא שפעם אחת היה הגה"ק משינאווא זי"ע בשבת קודש פרשת יתרו אצל אביו ק"ז הדברי חיים זי"ע, וזכה לשמוע בשעת קריאת התורה הקולות וברקים ממעמד הר סיני, ואמר שלא זכה לזה אף בחג השבועות זמן מתן תורתינו. ומובן הדבר כי אם מרן הקדוש הדברי חיים זי"ע קרא בתורה, והרה"ק משינאווא זי"ע האזין לקריאתו, בודאי שזכה לשמוע קולות וברקים ממעמד הר סיני, ומכל מקום נוכל ללמוד מזה אשר מעין דמעין כל אחד יכול לזכות. ועלינו לקבל על עצמינו בחינת נעשה ונשמע כמו בחג השבועות להוסיף אומץ בעסק התורה.

(מהר"א ט"ב)

◆◆◆

בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני, ופירש"י ז"ל ביום הזה, בראש חודש, לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים בעיניך כאילו היום נתנו עכ"ל, וצ"ל מכיון שפי' רש"י ז"ל ביום הזה בראש חודש, א"כ איך יתכן לדייק מביום הזה שיהיו דברי תורה חדשים בעיניך כאילו היום נתנו, הלא אז בראש חודש עוד לא נתנה תורה אכן נראה הכוונה על ענין ההכנה שנצרך לעסק התורה הקדושה, שתהיה כמו אז שמראש חודש ועד מתן תורה התעצמו והתגברו בזריזות ההכנה לקבלת התורה הקדושה לצד חשקם ותשוקתם אליה על ידי שהיתה אז דבר חדש, כמו"כ בכל יום ויום צריך האיש הנלבב להכין את עצמו בהכנה כזו לדברי תורה כאילו זה דבר חדש.

(אהל תורה)

פנימי תשל"ב בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה עם הגאון הגדול דומ"ץ קרית יואל שליט"א ומחותנו הגאון רבי שמעי' גרינבוים שליט"א

מח"ס סייעתא דשמיא

אצל שמחת השבע ברכות של נכדם החתן הרב יואל ישראל אלטר ני"ו
בן הרב ר' שמואל קליין שליט"א

מוצש"ק פרשת יתרו תשע"ח לפ"ק

השיחה נסתובבה באותו ענין אשר השמיע מרן רבינו שליט"א בדברות קדשו אצל ס"ג בביהמ"ד הגדול (הרב"ק במילואו בסוף השיחה)

דומ"ץ קרית יואל: את כל התלאה אשר מצאתם בדר"ך, איז עפעס מורא'דיג, דעם דר"ך תשובה הורית, פתחו לי פתח כחודו של מחט, אז די מצרים האבן געוואלט שטערן מיט הרהורי עבירה, דאם איז געווען דער תלאה אשר מצאתם בדר"ך.

רבינו: איה הקדש"ה הוא בעינים על הדר"ך (בראשית לה, כא), דער תפארת שלמה אין פ' חיי זאגט דאך אז דאם מיינט מען שמירת עינים, עניני קדושה אויפן ווענ, על הדר"ך.[1] איז דאם דער ענין פון כל התלאה אשר מצאתם בדר"ך.

דער זיידע ז"ל אין ייטב פנים זאגט ער אז דאם האט גורם געווען דעם חורבן הבית.

הגאון רבי שמעי' גרינבוים שליט"א: דער ייטב לב דערמאנט נישט גארנישט דארט פון די גמרא (יומא טז:) אז דער חורבן איז געווען ווען פון עבודה זרה?

דומ"ץ קרית יואל: איך האב דאם שוין געפרעגט מיט אסאך יארן צוריק, פון וואו דער ייטב לב נעמט דעם מקור אז דער חטא האט גורם געווען דעם חורבן.

רבינו: דער ייטב לב ברענגט דאם אין ייטב פנים צוויי מאל, איינם איז דא אויף שובבי"ם (מאמר שובו בנים אות י"ב),[2] און איינם איז שלש עשרה מידות (מאמר תוכחת מוסר אות טז).[3] ער טייטשט א מסורה, דריי מאל חוצה.

---

1 וולש"ק שם: איה הקדשה הוא בעינים על הדרך, פי' איך מגיעין לבחינת קדושה, הוא בעינים על הדרך, ששומר את העינים אף על הדרך לבלתי יפגום בה, עכדה"ק.

2 ע"ש מאמר שובו בנים (אות י"ב) וולש"ק: מסורה ג' פעמים חוצה, א] לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה (שמות יב מו), יהיה שלא להוציא זרע לריק מן הבית מן הבשר חוצה, ב] ועצם [מעצמותיכם] לא תשברו בו, כי השובר עצם רפואה קשה למצא, (שמות יב מו) כל עדת ישראל יעשו אותו, כלומר צריכים לאותו דבר שיתקנו חטא זה, (כי בני עליה שלא נכשלו בזה המה מעט מהמעט), על זה אמר (מלכים א' ו') - ג] כי מגרעות ניתן לבית סביב חוצה, כלומר שעל ידי חטא זה נגרע בית מקדשינו, ואז הן אראלים צעקו חוצה (ישעיה לג ז), על חרבנו, על אחת כמה וכמה צריך האדם לעורר לבבו בבכי ותשובה על ענין זה, עד ישיב ה' שבותינו ויקבץ נדחינו, ובמאמר תוכחת מוסר הארכתי בענין זה, ע"כ.

3 וולש"ק שם (מאמר תוכחת מוסר אות טז): וכבר פירשתי המסורה (שמות יב מו) לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, ירמוז שלא להוציא ז"ל מן הבשר החוצה, (מלכים א' ו') כי מגרעות ניתן לבית סביב חוצה, שעל ידי חטא זה ניתן מגרעות לבית עד שנחרב, כמבואר בסה"ק. ואז (ישעיה לג ז) הן אראלים צעקו חוצה, כי חורבנו נגע גם אליהם, כי היו נזונים ונהנין מקרבנות הקרבים בבית המקדש, ועתה בעוה"ר חרב בית המקדש ואין לנו לא כהן ולא מזבח ולא קרבן, עד שמלאכי מעלה צועקים ובוכים על זה, ומה נעשה אנחנו אזובי הקיר אשר מידינו היה זאת לנו, וחטאתינו האריכו קיצינו זה יותר מח"י מאות שנה ששמם מקדשינו וניטל כבוד מבית חיינו, אוי נא לנו כי חטאנו, נחפשה דרכינו ונשא אל כפים לבבינו דמעה תרדנה עינינו, חוס ורחם עלינו ועל פליטתינו, ויהיה סוף וקץ לכל צרותינו תחילה וראש לפדיון נפשינו, ע"כ.

דער אור החיים הק' אין פרשת פנחס זאגט דאס אויך, אז דער חורבן בית ראשון איז געקומען וועגן דעם.[4]

באמת, ס'איז דא א ילקוט שמעוני (עמוס, רמז תקמ"ה) וואס זאגט דאס קלאר אזוי, אז דאס איז געווען דער חטא ביים חורבן הבית.

דומ"ץ קרית יואל: ס'איז טאקע א פלא. אבער ס'איז אלו ואלו דברי אלקים חיים. דאס האט צוגעהאלפן צום חורבן צוזאמען מיטן חטא פון עבודה זרה.

הגר"ש: אסאך זאגן דאס, אז אלע זאכן איז געווען פארבינדן מיט עריות, דער שורש איז געווען זיי האבן געוואלט צוקומען צו עריות.

דומ"ץ קרית יואל: די גמרא זאגט דאך אזוי דאס לשון דארט אויך אין סנהדרין (סג.) אז זיי האבן וועגן דעם געדינט עבודה זרה.

רבינו: יא, "לא עבדו עבודת כוכבים אלא להתיר להם עריות בפרהסיא". אזוי זאגט דארט די גמרא.

מ'זעהט דער מדרש זאגט ביי ישמעאל אז ס'איז היינו הך, (ב"ר נג, יא) ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק, זאגט ר' עקיבא מצחק איז גילוי עריות, און דער תנא דבי ר' ישמעאל זאגט אז דאס איז אזוי ווי ביים עגל (שמות לב, ו) ויקומו לצחק, דארט מיינט עם עבודה זרה. ביי יוסף שטייט אויך (בראשית לט, יד) הביא לנו איש עברי לצחק בנו, זאגט אויך דער תנא דבי אליהו (יג, א) אז דאס מיינט ביידע.

דומ"ץ קרית יואל: אונז האמיר יעצט שבת נאכגעזאגט אן אינטערסאנטע אויפטוה פון רבי אפרים זלמן מרגליות, אז אויף עון עבודה זרה נוצט נישט קיין תשובה מאהבה אויך נישט. אזוי ברענגט ער אין תשובת בית אפרים אין די הקדמה.

והביאו את הספר שו"ת בית אפרים וקרא רבינו מ"ש שם בזה"ל: "אמנם מתוך התשובה יש מקום להבחין באיזה אופן היה עשיית החטא שאם עושה תשובה מאהבה מוכח מתוכו שלא עשה מתחילה רק הפקר למעשה נערות כי מי שלהוט אחר בולמם של עבודה זרה לשם אלהות ליתא בחזרה ותשובה מאהבה שהטינא שבלבו מפעפע בו ולחלוחית אמונת עבודה זרה שהאמין תחלה נשאר קיים בו".

ואמר רבינו: ס'איז דא וואס זאגן אזוי,[5] כ'האב שוין געזעהן אויך אנדערע וואס זיי זאגן א סברא אז תשובה נוצט אלם עשה דוחה לא תעשה (כמבואר במס' יומא פו:), אבער אין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש (זבחים צז:) און דאס איז דאך א מרים יד במקדש, וועגן דעם נוצט נישט קיין תשובה פאר עבודה זרה.[6]

דומ"ץ קרית יואל: ער זאגט דארט, אז תשובה מאהבה איז דאך דביקות, וועגן דעם נוצט נישט קיין תשובה פאר עבודה זרה (כי חסר לו הדביקות בהשי"ת).

וקרא מתוך הכתב בשו"ת בית אפרים הנ"ל: "ותשובה מאהבה הרי הוא דביקות בה', כדכתיב לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו, ואמר הכתוב כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור וכו', ואתם הדבקים בה' וכו', ואי אפשר לו רק לעשות תשובה מיראה, כדאשכחן בפרעה כשלקה אמר ה' הצדיק, משא"כ מי שמתחלה לא עשה על דרך אמונה, רק לתאוה יבקש נפרד, זה אפשר לו לחיות חוזר בלב ונפש ולעשות תשובה מאהבה".

דומ"ץ קרית יואל: און ער ברענגט צו די גמרא (יומא פו:) שובו בנים שובבים, וואס ענטפערט די גמרא, כאן מאהבה כאן מיראה.

---

4 עי"ש בדבריו הק' (במדבר כו, יט) שמבאר שסיבת החורבן לבית המקדש ה'ראשון' היתה מענין חטא זה וזלש"ק: גם תמצא שעון שבו מת ער הוא העון עצמו שגרם החורבן, עי"ש.

5 עיי' בס' הגדה של פסח קול אריה (עמ' קי"א) שמבאר דלא מהני תשובה לע"ז, וז"ל בשם ס' ווי העמודים: אך דמצינו מה שכתבו המפו' הטעם דתשובה מהני, דבכל מעשה עבירה ישנו מעשה העבירה גופא וגם מחשבה, כי סוף מעשה במחשבה תחלה, לזאת המ"ע דתשובה שהוא המעשה בפועל ווידוי ותענית הוא דוחה המעשה בפועל של העבירה, ואי בשביל המחשבה הלא בעבירה מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, אבל במצות התשובה שהוא ג"כ בלב מחשבה טובה מצרף למעשה, וא"כ נשאר לו ביחוד שכר המחשבה טובה בלבד המעשה.

וזה הטעם מאן דסובר דעל כפירת עיקר ח"ו לא מהני תשובה, דבע"ז גם מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה (עי' קדושין לט:) כדכתיב למען תפוש ישראל בלבם, וא"כ שוב מעשה ומחשבה כנגד מעשה ומחשבה זה כנגד זה, ולא נשאר שום זכות ועי"ז לא מהני תשובה, וע"כ משני הגמ' הם לא עשו אלא לפנים ולא הי' עבודתם לע"ז אלא במעשה גרידא ולא במחשבה, ועל המעשה שפיר מהני מצות התשובה דהוא מחשבה ומעשה ביחד ודפח"ח. וכ"כ בס' דרושי הצל"ח (דרוש פ"ח).

6 עיי' בס' מאיר עיני חכמים מהגה"ק מאוסטראווצא ז"ל (פי' ח') וז"ל: ...אמנם תשובה מועיל משום דקיי"ל עדל"ת כדאיתא גדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה (יומא פו:), אך אם נימא דאין עדל"ת שבמקדש, ממילא ל"מ תשובה גבי חטא של ע"ז, כיון שהרים יד בקדוש ונורא שמו ית', כמ"ש המפרשים סמוכים לעד עולם, היינו מה שאנו דורשים סמוכים בכלאים בציצית לעדל"ת (ובמות דף ד') לזה פדות שלח לעמו, היינו מה שמועיל תשובה, אבל קדוש ונורא שמו, היינו דבחטא של ע"ז לא מהני תשובה דהוי ל"ת שבמקדש.... עיי"ש.

והמשיך לקרות מתוך לשון הספר בשו"ת בית אפרים הנ"ל:

"[ובזה יובן הא דקאמר התם ביומא (פו:) רבי חמא בר חנינא רמי כתיב שובו בנים שובבים, דמעיקרא שובבים אתם וכתיב ארפא משובותיכם, ומשני כאן מאהבה כאן מיראה, ופירש רש"י דמעיקרא שובבים אתם מעלה אני עליכם כאילו תחלת החטא על ידי שטות ונערות, ולפי זה אין מובן כל כך מאי דמשני כאן מאהבה כאן מיראה, ועיין מהרש"א שם, ולפי דברינו אלה יומתק הענין דהכי פירושו, כאן מאהבה] שאז נאמר בו בנים שובבים, דמעיקרא שובבים אתם דודאי תחלת החטא על כרחך היה דרך שטות ונערות דבהפקירא ניחא ליה ולא לאמונה, משא"כ בתשובה מיראה אמר ארפא משובתם מכאן ולהבא לבד, דבשעת מעשה אפשר שהיה דרך אמונה רק מחמת יראת העונש הוא חוזר, ובזה מבואר ג"כ מ"ש שם גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, דהיינו בתשובה מאהבה, משא"כ בתשובה מיראה אז עד ולא עד בכלל, כדאשכחן גבי מנשה (סנהדרין קג) שחתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד".

רבינו: אבער ס'זעהט זיך אויס אז ס'נוצט יא תשובה, ווייל מ'זעהט אז דער שר של מצרים האט געטענה'ט הללו והללו עובדי עבודה זרה, און ס'שטייט 'ופרעה הקריב' זאגט דער מדרש 'הקריב את לבם לאביהם שבשמים', אז די אידן האבן תשובה געטוהן, און ס'האט געגוצט תשובה, זעהט מען אז ביי עבודה זרה נוצט אויך תשובה.[7]

דומ"ץ קרית יואל: תשובה מיראה נוצט יא, דער בית אפרים רעדט נאר פון תשובה מאהבה, ער זאגט אליין אז תשובה מיראה נוצט כמו בפרעה, אבער תשובה מאהבה נישט, ווייל די טומאה פון עבודה זרה קען קיינמאל נישט ארויס גיין פון אים, און דער מענטש קען נישט טוהן תשובה מאהבה.

רבינו: דער של"ה הק' (מסכת יומא פרק נר מצוה) זאגט אז ס'איז דא א מחלוקת צי עס נוצט תשובה אויף עבודה זרה, און ס'איז תלוי אינעם פסוק (תהלים צ, ג) תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם, דכ"א איז ראשי תיבות די דריי עבירות החמורות ד'ם [שפיכת דמים] כ'פירה [עבודה זרה], א'שה [גילוי עריות], און ס'שטייט שוין פון פריערדיגע (סמיכת חכמים בהקדמה למסכת ברכות) אז דאם וועגדט זיך אין דעם, אויב זאגט מען 'עד ולא עד בכלל' איז תשב אנוש 'עד' דכא, נאר ביז דכ"א, און אויף דעם נוצט נישט קיין תשובה, טאמער זאגט מען 'עד ועד בכלל' נוצט אויף יעדע זאך תשובה, (ועי' בכתנות אור פ' וילך).

הגר"ש: אין רא"ש על התורה שטייט א מורא'דיגע זאך, מ'פרעגט פארוואם דתן ואבירם לא מתו בשלשת ימי אפילה, זיי זענען דאך געווען רשעים, בפשטות זענען געשטארבן אלע רשעים עובדי עבודה זרה, איז וואם זענען יענע געווען, אז זיי זענען נישט געשטארבן, איז דא א מורא'דיגער רא"ש – און אזוי זאגן אויך די בעלי התוספות – ער זאגט ווייל יענע האבן מצפה געווען לגאולה, זענען זיי אויסגעלייזט געווארן אפילו זיי זענען געווען עובדי עבודה זרה, אבער די אנדערע זענען נתייאשו מהגאולה, 'וכן גם יהיה לעתיד לבוא' אז די וואם וועלן זיך מייאש זיין פון די גאולה וועט פון זיי גארנישט בלייבן, אפילו ס'איז ח"ו א דור שכולו חייב אבער אויב מ'איז נאך מצפה לגאולה וועט מען נאך צו עפעס זוכה זיין.[8]

וועגן דעם האט דער רבי ז"ל אזויפיל פארפירט מ'זאל כאטש האפן צו ביאת המשיח, אפילו מ'זאל זיין ווי געמיין מ'זאל נישט זיין, מ'איז געווען א דור שכולו חייב, מ'האט אבער מצפה געווען לגאולה, מ'האט נישט אויפגעגעבן די אמונה, די זענען געווען וואם האבן געשלעפט דעם פסל מיכה, אבער זיי האבן געוואלט און געהאפט ארויסצוגיין פון מצרים.

רבינו: ס'איז טאקע אזוי מדיוק אויך דאם לשון איז רש"י, ווייל רש"י זאגט דעם לשון 'שהיו בישראל באותו הדור רשעים "ולא היו רוצים לצאת" ומתו בשלושת ימי אפלה', איז דער פשט אז זיי האבן נישט מצפה געווען ארויסצוגיין פאר דעם זענען זיי געשטארבן.

אבער איך האב אמאל געזעהן ברענגן, אז באמת זענען זיי נישט געשטארבן ווייל זיי האבן טאקע נישט געוואוסט דעם סוד אז מ'גייט ארויס אינגאנצן לחירות עולם, מ'האט זיי

---

7 ועיי' בדברי יואל פ' מצורע דף תמד ע"א, ד"ה עוד יש טעם למה שנקרא שבת הגדול, מה שביאור שם רביו"ל.

8 וז"ל הרא"ש בס' משנת הרא"ש (פר' בא) ויהי חשך אפלה וגו' שלשת ימים, יש לשאול מאי שנא שמתו כל הרשעים בתוך שלשת ימי אפלה, (כן איתא בתרגום יונתן בן עוזיאל להלן פסוק כג, ובמכילתא בא פסקא יב ובתנחומא (וארא יד), ודתן ואבירם לא מתו אף שהיו רשעים גמורים, יש לומר אף על פי שהיו רשעים, לא נתייאשו מן הגאולה.

[וז"ל המדרשים הנ"ל לפי שהיו פושעים בישראל שהיה להן פטרונין מן המצריים והיה להן שם עושר וכבוד ולא היו רוצים לצאת, אמר הקב"ה אם אני אביא עליהן מכה בפרהסיא ויתותו, יאמרו המצריים כשם שעבר עלינו כך עבר עליהן וגו'], עכ"ד.

דאם נישט אויסגעזאגט, זיי האבן נאך געהאלטן ביי דעם וואס משה רבינו האט געזאגט פאר פרעה אז מ׳גייט ארויס אויף דריי טעג, דרך שלשת ימים נלך במדבר ונזבחה לה׳ אלוקינו, ווייל זיי זענען געווען מוסרים, זיי האבן דאך נאך משה רבינו פאר׳מסר׳ט פאר פרעה, האט מען זיי נישט אויסגעזאגט, דאם זאגט שוין באמת דער אלשיך. און ס׳איז מדיוק אזוי וואס דער אויבערשטער האט געזאגט פאר משה רבינו, דבר נא באזני העם וישאלו, וואס איז דער ׳באזני׳ העם, נאר דאס איז פארבליבן א סוד די גאנצע צייט ביי אידישע קינדער און זיי האבן דאס נישט אויסגעזאגט. איז ווייל זיי [דתן ואבירם] האבן פון דעם נישט געווואוסט זענען זיי נישט אינעם כלל פון די אלע וואס האבן נישט געווואלט ארויס גיין, ווייל אויף דריי טאג האבן זיי מסכים געווען ארויסצוגיין, געשטארבן זענען נאר די וואס האבן נישט געווואלט ארויס גיין, במילא זענען זיי נישט געשטארבן. אזוי האב איך אמאל געזהן שטיין.[9]

דומ״ץ קרית יואל: ס׳איז דא אסאך תירוצים אויף די קשיא פאר וואס זיי זענען נישט געשטארבן ביי די ששת ימי אפילה.

רבינו: יא, אלע שטעלן זיך אויף דעם.

דער חתם סופר זאגט זיי זענען געבליבן לעבן, ס׳זאל קענען געשעהן דער נס פון ותפתח הארץ את פיה, ביי די מעשה פון קרח, ווייל דער פי הארץ איז דאך שוין באשאפן געווארן בין השמשות ביי ששת ימי בראשית.[10]

הגר״ש: די כלה איז דאך אן אייניקל פונעם בית אפרים.

דומ״ץ קרית יואל: יא אוודאי.[11]

ונתכבד רבינו לברך על המזונות

ופנה רבינו להגאון רבי שמעי׳ שליט״א, ואמר: איר דארפט קומען אינדערפרי זעהן אין היכל התורה [בבנין ביהמ״ד הגדול], דא שטייט מען אויף פריה פארטאג׳ס דא אין קרית יואל.

הגר״ש: אמאל איז פארטאגס געווען א זמן פאר לימוד התורה, בחורים בעלי בתים זענען געקומען אין ביהמ״ד לערנען, אלע שיעורים זענען געווען פארטאגס אינדערפרי, ס׳איז היינט איבעראל זייער געפאלן, ס׳איז נאך דא וואס קומען, אבער סך ווייניגער.

דומ״ץ קרית יואל: איר וועט קומען דאהי פיר אזייגער פארטאג׳ס אין ביהמ״ד וועט איר זעהן אסאך הונדערטער אידן לערנען.

הגר״ש: ס׳איז היינט אנדערש ווי אמאל, אין שטאט איז אפען גראסערי׳ס א גאנצע נאכט, מ׳דארף זיך נישט יאגן צו קויפן מילעך מ׳זאל האבן אינדערפרי, מ׳קען ביז שפעט קויפן, די נעכט זענען היינט שפעטער, לייגט מען זיך שפעט.

רבינו: דא אין קרית יואל איז עלף אזייגער שוין גארנישט דא.

הגר״ש: איין שעה פארטאג׳ס איז דאך וועלד מעהר ווי דריי שעה אינמיטן טאג, צי אפילו מער, כידוע.

רבינו: דא ביי אונז לייגט מען זיך פריה און מ׳שטייט אויף פארטאג׳ס, הונדערטער אידן, אסאך הונדערטער אידן. איר מעגט דאס זעהן.

מ׳זעהט דאס נישט אין ערגעץ, נישט אין ארץ ישראל און נישט אין אייראפע, אין ארץ ישראל איז אויך געפערלעך, ממש ס׳איז עק וועלט מיט דעם, אויך די זעלבע זאך מ׳פארשוועדעט די נעכט.

וכיבדו את רבינו לברך על היין

ושאל רבינו: דאס איז ווייַן אדער בראנפן?

דומ״ץ קרית יואל: ס׳איז גרעיפ דזשוס.

רבינו: יא, כ׳מיין דאס צו פרעגן, צי ס׳איז א ׳בורא פרי הגפן׳.

אינטערעסאנט, מצוות צריכות כוונה וועלט אריין געדרייט אין די סוגיא פון בורא פרי הגפן, דער רשב״ם דארט ביי פתח בחמרא וסיים בשיכרא (ברכות דף יב.), ברענגט דארט אז ער האט עמיינט אז ס׳איז א צווייטע זאך, האט ער אינזין געהאט דאס נישט צו טרינקען.[12]

---

9 כן מתאמרי בשם הגה״ק רבי יעקב יוקל הורוויץ ז״ל מגלאגוב זקינו של הרה״ק מראפשיץ ז״ל. מובא בספר עדות ביהוסף עה״ת מהגאון רבי יוסף אישינגער ז״ל ששמע זאת מהגה״ק הנ״ל כשהי׳ אב״ד בראד.

10 עי׳ בהתם סופר פ׳ פנחס (ד״ה הוא דתן) וז״ל שם: הוא דתן ואבירם וגו׳ ויהי לנס. פי׳ כי דרשו חז״ל (מגילה יא.) הוא דתן ואבירם ברשעם מתחילתן ועד סופן כי הם שני אנשים נצים במצרים, הם שאמרו למשה ירא ה׳ עליכם וישפוט, וקשה א״כ מ״ט לא מתו במצרים בשלשת ימי אפילה שמתו כל אותן שהי׳ מקטני אמנה ומ״ט לא מתו דתן ואבירם עמהם, לזה אמר ויהי לנס שנשארו לחיות הנס של בליעת הארץ על ידם, שהרי פה הארץ כבר נברא בין השמשות וקרח לא נבלע חיים אלא אחר שכבר נשרף עם ר״ן איש אך דתן ואבירם הם שנבלעו חיים עם בתיהם וכל אשר להם ויהיו הם לנס עמים.

11 המחותן אבי הכלה הרב חיים יחזקאל שליט״א בנו של הגאון הדומ״ץ שליט״א הוא חתן הגה״צ ר׳ אלכסנדר אשר מרגליות שליט״א דומ״ץ קהל אהל משה בעיר ווינ יצ״ו, נכד הגאון בעל שו״ת בית אפרים ז״ל

12 עיין בחי׳ הר״ן (על הרי״ף ר״ה ג.) וז״ל: כתב רבינו שמואל ז״ל דאע״ג דאמרינן מצות אין צריכות כוונה הני מילי בסתם אבל במתכוין שלא לצאת אינו יוצא, דאי לא תימא הכי תקשי לך הא דאבעיא לן פ״ק

וביך רבינו להחתן: לחיים חתן, דער אויבערשטער זאל העלפן דער זיווג זאל עולה יפה זיין, ס׳זאל זיין א קשר של קיימא א בנין עדי עד, הונדערט און צוואנציג גליקליכע יארן מיט נחת און שמחה תמיד.

ואיחל רבינו לדומ״ץ קרית יואל: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן אסאך תענוג ונחת מיט געזונט, פון די קינדער און אייניקלעך און אור אייניקלעך... הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם.

ואיחל רבינו להגאון רבי שמעי׳: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן אריכת ימים ושנים, קענען זיצן על התורה ועבודה מתוך נחת ושמחה, ברכה והצלחה מיט פרייליכע הערצער אלעמאל.

*

דומ״ץ קרית יואל: מ׳האט אויך פריער ארום געשמועסט דא ווען מתן תורה, ס׳איז געווען כפה אליהם הר כגיגית, וואם די קידושין איז געווען, צי די קידושין איז געווען די ביזת מצרים, ביזת הים.

רבינו: ס׳איז א גרויסער מדובר איבער דעם.

דאם וואם ס׳איז געווען כפה עליהם ההר (שבת פח.) איז בפשטות געווען די חופה, די לוחות איז געווען קידושי שטר, און ביזת הים איז געווען קידושי כסף. אין ייטב לב שטייט אזוי.[13]

ס׳איז דא וואם נעמען אהן אז דער משכן – די יריעות – איז געווען די חופה, ס׳איז א מחלוקה פון מהרש״א (כתובות ז:) מיטן הפלאה (שם, ובהקדמה לספר המקנה עמ״ם קידושין) וועלכע זאך איז געווען די חופה. דער מהרש״א זאגט אז דער משכן איז געווען די חופה,[14] און דער הפלאה ברענגט אראפ אז די חופה איז געווען כפה עליהם ההר כגיגית.[15]

באמת איז דא א שטיקל ראי׳ צום מהרש״א, רש״י זאגט אין פ׳ נשא (ז, א), ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן, זאגט רש״י ׳ככלה הנכנסת לחופה׳.

אבער כ׳האב שוין אמאל געטראכטט, אז די ביזת הים זאל זיין קידושין איז עם ווי ׳טלי קידושין על גבי קרקע׳ אזוי ווי די גמרא זאגט ביי גט (גיטין עה.), ס׳איז דא א גרויסער מדובר צי ס׳נוצט קידושין ווען מ׳זאגט טול מעל גבי קרקע, ס׳איז א גרויסע שאלה אין די אחרונים.[16]

דברכות (דף יב.) היכא דנקט כסא דשיכרא בידיה וקסבר דחמרא הוא פתח בדחמרא ופרש״י אדעתא דתמרא וסיים בדשיכרא מאי בתר פתיחה אזלינן או בתר חתימה ולא איפשטא ואמאי לא איפשטא נפשוט דיצא דמצות אין צריכות כונה אלא שמע מינה דאע״ג דאין צריכות כונה במתכוין שלא לצאת לא יצא והתם הרי הוא נתכוין שלא לצאת בשכר אלא ביין. ולפי זה כתב הרב ז״ל שזה הוא שנהגו להבדיל בבית אע״פ ששמעו כל בני הבית הבדלה בבית הכנסת לפי שנתכוונו שלא לצאת שם ואני אומר דיכון דבעינן מיהא כוונת משמיע להשמיע מטעמא אחרינא מצוה למעבד הכי משום דהא צריכין למימר בהיה עובר אחורי בהכ״נ דבש״צ עסקינן דדעתיה אכוליה עלמא ובודאי שאין דעתו להשמיע אלא מי שירצה לשמוע אבל להשמיעם כדי להוציאם בעל כרחם לא נתכוין שהרי אינו אלא שלוחם.

13 עי׳ בייטב לב פ׳ בא, וזלש״ק: ע״כ נראה לי דדין גמור הוא לגאלינו גאולה שלימה כדין בעל, אף שכבר גאלנו וגאל אבותינו ממצרים, והרי הבעל אינו מחויב לפדות כ״א פעם אחד, הכא שאני, כי בשעה שהוציאנו ממצרים לא היה אז כנסת ישראל נשאת לבעל כביכול, כי היה קודם מתן תורה, דאז קידש אותנו כביכול או בכסף ביזת הים, או בשטר הן הלוחות, וכפה עליהם הר כגיגית כדין חופה, ואז היה הנשואין, עי״ש כל הענין.

14 עי׳ שם לשון המהרש״א: ״...וז״ש דהוא מקדש לו ג״כ עמו ישראל בדוגמא זו בקדושין שהיא נתינת התורה כמ״ש אל תקרי מורשה אלא מאורסה ובחופה הוא יחוד שכינתו במקדש עמנו וכמו שדרשו ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה יום שנתחנך המשכן, ודו״ק.

15 עי״ש בהקדמה (אות ג׳) שחולק על דברי המהרש״א וז״ל: גם בענין החופה והנישואין נחלקו המפרשים יש אומרים שהיה על ידי שכפה עליהם ההר כגיגית וכמו שכתבנו בחידושי כתובות דף ז׳ ע״ב שזה מה שאמרו חז״ל שאמרו האומות כלום כפית עלינו הר כגיגית עיין שם. ומהרש״א ז״ל כתב שם דהחופה הי׳ על ידי ייחוד השכינה במשכן. ולכאורה נראה דעל כרחך היו הנשואין בכפיית הר סיני שהרי אמרו חז״ל בפרשת כי תשא בפסוק וישק את בני ישראל שנתכוון לבודקן כסוטות ואם נימא שלא היו הנשואין עד ייחוד המשכן הא קיי״ל דארוסות לא שותות כדאיתא לקמן דף כ״ז ע״ב תחת אישך אמר רחמנא, וכו׳. עי״ש כל הענין באריכות.

16 נידון זה דטלי קידושיך מעל גבי קרקע יש אריכות באחרונים, דאיתא במסכת גיטין (כד.), אמר רבא, טלי גיטך מעל גבי קרקע לא אמר כלום (דבעינן ונתן) עיי״ש, ובמקדש אשה ואומר לה טלי קידושיך מעל גבי קרקע אם הוי קידושין, איתא בשו״ע אבהע״ז (סי׳ כ״ז ס״א), בכסף כיצד, נותן לה בפני שנים פרוטה או שוה פרוטה ואומר לה הרי את מקודשת לי בזה, וכתב הבית שמואל (סק״ג) ואם אמר טלי קידושיך מעל גבי קרקע הרי זה ספק קידושין (תשובה רש״ך), ולהלן (סי׳ ל׳ סק״א) כתב הבית שמואל וז״ל, ואם אמר טלי קידושיך מעל גבי קרקע כתב בתשובת רש״ך סי׳ קנ״ב דהוי ספק קידושין, ולא דמי לפקדון שהיה כבר בידה ועכשיו מקדש אותה בו דהוי קידושין אע״ג דעכשיו לא נתן לה כלום, דשם בתחלה נתן לה ובנתינה בא לידה עכ״ל עיי״ש, והמשנה למלך בהל׳ אישות (פ״ג-ה״א) ד״ה ונותן לה בפני עדים כתב וז״ל, בדין טלי גיטך מעל גבי קרקע אי מדמינן קידושין לגט, עיין בתשובת מהרשד״ם (סי׳ ע״ו) דנראה דספוקי מספקא ליה, אבל בסימן כ״ד כתב דלא דמו קידושין לגט עיי״ש.

ועיין שו״ת מהריב״ל (חלק ב סימן לג), אבני מילואים (סימן ל ס״ק א), קהלת יעקב (מבעל נתיבות המשפט שם סעיף א), ס׳ גרש ירחים (גישין פח:) ובס׳ שיטה לא נודע למי (קידושין ח ב) משמע כדבריו, ע״ש.

דומ"ץ קרית יואל: יא, ס'איז א שאלה, דער בית שמואל (אהע"ז סי' ל' סק"ג), ער זאגט אז ביי טלי גיטך איז דאך נישט גוט, איז א שאלה צי ביי טלי קידושיך איז אויך אזוי.

רבינו: קומט אוים, אויב דאם איז געווען קידושין, דארף מען ווייסן, ווייל מ'האט דאך נישט איבער געגעבן, נאר מ'האט עם אלייגם געגומען, די ביזת הים, איז עם ווי טלי קידושיך על גבי קרקע.

דער חתם סופר איז מחמיר אז ביי קידושין ניצט עם אויך נישט, אזוי ווי ביי גט,[17] אנדערע זענען מסופק.

עכ"פ, אזוי האב איך אמאל אריין געטראכט, אויב די ביזת הים זאל זיין די כסף הקידושין.

דומ"ץ קרית יואל: מ'שמועסט אויך פארוואם דער נוסח הברכה איז 'על ידי חופה וקידושין', חופה איז דען געווען קודם? קודם איז געווען קידושין, מ'שמועסט ארום פון דעם, רבי אפרים זלמן אין די הקדמה.[18]

רבינו: בפשטות איז ווייל מ'מאכט דאם הייגט צוואמען, איז הייגט גייט מען דאך קודם אריין אין די חופה, און נאכדעם איז די קידושין.

דומ"ץ קרית יואל: דער בית אפרים זאגט דארט, ווייל מ'האט צובראכן די לוחות איז געווארן נידונו כפנויה, די קידושין איז שוין נישט געווען, אבער דער כפה עליהם הר כגיגית איז נאך געווען, וועגן דעם זאגט מען חופה וקידושין, אזוי ווייל ער זאגן דארט.

וקרא רבינו בפנים הספר בשו"ת בית אפרים הנ"ל: "ואחר כך אמר תורה צוה לנו משה מורשה דהיינו מאורסה שהיה דוגמת אירוסין שהקידושין ראשונים נתבטלו על ידי שבירת הלוחות הראשונות ושב שנית לקדשם ע"י משה רבינו ציר נאמן בקבלת התורה ובלוחות שניות הרי שתחלה אמר ישא מדברותיך שהוא ענין הנשואין ושוב חזר לענין אירוסין תורה צוה לנו משה מאורס"ה ועד"ז תיקנו גם כן בנוסח הברכה על ידי חופה וקידושין שבאמת שכך עלה הענין שקדמה החופה תחלה, ומ"מ אנן שפיר עבדינן לקדש תחלה קודם החופה לפי המחשבה שעלה לפניו יתברך להקדים הקידושין תחלה כדכתיב כל קדושיו בידך".

רבינו: ער ברענגט דארט אין אנפאנג פונעם ר"ן אז חופה וקידושין מיינט מען 'חופה בקידושין' ער ברענגט דעם ספר העיטור אז דער עיקר נוסח איז געווען 'על ידי חופה בקידושין'.

דומ"ץ קרית יואל: אבער דאם וואם ער זאגט אז ס'איז בטל געווארן, איז עפעם א מורא'דיגע זאך, קומט אוים אז די חופה איז געווען פאר די קידושין.

רבינו: חופה קונה איז דאך נאר נאך די קידושין.

אסאך מנהגים פון א חתונה איז פונעם מעמד הנבחר, דאם אז מ'דארף שטיין ביי א חופה איז פון 'ויתיצבו בתחתית ההר',[19] אזוי איז ביי א חופה אויך.[20]

---

17 עי' בשו"ת חתם סופר אבהע"ז ח"א (סי' פ"ב) במה שכתב, וז"ל, ועוד יש לבטל הני קידושין כיון שכבר היה בידה בתורת סבלונות ולא בא עתה להשקיע בידה לעולם והו"ל טלי קידושיך מעל גבי קרקע ואינה מקודשת, וראיתי בב"ש (ריש סי' ל' פ"ג מאישות סוף ה"א) מייתי דהרש"ך ורשד"ם מסופקים בזה, וספרן של צדיקים אלו אינם תחת ידי כעת וספיקי דהני גברא רבא לא גריסנא, ואנא מתניתא ידענא מהרי"ל בתשובה (סי' ע"ח), באשה שחטפה מעות מאיש ואמר התקדשי לי בו היה פשוט בעיניו דאינה מקודשת משום דהו"ל טלי קידושין מע"ג קרקע, וכתב דמקרא ומגמרא ומסברא דאינה מקודשת, ולא דמי למקדשה בפקדון שיש לו בידה, וממילא לא שבקינן פשיטות מהרי"ל מפני ספיקא דגאונים אחרונים אלו שלא ראו דברי מהרי"ל ואילו ראוהו הדרי בהו, וראייתו מקרא הא פשיט דאיתקש הויה ליציאה עיי"ש.

18 וז"ל שו"ת בית אפרים אבעה"ז בהקדמה: "אמר אפרים דבר זה נשאל לחכמים בנוסח הברכה שתיקנו חז"ל בברכת אירוסין והתיר לנו הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין, שלמה שינו הסדר והקדימו חופה לקידושין, אם נפשך לומר בשביל חתימת הברכה ברוך אתה ה' מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין, היא גופא קשיא למה הקדימו ואין לומר שקדושת עמו ישראל היה על דרך זה שקדמו החופה תחלה ואח"כ הקידושין זו קשה מן הראשונה, הדא דהיכא אשכחן הכי, ולכשתמצא לומר שכן היה הלא יפלא למה נשתנו סדרי יוצר בראשית בקדשו את עמו ישראל אחר שהושיבם באפריון", עיי"ש מה שמאריך לבאר בדרך אגדה.

19 עי' בשו"ת האלף לך שלמה מהגר"ש קלוגער ז"ל (אבהע"ז סי' קט"ו) וז"ל: הנה מצאתי בתיקוני זוהר (תיקון י') שכל העולם חייבין לעמוד עם החתן והכלה כשמברכין שבע ברכות תחת החופה עיי"ש ואסור להם לישב בשעת הברכות, ובודאי ראוי לחוש לדבריו דברי אלקים חיים, עכל"ק.

20 כ"כ התשב"ץ [קטן] (סוף ס' תס"ו) דכל המנהגים של חתן וכלה אנו למדים ממתן תורה, שהשם יתברך היה מראה עצמו כחתן כביכול נגד הכלה שהם ישראל.

ועפי"ז דיבר בקדשו מרן רבינו שליט"א (במסיבת שבע ברכות של בנו הגה"צ רבי יואל שליט"א יום ב' נח שנת תשס"ג בוויליאמסבורג) מה ששמע פע"א מאביו כ"ק מרן רבינו בעל משה ז"ל תחת אחד השיחים מקדושת עבודתו של א"ז מרן הדברי חיים ז"ל, שפעם אחת דיבר הדברי חיים אודות ימי נעוריו בעת שהסתופף בצל רבותיו הקדושים מצוקי ארץ, ואמר כי שמחת נישואין בחודש אלול היה משמש כהכנה דרבה לימים הנוראים, ובשעת החופה רעדה אחזתנו עד כי לא ההרבנו עוז בנפשינו לישא עינים לראות זה את זה מגודל הפחד, עבדה"ק. והנה מבואר במפרשים (עיין הפלאה כתובות ז: ובהקדמה לספר המקנה עמ"ס קידושין) שמה שכפה הקב"ה על ישראל את ההר במתן תורה בזה הכניסן הקב"ה לחופה. ומעתה י"ל כי בכל חופה נמשך למטה השפעות מעין חופה העליונה שהיתה בעת מעמד

הגר"ש: זיי דערציילן אז דער בריסקער רב, רבי וועלוועלע, ס'איז געווען דארט איינער א צובראכענער איד און קינדער זענען אים נאכגעלאפן אהער און אהין, האט ער [הגרי"ז] זיך אויסגעדרייט און געזאגט פאר איינעם פון זיי, קום אהער דיך וועל איך פרעגן א קשיא... ביי משה רבינו שטייט ער איז אראפ געקומען מיט די לוחות, און ער האט געזען אז די אידן האבן געמאכט דעם עגל האט ער צובראכן די לוחות. וואו זענען געווען נאכדעם די שברי לוחות? ס'איז געלעגן אין ארון. האט ער געפרעגט פארוואס פאר"ן חורבן בית המקדש וועז די אידן האבן געדינט עבודה זרה איז דאס בית המקדש חרוב געווארן, מ'האט וועז געדארפט נעמען די לוחות און עס צוברעכן, אויב דאס איז א דין אז וועז אידן דינען עבודה זרה דארף מען צוברעכן די לוחות. וועסטו זאגן אז דאס איז נאר ביי די לוחות הראשונות און נישט די לוחות שניות דאס האט מען נישט געדארפט צוברעכן, אבער מ'האט דאך געהאט די שברי לוחות אינעם ארון, וואלט מען דאס געדארפט נאכאמאל צוברעכן יעצט. אלא מאי זאגט ער, א צובראכענע זאך צוברעכט מען נישט מער, איז וואס וויל עטץ פון אים... א צובראכענע זאך צוברעכט מען נישט...

רבינו: כ'האב אמאל געזאגט אויף דעם ענין וואס משה רבינו האט צובראכן די לוחות, אז עס שטייט פון אר"י הק' אויף די משנה (אבות פ"ב מ"א) וכל מעשיך בספר נכתבין, אז אלעס וואס א איד טוהט, מצוות און עבירות, וועלן אריינגעשריבן אין די ספר תורה,[21] און אז ס'איז דא שוועלע עבירות, וועלן די ספר תורה שווער, איז פון די כובד העוונות איז עס געוואלן זייער שווער, אז ער האט נישט געקענט האלטן די לוחות, במילא האט ער אראפגעלאזט.

דער קול ארי' (בדרשה לליל כל נדרי) ברענגט אראפ דעם אר"י הק'.[22]

איך האט אמאל געטייטשט מיט דעם, מ'זאגט אין די תפילות די הייליגע טעג, אבינו מלכינו כתבינו בספר זכיות, וואס פאר א בקשה איז דאס כתבינו בספר זכיות אדער האט מען זכיות אדער נישט. נאר מ'בעט דעם אויבערשטן, אבינו מלכינו כתבינו ב'ספר', שרייב אריין אין די ספר תורה, מיינע זכיות.

דומ"ץ קרית יואל: דאס וואס דער רבי האט יעצט געזאגט וועגן טלי קידושיך על גבי קרקע איז שוין געדרוקט?

רבינו: ניין. אבער ס'איז א גוטע קשיא.

דומ"ץ קרית יואל: יא, דאס איז טאמער די קידושין איז געווען ביזת הים, אבער טאמער איז די קידושין געווען ביזת מצרים האט מען עס דאך געגעבן, קען מען דן זיין.

רבינו: ס'איז א שליח, מ'קען דן זיין ווער האט עס געגעבן.

דומ"ץ קרית יואל: יא, דאס איז אויך א שאלה ווער ס'איז געווען דער שליח.

הגר"ש: דאס שטייט נישט אין חז"ל אז די קידושין איז געווען ביזת מצרים צי ביזת הים?

רבינו: ניין, ס'איז נישט קיין מדרש אויך נישט, דאס וועלט נאר געברענגט אזוי אין ספרי דרוש.

דער ייטב לב רעדט ארום דערפון.

אין בעל הטורים די וואך [פ' יתרו], דארט שטייט יא אז ביזת 'מצרים' איז געווען כסף קידושין.[23]

דער הפלאה אין ספר המקנה איז די פתיחה (למסכת קידושין) האט א גאנצע שמועס אין דעם.[24]

---

21 הנבחר, ובכן בעת מעמד החופה למטה מתעורר לכל איש ירא ה' ובר לבב פחד גדול מהיראה העליונה שהיתה בעת מעמד הנבחר כמ"ש (שמות יט טז) ויחרד כל העם אשר במחנה, ובעיקר נמשך בחינת יראה להחתן עצמו בשעת החופה, ועל כן בעת משוש בשמחת הנישואין צריכין לשמחו ולעודדו. ולכך כל המשמח את החתן זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות, כי מאחר שהוא יודע ומבין ענין היראה והפחד שבא על החתן מהשפעת מעמד הנבחר, על כן ראוי הוא לזכות לתורה, שיתעורר עליו השפעת נתינת התורה שהיתה בחמשה קולות ומכח זו היתה יראה גדולה, כי כן נאמר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאוד ויחרד כל העם אשר במחנה.

21 וע' בספר עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו ז"ל (הקו"ד ח"א פ"ג) שהאדם בחטאו פוגם באותיות התורה הקדושה, ועיין עוד בשיח יצחק (ח"א דרוש לשבת בראשית, ובח"ב ליקוטים).

22 הגה"ק בעל קול אריה ז"ל בהוציאו הספר תורה בליל כל נדרי, היה רגיל על לשונו דברי האריה"ק הנ"ל, ופירש בזה מה שאמר משה רבינו אחר חטא העגל (שמות לב, לב) ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, שהן אם תשא חטאתם אם אין, על כל פנים אבקשך ה' מחני נא מספרך, שלא יהיה נרשם עוד החטא באותיות התורה, ואל יפעל עוד מעשינו לפגום אל התורה הקדושה, עכ"ד.

23 עי' בבעל הטורים פ' יתרו (שמות יט, ד), עה"פ ואביא אתכם אלי, וז"ל: "מה אשה נקנית בכסף ובשטר ובביאה אף ישראל כן, בכסף זו ביזת מצרים, בשטר זו התורה שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה אל תקרי מורשה אלא מאורשה, בביאה זהו שנא' ואפרוש כנפי עליך וגו' ואבא בברית אתך לכן אמר הושע ג"פ וארשתיך לי. ואביא בגימטריה בביאה.

24 עי"ש בהקדמה (אות א) מה שמבאר באריכות, וז"ל: אמנם בענין החופה והקדושין נחלקו המפרשים יש אומרים שהקדושין היו במה שהוציאנו מכור הברזל ברכוש גדול כאמור תורי זהב נעשה לך עם נקודות כסף דהיינו ביזת מצרים וביזת הים כפירוש רש"י וכאשר אמר השי"ת

*

ס׳איז דאך א שבע ברכות דא, כ׳האב געהערט אמאל א ווערטל אויף קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, ווייל נחשון בן עמינדב איז אריין געשפרינגען, און ווען ס׳איז געקומען די וואסער ביז זיין קאפ האט זיך דער ים געשפאלטן, ווען ער בייגט זיך אראפ דעם קאפ וואלט זיך עס גראד געשפאלטן, ביי א שידוך אויך, אז מ׳בייגט זיך גראד דעם קאפ גייט עס אויך גרינגער.

הגר״ש: יא, ס׳שטייט אזוי אין פסוק (משלי כז, יט) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, די גמרא זאגט אויף דעם (תענית ז.) מה מים הולכים ממקום גבוה למקום נמוך, וואסער גייט אויף אראפ, אז דו וועסט דיך אראפ בייגן אזוי צו יענעם, דעמאלטם וועט זיין לב האדם לאדם.

רבינו: אזוי זאגט מען נאך פון צדיקים, אז פאר דעם שטייט כ׳מים׳ הפנים לפנים נישט כ׳מראה׳ הפנים, ווייל ער דארף זיך משפיל זיין ס׳זאל קענען זיין לב האדם לאדם.[25]

דאם איז ווי די גמרא אין יבמות (סג.), נחית דרגא ונסיב איתתא...

ויצא רבינו במחול לצדיקים עם החתן והמחותנים

ונפרד רבינו מהם ברב ברכות

בתחילת הגלות כבודו יתברך למשה רבינו ע״ה בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוהים על ההר הזה. ויש אומרים שהקדושין היו בלוחות הברית במעמד הר סיני כמו שדרשו חז״ל בלשון הכתוב בלוחות ראשונות אשר שברת יישר כחך ששברת שעשאן כפנויה. ונראה ששניהם אמת וכו׳, ע״ש כל הענין.

25 עיי׳ בס׳ משנה שכיר (פר׳ קדושים) וז״ל: שמעתי היום בשמא דרבינו רב שר שלום קדוש אלקי מבעלז פשט במדרש ואהבת לרעך כמוך, את השפל לרעך, ואמר רבינו דהנה שלמה המלך ע״ה אמר (משלי כ יט) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, ולכאורה קשה למה נקט דוקא מים, הלא הי׳ יכול לומר כמראה הפנים לפנים, ואם תאמר דבימי שלמה עוד לא היה מראה, הלא היו עוד בימי הנשיאים מראות הצובאות.

רק מפני כשאדם עומד אצל מראה רואה רק כל מעלותיו ורואה עצמו לאדם המעלה, וזה יגרום לו שלא ישפיל ולא יכניע עצמו אצל חברו, וממילא באופן זה לא יכול להיות אהבה אמיתית בינו ובין חבירו, אבל כשאדם רואה עצמו במים מוכרח להשפיל קומתו תחלה, נמצא דיראה עצמו מתוך ההשפלה והכנעה, ואז כשישפיל עצמו נגד חברו יראה חסרונות שלו ומעלותיו של חברו, ובאופן זה ישתלם האהבה בינו ובין חברו. וזש״ה כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, כמו אצל מים בא הראיה ע״י שפלות, כן מוכרח לבא האהבה וידידות ע״י שפלות שמשפיל עצמו לחברו. והנה אותיות שניות שלאחר תיבת רעך הן שי״ן פ״א למ״ד שהן שפל, וזש״ה ואהבת לרעך כמוך את השפל לרעך, עכ״ד ודפח״ח.

ועיי׳ בס׳ י״ג אורות שמביא בשמו הק׳ כעי״ז.

ולחיבת הקודש נעתיק כאן הדברות קודש שהשמיע כ״ק מרן רבינו שליט״א בס״ג פר׳ יתרו תשע״ח לפ״ק אשר עליה נסוב השיחה

ויספר משה להותנו את כל אשר עשה ה׳ לפרעה ולמצרים על אודות ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצילם ה׳. והקשו המפרשים לאיזה צורך סיפר משה את כל התלאה אשר מצאתם בדרך, הלא כבר כתיב למעלה וישמע יתרו את כל אשר עשה ה׳ לישראל, ומה הוסיף משה רבינו במה שסיפר ליתרו.

ויתבאר על פי מה שאמרו חז״ל (סוכה נב:) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב״ה עוזרו אינו יכול לו. ואסברא לן א״ז זללה״ה בייטב פנים (הוד והדר אות יט) הענין על פי חוקי התורה, שיש מצות פריקה לפרוק המשא מעל חבירו או בהמתו, ומצות טעינה להקים המשא עמו, כמו כן הקב״ה שומר תורתו, ואם האדם בא לטהר עצמו מזוהמת יצר הרע, הקב״ה עוזרו ופורק מעליו משא יצר הרע וחיילותיו, וכמו כן ממלא רצונו וטוען עמו משא מצות ומעשים טובים, כי אי אפשר בלעדו כי הכל מידו, עכ״ד. אך כתב בייטב לב (פ׳ תצא) דכמו במצות פריקה וטעינה כתיב (שמות כג ה) עזוב תעזוב עמו, (דברים כב ד) הקם תקם עמו, ופירש״י עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו מנגד ואמר לו אם רצונך לטעון או לפרוק טעון או פרוק פטור. כך אם האדם טוען או פורק אז בכיכול מחויב לצאת עמו לטעון עול מלכות עלינו, ולפרוק מעלינו עול היצה״ר, מה שאין כן אם האדם אינו טוען עליו עול מלכותו יתברך, אז בכיכול הוא יושב לו מנגד, עכ״ד. ומעתה אם האדם עושה כל מה שבידו ללחום עם היצר הרע, הקב״ה מקיים עזוב תעזוב עמו, ואף שהוא למעלה מכוחות אנושי להתגבר על היצר, הקב״ה עוזרו שיוכל לו להתגבר על הנסיונות הקשות. (ועיין באור החיים הקדוש פ׳ תצא).

והנה מה שמוטל על האדם לעשות שיהיה בכלל עזוב תעזוב עמו״ו ויזכה לסייעתא דשמיא, היינו שיהיה לו רצון לעבוד את ה׳, וכמו שהביא א״ז זללה״ה בתפלה למשה (מזמור מב) בשם הנועם אלימלך (הובא במאור ושמש א׳ דסוכות) על הפסוק (תהלים קיח יט) פתחו לי שערי צדק וכו׳ זה השער וכו׳, דהנה משלנו הוא רק השתוקקות, אבל הענין של העבדות הוא רק בסייעתא דשמיא, כי השתוקקות באמת בכל לבו הוא הבא לטהר, ואחר שבא לטהר כבר אמרו רבותינו ז״ל (יומא לח:) הבא לטהר מסייעין לו. וכתב שם עוד,

כי יש שני בחינות צמאון, יש צמאון בלא חשוקה ודבוקה וחפיצה ובלא דחילא ורחימא, רק רצון פשוט שרצונו היה שיהיה טוב, אבל אינו רוצה לעמול זה מיקרי צמאון מת ולא פרחית לעילא, וכדברי הרה"ק הרבי ר' אלימלך זללה"ה רצון דרצון, שרוצה שיהיה רוצה, אבל אין זה התגלות הרצון, אבל התגלות הרצון בהתגלות הלב בחשוקה ודבוקה וחפיצה בהתלהבות רשפי אש שלהבת יה רוצה להדבק בדחילא ורחימא, עכ"ד.

וזה שאמרו חז"ל (עי' שהש"ר פ"ה ס"ב) פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, כי העיקר הוא ההשתוקקות והכיסופין לדבר ה', ורחמנא לבא בעי, ואם האדם יש לו לב המשתוקק לעשות רצון ה' הרי הוא הפתח כחודו של מחט, ועל ידי זה מקיים עזוב תעזוב עמו, והוא בכלל הבא לטהר ברצון אמיתי לעשות רצון ה', ובזה זוכים שהקב"ה הוא בעזרנו לשמרינו ולהצילנו מן החטא.

ועל פי הדברים האלה יש לפרש דברי הגמרא (גיטין נח.) תנו רבנן, מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול שברומי, אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים, יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר מי נתן למשיסה ליעקב וישראל לבוזזים (ישעיה מב כד), ענה אותו תינוק ואמר, הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו, אמר מובטחני בו שמורה הוראה בישראל, אמרו לא זז משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל, ומנו רבי ישמעאל בן אלישע. ונתקשו כל המפרשים להבין איזה חכמה יתירה ראה רבי יהושע בתשובתו של אותו תינוק עד שהיה בטוח בו שיהא מורה הוראה בישראל, והלא כל תשובתו לא היתה רק סיפא דקרא דפתח ביה רבי יהושע.

אמנם יש לומר על פי מה שכתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (לי"ג מדות אות טז) בביאור המסורה לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה (שמות יב מו), שלא יוציא ז"ל ויפגום באות ברי"ק, כי על ידי זה מגרעות ניתן לבית סביב חוצה (מלכים-א ו ו), היינו שבעון זה נחרב בית המקדש ואז הן אראלים צעקו חוצה (ישעיה לג ז), כי הדבר נוגע אליהם שיהיו ניזונים מביהמ"ק ונהנין מקרבנות הקרבין, עכ"ד. (וכ"כ באור החיים הקדוש במדבר כו יט, וע"ע בתפלה למשה מזמור לד פסוק טו).

ולכאורה יש להבין, דהרי בגמרא (יומא ט:) מבואר, דבית ראשון נחרבה בעון עבודה זרה. אכן יש לומר כי בודאי שיצרא דעבודה זרה היה גדול מאד בימים ההם וכמבואר בדברי חז"ל, ואי אפשר לנו להדמות כמה גדול היה אז היצרא דעבודה זרה, אולם קשה דאף על פי שהיה להם יצה"ר קשה על העוונות הקשים שעשו, מכל מקום הרי הקב"ה עזר לכל אדם מדין פריקה וטעינה שיוכל לנצח היצה"ר, ומדוע לא סייע להם הקב"ה שיוכלו להתגבר על יצרא דעבודה זרה. והתירוץ הוא מפני דדינא הוא שצריך להיות עזוב תעזוב עמו, וכיון שלא היה להם רצון לא זכו לסייעתא דשמיא, והסיבה שנפלו למדריגה שלא היה להם שום רצון והשתוקקות ליזהר מעון עבודה זרה ולקיים מצות ה' מפני שלא נזהרו בעניני קדושה, שלא שמרו העינים, ועל ידי זה טימאו מחשבותיהם בהרהורים אסורים, וזה מקרר כל זיק של יהדות, וכמו שמצינו בעמלק שנאמר אשר קרך בדרך, ודרשו חז"ל (תנחומא תצא ס"ט) אשר טמאך, כי על ידי חטא זה נתקרר ומאבד כל השתוקקות לדבר שבקדושה, ועבר ושנה נעשה לו כהיתר, ומאבד הצמאון לדבר ה', והלב נעשה אטום וסתום שאין לו כיסופין לעשות רצון ה', וכמו שאנו רואים מצבינו בימינו אלה, וע"ד שפירש א"ז זללה"ה בישמח משה (פ' מסעי) הכתוב (ירמיה ב ה) וילכו אחר ההבל ויהבלו, היינו שמתחילה הולכים אחר ההבל אף שמבינים את האמת, ואחר כך ויהבלו, שנעשין עצמיות עם ההבל, ואז שוב אינם יודעים כי עבירה הוא בידם ובכל מעשיהם הם כבר שוגגים, עכ"ד. ועל ידי זה נכבה כל זיק של יראת שמים ומאבד הצמאון ליראת שמים ולדבר שבקדושה ואין חידוש שהיצה"ר מתגבר עליו בכל יום, ואח"כ נכשל בעונות קשים ומרים, ומביא לידי עבירות קשות, והיסוד הוא מפני שאינם שומרים על העינים ועל המחשבות.

ובזה יתבאר מה ששאל רבי יהושע בן חנניה מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים, דאיך נתהווה דבר זה שיפלו ישראל לשפל המדריגה שלא יהיה להם אפילו השתוקקות לדבר ה', ענה אותו תינוק הלא הוי"ה זו חטאנו לו, היינו שחטאו בחטא זה, וע"ד דאיתא בתיקוני הזוה"ק (דף סו.) חותמא דמלכא איהו רשים ביה שד"י מלבר, הוי"ה מלגאו, ומאן דמשקר בברית מילה אסתלק מיניה הוי"ה ושד"י, ושריא עליה שטן דאיהו אל אחר באתר דהוי"ה מלגאו, וס"ם המות שריא באתר דשד"י מלבר, עכ"ד. וכיון שלא שמרו על העינים וטמאו מחשבותיהם, על כן ולא אב"ו בדרכיו הלוך, שלא היה להם השתוקקות לילך בדרכי ה', ואיבדו החשק והרצון להיות ירא ה' ולעשות רצונו יתברך

ולעבדו בלבב שלם, וזה גרם שנכשלו בעונות קשים ומרים, ועל כן בא עליהם החורבן.

בעוה"ר חיים בעולם הגשמי במילואו המאבד הכיסופין וההשתוקקות לקרבת אלקים, והאדם הוא שבע רצון בחיי יום יום, בלי דפיקת הלב ותביעה על עצמו לעבודת ה', וכמו שפירשו בספה"ק הכתוב (דברים כח מז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, כי לא די שלא עבדו את השי"ת, עוד היה בשמחה ובטוב לבב, ולא נשבר לבו בקרבו על מצבו. ודבר זה גרם בזמן החורבן ולא אבו בדרכיו הלוך, וכן אנו רואים בזמנינו אלה דרכו של היצר היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך, ואין דבר המעכב אותו מן הירידה, כי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואינם זוכים לעזר אלהי ממעל, כיון שאינם מקיימים עזוב תעזוב עמו, שיעשה האדם דבר מה מצד עצמו.

והנה כתיב (דברים כו ו) וירע"ו אותנו המצרים, כי המצרים החטיאו את בני ישראל בעון זה הנקרא ר"ע (זוהר נח דף סב:). וכמו שביאר מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' שמות עמוד קג) מאמרם ז"ל (שמו"ר פ"א סל"ד) שהיה פרעה שוחט ילדי ישראל ורוחץ בדמם, הכוונה שביקש תחבולות להחטיא את בני ישראל בחטא הנורא הזה שנקרא שוחטי ילדים (נדה יג:), עי"ש. ולזה בא עליהם העונש, וכדברי אבא מארי זללה"ה בברך משה (פ' וארא עמוד לו) על קושית הרמב"ם ז"ל (הלכות תשובה פ"ו ה"ה) מפני מה נענשו המצריים על ששעבדו בישראל, והלא כך גזרה חכמתו יתברך ועבדום וענו אותם. אכן הגזירה היתה ועבדום וענו אותם בשעבוד הגוף, והמצריים הוסיפו לשעבדם גם בנפש להכשילם ולהחטיאם, ועל זה לא היתה הגזירה, ועל כן נענשו, עכ"ד.

והנה בתפארת שלמה (פ' חיי) מפרש הכתוב (בראשית לח כא) איה הקדשה הוא בעינים על הדרך, פי' איך מגיעין לבחינת קדושה, הוא בעינים על הדרך, ששומר את העינים אף על הדרך לבלתי יפגום בה, עכ"ד. כי בעת שהאדם יושב בביתו או בביהמ"ד לא שייך כל כל נסיון בשמירת עינים, אבל כאשר האדם מוכרח לצאת בשווקים וברחובות על המחיה ועל הכלכלה וצריכים להסתובב בין פריצי עמנו ופריצי עם זר, לא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהם שדרכם לילך ולהזיק, ולהכשיל את בני ישראל בראיות אסורות והרהורים רעים ר"ל, ובעמדינו בימי השובבי"ם הזמנים המיוסדים לתשובה, היה צריך לבו של כל אחד להתלהב ולהתעורר בהתעוררות תשובה למלאות שבועות הללו בתשובה ותיקון המעשים, אולם בעוה"ר החטאים מקרר כל זיק של קדושה, עד כי האדם לא חלי ולא מרגיש שחסר לו דבר מה, ואין לו שום השתוקקות לדבר שבקדושה.

ובזה יתבאר הכתוב ויספר משה לחותנו וגו' את כל התלאה אשר מצאתם בדרך, היינו כל התלאות שעבר עליהם במצרים נסיונות קשים ומרים כאשר היו צריכים לצאת בשווקים וברחובות, והיה להם מלחמת היצר להתגבר עליהם, אך כיון שהיה להם תלאה על הנסיונות והיו מצטערים על זה, והיה להם השתוקקות איך להנצל מהם, והיה להם השתוקקות ליראת שמים ויראת החטא לשמור את נפשם, על ידי זה ויצילם ה', וזכו לעזר אלהי ממעל מדין פריקה וטעינה.

עומדים אנו בימי השובבי"ם, נכנסים אנחנו בשבוע האחרונה של ימי השובבי"ם, מביטים אנחנו על נפשינו מה פעלנו בשבועות הללו ומה תקנו באותם הימים, לב יודע מרת נפשו כמה שמר עצמו בעניני קדושה, ונשמרת מכל דבר רע, שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה, כל אחד יודע בעצמו האמת לאמיתו איך הוא נראה, ועלינו להתבונן האם עכ"פ לבינו נשבר בקרבינו על מצבינו, בעוה"ר חסר גם שבירות הלב, וכמה לא חלי ולא מרגיש האדם החסרון שיש בו, כי היצר הרע מתגבר עד כדי שכך שמכבה מן האדם כל זיק של השתוקקות ודפיקת הלב שהיה צריך לבא מכח החטא, והאדם אומר לעצמו שלום עלי נפשי ולא חסר לו כלום, וזהו פרי חטאת בני אדם שיש לו לאדם קרירות לכל הענין של ימי השובבי"ם, ועכשיו שלא נשאר לנו רק שבוע אחד מימי התשובה ימי השובבי"ם, ובשבוע זו יכולים עוד לתקן הרבה, ויצילם ה' הוא רגע כמימרא כי הוא כל יכול, וצריך רק שיהיה לו לאדם השתוקקות הראוי.

השי"ת יעזור שבימים הללו שעוד נשאר לנו בימי השובבי"ם נזכה לשימת הלב על מצבינו בעולם, ונזכה לקצת יראת שמים, ונזכה לתשובה אפילו מועטת, ונזכה לרצון והשתוקקות לתשובה, ולילך בדרך תשובה, לעשות גדרים וסיגים, להתחרט על העבר, ועל ידי זה נזכה ויצילם ה', שהשי"ת יגמור שנזכה לתשובה בשלימות, והשי"ת יעזור שנזכה להתרוממות קרן התורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

לזכר ולהיפקד

זרע של קיימא | גוטע שידוכים | נחת דקדושה

בנוסף צו מערערע קבוצות וועלכע פארן צו די הילולא קדישא, וועלט אראנדזשירט א באזונדערער לעכטיגער

שבת הילולא

שבת משפטים — ר"ח אדר א'

ביי מרן הגה"ק פיעל ישועות, דער היילינגער

קדושת יו"ט זי"ע

אינעם מקום קיבול תפילות סיגוט'ער שוהל-הויף

די נסיעה און שבת הילולא וועט באגלייט ווערן דורכ'ן פה מפיק מרגליות, ממלל רברבן, ובקי נפלא בקורות הדורות

הרה"ג רבי יעקב וויים שליט"א

רב דביהמ"ד ישמח משה דסאטמאר מאנסי

רעגיסטראציע אין פולן שוואונג רעזערווירט אייער פלאץ ווי פריער!

ימי הנסיעה

דאנערשטאג (יום ההילולא) | ערש"ק | שבת ההילולא (משפטים - ר"ח אדר) בעיר האבות סיגוט, רומעניא

דמי שבת הילולא

$550

~ אכילה, שתי', לינה ~

845.203.4020
info@visitsiget.org

פאר טיקעטס\
טראנספארטאציע

info@lalechet.com
718.215.1566

כח הישועות פונעם היילינן קדושת יו"ט
— בימים ההם ובזמן הזה:

• זרע ברך ה' • ערליכע קינדער • גוטע שידוכים

יְנַף אַהֲרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי ה'
המברכים בכבוד והוקרה להגדיל תורה ולהאדירה
אברהם סופר
משה אליי' ווערצבערגער
יואל בר"ש לאָנדאָ
הוד והדר פעלם וצדקתם עומדת לעד
מאה אלף דאלאר
כבוד שמם מהללים ומשבחים, הלא המה הגבירים החשובים
מוה"ר אברהם ווינדער הי"ו
מוה"ר מאיר הירש הי"ו
מוה"ר משה גאלדשטיין הי"ו
מוה"ר שמואל אהרן לאנדא הי"ו
מוה"ר עקיבא הערש קליין הי"ו
מוה"ר אברהם יושע גלאנץ הי"ו
מוה"ר יואל עפשטיין הי"ו
מוה"ר חיים הערש אבערלענדער הי"ו
מוה"ר ירא ווייס הי"ו
מוה"ר יחזקאל דוד בערקאוויטש הי"ו
מוה"ר שלום יצחק יאקאבאוויטש הי"ו
מוה"ר אברהם בראך הי"ו
מוה"ר יצחק שווארטץ הי"ו
מוה"ר יצחק קליין הי"ו
מוה"ר משה אברהם לעפקאוויטש הי"ו
מוה"ר יוסף מרדכי כהנא הי"ו
מוה"ר יחזקאל בר"א בראך הי"ו
ותגביה קרנינ"ו למעלה!
מאיר הירש הי"ו
אברהם בראך הי"ו
אברהם יושע גלאנץ הי"ו
שכרכם הרבה מאוד!
והיו על לב אהרן
נחשונים האדירים
גדולי נדיבי ונגידי ק"ק סאטמאר בכל רחבי תבל
אשר זכו להחיות נפש צדיק להירשם בין סגל הנדיבים
שותפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
קרן לב אהרן
מוסדות יטב לב בארה"ק
קרן לב אהרן